

Poľná nemocnica

Zamyslenie nad
konceptom Cirkvi
ako poľnej
nemocnice

str. 6

Una sancta

Historické miesto
kresťanstva
v ponímaní Vladimíra
Sergejeviča Solovjova

str. 10

Svätá Tvár z Luccy

Nové, ešte staršie
datovanie najstaršej
zachovanej drevorezby
západného sochárstva

str. 30

Giovanni Boccaccio

Sonet Panne Márii

Nie vábny zrak, nie hlávka zlatovlasá,
kráľovský mrav, či veselosť až hravá,
nie mladý vek, či spevnosť prespevá,
anjelský zjav, či dáka iná krása

pritiahnuť mohli Pána z nebepásá
najvššieho sem na zem do bezprávia,
aby sa vtelil v teba, Preláskavá,
v nej s radosťou i Láska uzerá sa!

Lež pokora, tak veľmi s tebou spätá,
raj otvoriac, k nám viedla Pána z výše
odčinit' za nás pradávny nás úpad!

Z tej pokory nám udeľ, Matka svätá,
aby sme mohli do blaženej ríše,
oddaní tebe, za tebou raz stúpať!

(Preklad: Viliam Turčány)

AJ V ŤAŽKÝCH ČASOCH POMÁHAME

telefonicky alebo mailom

**ZACHRÁŇME
ŽIVOTY**

Zachráňme životy

Poradenstvo, odborná, hmotná a finančná pomoc tehotným ženám a rodinám v núdzi.
tel.: 0911/756 026
e-mail: info@zachranmezivoty.sk

FEMINA

Centrum konkrétnej pomoci Femina

Základné sociálne poradenstvo a konkrétna pomoc dievčatám, ženám a rodinám v tažkej životnej situácii.
Kontaktné info na:
www.centrumfemina.sk

Poradňa Alexis

Poradenstvo a pomoc pri riešení problémov spojených s nečakaným tehotenstvom.
tel.: 0911 350 200, 0917 350 200
e-mail: poradna@alexisporadna.sk

0800 12 00 24

Linka pomoci

Poradenstvo v krízových životných situáciách (domáce násilie...)
- bezplatná, nonstop
tel.: 0800 12 00 24

Teofil Klas

**Príkra prť. Strmý zráz.
Príval vôd z tuhých dní.**

**Bolo vždy. Bude zas.
V lavíne. V povodni.**

**Úvrat' však zakaždým.
Nový vzdych. Orlí vzlet.**

**V doline hmla a dym.
Načim rást! Načim zriet!**

Postkoronavírusová cesta k skutočnej slobode podľa arcibiskupa Giampaola Crepaldiho

Ako d'alej po koronakríze?

Snímka: Pixabay

Nedávno terstský arcibiskup **GIAMPAOLO CREPALDI** uverejnil na stránke Observatória sociálnej náuky Cirkvi kardinála Van Thuâna úvahu, ktorú ako presvedčený stúpenec sociálneho učenia Cirkvi napísal o nových sociálnych pomeroch vzniknutých v dôsledku epidémie koronavírusu (*VOX* 4/2020). Najnovšie terstský arcibiskup túto skúsenosť zhodnocuje v úvahе *Postkoronavírusová cesta k skutočnej slobode, a to optikou teológie dejín poznačených prvotným pádom a vykúpením.*

Pápež Lev XIII. v encyklike *Rerum novarum* napísal: „*Nemôžeme pravdivo spoznávať a hodnotiť pozemské veci, keď nemáme na zreteli iný, nesmrteľný život.*“ Takto Cirkve pomáha ľuďom, aby sa vyrovnali aj s terajšou krízou: „*Kríza nám dáva za povinnosť znova si rozvrhnúť našu cestu, prijať nové pravidlá, nájsť nové formy angažovanosti,*“ píše pápež Benedikt XVI. v encyklike *Caritas in veritate*. Vzhľadom k tejto perspektíve by som teraz chcel pokračovať v minulých úvahách a pýtať sa bezprostrednejšie na niektoré ukazovatele konaní, ktoré sú spolu s princípmi uvažovania a kritériami usudzovania súčasťou ponúkaného sociálneho učenia Cirkvi.

ETATIZMUS

Najbližšia budúcnosť musí byť fázou pravej slobody a pripomínať, že „*sloboda nadobúda plnú hodnotu len prijatím pravdy,*“ ako napísal v *Centesimus annus* sv. Ján Pavol II. Počas krízy sme zakúsili niektoré legitimné obmedzenia slobody spolu s ďalšími, menej legitimnými. Vedecké údaje sa nie vždy používali pravdivo, reštrikcie a sankcie niekedy neboli aplikované rozumne a vynorili sa aj nové formy politického autoritárstva.

Najbližšia budúcnosť musí byť naozaj slobodná nie k vznášaniu nárokov na absolvutnu slobodu, ale k opäťovnému osvojeniu si slobodného života v prirodených skutočnostiach, rodine, pod-

nikaní, susedských vzťahoch aj v škole. Je tu veľká príležitosť prekonáť vykonštruovanú slobodu a vytvárať tú reálnu a prirodzenú, ktorá je výrazom pravej podstaty ľudskej bytosti a autentických cielov politickej pospolitosti.

Aby sa pravej slobode dostalo dejnej konkrétnosti, treba si všímať a vyuvarovať sa nového posilňovania štátu. Štát sa zaiste bude podieľať na zabezpečovaní bezpečnosti v sektore ekonomiky a mať dozor nad spravodlivosťou. Je však potrebné pripomenúť, že posilnený štát by sa asi dokázal postarať o rozdeľovanie podpory, ale ďažko dokáže správne podporiť oživenie spoločnosti a ekonomiky (porov. *Centesimus annus*, 48). Štát musí zasahovať do veľkých uzlov infraštruktúry, ale zdroje musia byť k dispozícii investíciám a produkcii, aby bola poskytnutá ozajstná, a nie asistovaná práca. Aj to je súčasť pravdy o slobode, v tomto prípade ekonomickej slobody. Z tohto hľadiska je potrebné sa využívať hypotéze krízovej mzdy, hromadnej legalizácií ilegálnych migrantov a masívnemu príjmu pracovných síl do štátnej správy bez skutočnej potreby.

ZDRAVOTNÍCTVO A ŠKOLSTVO

Z mnohých strán sa požaduje, aby sa zdravotnícky systém opäť „vyviazal“ z moci štátneho centralizmu. Sociálna náuka Cirkvi v tejto veci hlása princíp subsidiarity: „*Nadradená inštitúcia nesmie zasahovať do vnútorného života podriadenej inštitúcie tým, že by jej pohlcovala jej právomoci. Má ju nanajvýš podporovať a pomáhať jej k tomu, aby zladila svoje rokovania s konaním ostatných*“ (*Centesimus annus*, 48).

Preto sa domnievam, že zdravotníctvo by malo byť koncipované nie centrálnie, ale subsidiárne, a malo by sa zakladať na princípe zodpovednosti miestnych úradov aj sprostredkujúcich organizácií. Centralizácia ako taká totiž môže zbavovať zodpovednosti. Je potrebná zodpovedná a koordinovaná subsidiariita, a to aj s účasťou súkromného sektora, nadácií a náboženských inštitúcií majúcich zdravotnícke povolania, ako aj miestnych komunit.

Vyššie spomenuté aspekty sú výrazom pravej slobody, ktorá nie je individualistická, ale organická, na čo sociálne učenie Cirkvi ustavične poukazuje. Toho istého typu je sloboda školstva, počas pandémie ďažko penalizovaného. Znovu boli zhora vydávané abstraktné pokyny, ktoré neboli schopné

>>>

zohľadniť sociálne a teritoriálne rozmanitosti, a iniciatívy zasluhujúce celostátne zhodnotenie. Neštátne školy boli vystavené väžnym ťažkostiam, a posilnenie laického štátu vzbudilo pozitívnu túžbu po naozajstnej, pravej slobode, ktorá v budúcnosti prinesie plody. Niel len v Taliansku je potrebné naozaj slobodné školstvo na všetkých úrovniach, čo je nevyhnutná podmienka ekonomického a občianskeho oživenia.

STOP MAŠINÉRII

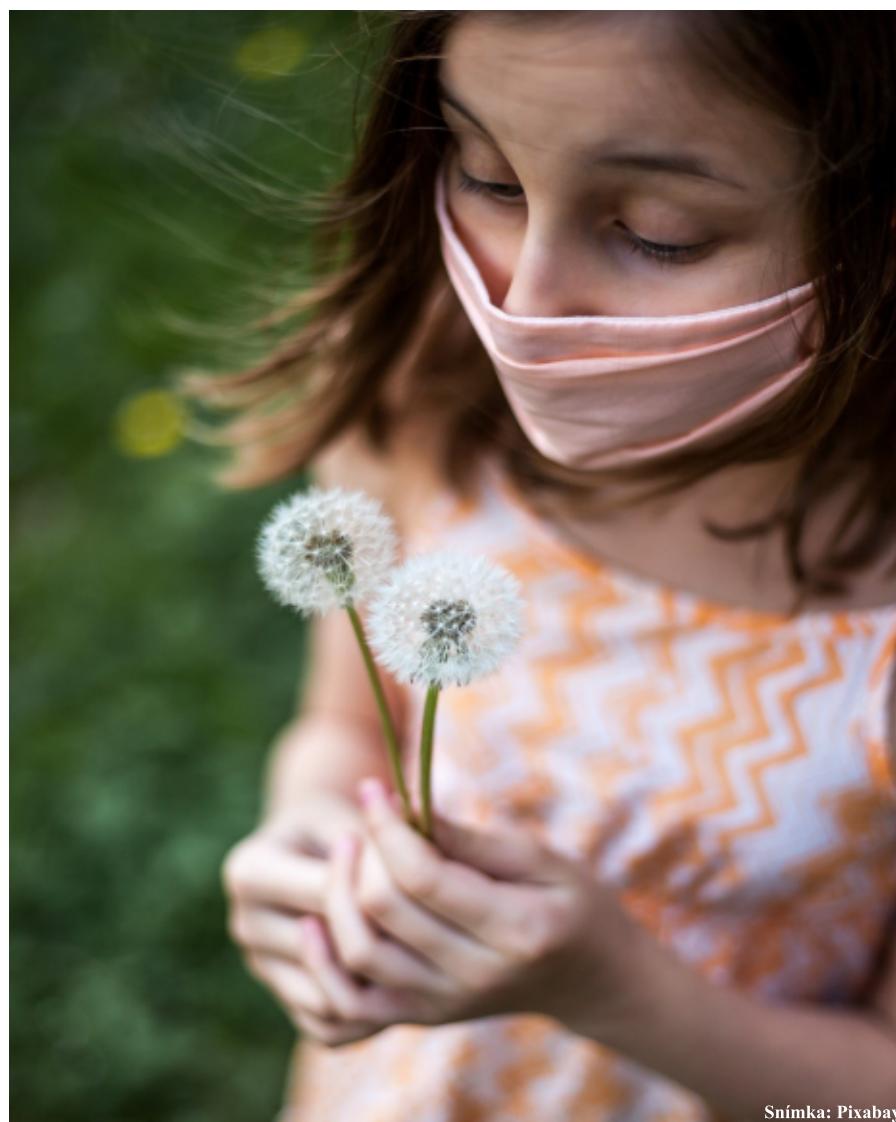
U nás (v Taliansku – pozn. red.) sa štátny centralizmus konkretizuje do veľmi rigidného byrokratického systému. Počas pandémie došlo k zjavnej differenciácii medzi pracujúcimi v súkromnom sektore, obávajúcimi sa o svoju budúcnosť, a pracujúcimi vo verejnom sektore. V zaručenej štátnej mašinérii tak opäť dochádzalo k pochybeniam a ťažkopádnostiam. Ošetrovatelia a lekári zo seba vydali maximum, a to aj napriek systémovým defektom, alebo skôr tým, že ich kompenzovali. Nikdy nevyriešená reforma úradov je na programe dňa. Na to by bola potrebná nová subsidiárna koncepcia sústredená na všeobecné dobro. Realitu netvoria jednotliví občania, anonymné verejné úrady a štát akoby Veľké Individuum. V súčasnej organickej spoločnosti existujú subjekty, ktoré disponujú veľkým know-how, ale nenachádzajú priestor na činnosť, a to ako v ekonomike, školstve či produkcií. Redukovanie byrokracie si žiada zásadnú reformu, ktorá bude schopná prehodnotiť verejné služby a rozlišovať medzi tým, čo je verejné, a čo štátne.

DANE A PÔŽIČKA

Pravá sloboda, o ktorú sa treba zasadíť v tejto prvej fáze normalizácie, sa týka aj daní. Malo by sa upustiť nielen od dane z majetku, ale aj od prehnaného a opresívneho zdaňovania vôbec. Daňový systém sa má prispôsobovať podnikom a rodinám, nie jednotlivcom. Fiskálna politika musí znova objaviť mravné kritériá, má slúžiť všeobecnému dobru a byť úmerná. *Rerum novarum* nabáda, aby „súkromný majetok nebol pohlcovaný bezmedzími daňami“.

Počas pandémie bol výber daní iba odložený. Je nutné radikálne ich znížiť, a zároveň reštrukturalizovať byrokratický aparát a jeho náklady. Rodinám a podnikom netreba pomáhať prívalom pomoci, ale je potrebné uľať im na daniach a znova objaviť fiskálny a sociálny význam prirodzeného práva na súkromný majetok.

Bolo už rozhodnuté, že na oživenie sa použije silná finančná pomoc od EÚ.

Snímka: Pixabay

Nebude zadarmo, ani bezhraničná, a to ani finančne, ani politicky. Pre štát a z hľadiska subsidiarity by bolo prospešnejšie, ako navrhujú mnohí ekonómovia, uprednostniť národnú pôžičku. Tá by nebola v rozpore s kritikou štátneho centralizmu, pretože sa týka zísmania zdrojov, a nie ich použitia. Povedané slovníkom subsidiarity – prvý krok by spočíval v svojpomoci, ktoré by Taliansko bolo schopné vzhľadom k značnej výške súkromných úspor zvládnut' samo. Keď sa vezme do úvahy priodený chod vecí, potom rodina a národ predchádzajú štát aj nadštátne inštitúcie. Je potrebné predísť tomu, aby post-koronavírusové financovanie nezjednávalo platnosť ideologickému europeizmu, ktorý deptá národ a podmieňuje jeho život a slobodu.

NOVÉ MOCNOSTI

Naša pravá sloboda je ohrozená ďalším nebezpečenstvom, ktorému je do budúcnosti potrebné venovať veľkú pozornosť, totiž eventualitou nových nadnárodných mocností, motivovaných ne-

vyhnutnosťou čeliť krízam. Koronavírus bol svetovým experimentom. Je možné, že na základe tejto skúsenosti vzniknú v budúcnosti nové krízy, možno eko-logickej a environmentálneho typu, aby sa zdôvodnilo obmedzenie slobôd, a tak sa mohli nastoliť formy centralizovaného plánovania a uniformnej kontroly. Tieto sily tlácia k novému globalizmu, založenému na akomsi „novom humanizme“, ako sme sa mali možnosť presvedčiť počas pandémie.

Cesta pravej slobody sa nebude dať uskutočniť, pokial' nebude existovať sloboda narodiť sa z ľudského počatia a vyrastať pod srdcom matky za prítomnosti otca; keď bude umožnené umierať z vôle druhých pod zámenkou, že je to z našej vôle, a keď nebude existovať pravá sloboda vo výchove našich detí. Nech nám koniec pandémie ukáže, že „*dnes je stále väčším rozhodujúcim faktorom človek*“ (*Centesimus annus*, 32), a nie štruktúry, a že „*pokial' je človek Bohu vzdialený, potom je nepokojný a chorý*“ (*Caritas in veritate*, 76).

Mons. GIAMPAOLO CREPALDI

Apologetické zamyslenie nad konceptom Cirkvi ako pol'nej nemocnice po bitke

Pol'ná nemocnica

Každý pápež je obdarowany špecifickou charizmou. Kým Benedikta XVI. je možné oprávnenie považovať za teologického velikána, pápež František si získal srdcia mnohých svojou blízkosťou každodennému ľudskému životu.

Jezuita Paul Gallagher v jednom rozhovore povedal, že jedinečným darom pápeža Františka je, že „*dospieva k ľudským srdciam skrz celý rad obrazov, a to ako hovorených, tak vizuálnych alebo symbolických gest*“. Súčasný pápež totiž dokáže dôležitú víziu majstrovsky a originálne vyjadriť len niekoľkými slovami.

HOJIŤ RANY

Pripomeňme si jeho jeden z najznámejších obrazov: „*Vidím jasne, že Cirkev teraz najväčšmi potrebuje schopnosť hojiť zranenia a rozohrievať srdcia vereiacich, teda schopnosť priblíženia sa a spriaznenia. Vidím Cirkev ako pol'nú nemocnicu po bitke. Je zbytočné pýtať sa ďaleko zraneného, či má zvýšenú hladinu cholesterolu či cukru, je potrebné liečiť jeho rany. Potom môžeme hovoriť o všetkom ostatnom. Hojiť zranenia, hojiť rany – a je potrebné začať zdola.*“

Čo to vlastne je pol'ná nemocnica? Čo je pre ňu typické? V našom živote možno, dúfajme, budeme mať len málokedy toľko správ o činnostach pol'ných nemocníc, ako máme práve teraz v čase koronavírusovej epidémie v Európe, keď aj rad bežných nemocníc fungoval či funguje takmer v „pol'nom“ režime.

Situáciu pol'nej nemocnice možno ilustrovať okrem iného aj týmito faktami:

- Existuje ohrozenie, bitka, nebezpečenstvo, epidémie. „*Sme takmer ako vo vojne,*“ povedala slovenská psychiatička pracujúca v madridskej nemocnici Universitario del Sureste.

- Množstvo ranených a umierajúcich zahľadujú kapacity nemocnice.

- Nedostatok a vyčerpanie lekárov.

- Nedostatok materiálu, liekov, prístrojov či iných prostriedkov, a s tým

súvisiaca nutnosť rozhodovania lekárov o tom, komu z pacientov sa venovať.

POHĽAD TOMÁŠA HALÍKA

Český teológ a profesor sociológie Tomáš Halík však vidí iné aspekty „*pol'nej nemocnice*“: diagnostickú, čiže rozpoznanie „*znamení čias*“, preventívnu, pod čím rozumie vytváranie „*imunitného systému*“ v spoločnosti, v ktorej sa podľa neho šíria zhoubné „*vírusy strachu, nedávosti, populizmu a nacionálizmu*“, a napokon terapeutickú a rekonvalescenčnú, teda „*rozpúšťať odpustením traumy minulosti*“.

Premýšľať nad konceptom pol'nej nemocnice v tomto zmysle je určite zaujímavé. Zdá sa mi však, že toto nie sú aspekty pol'nej nemocnice. Skutočne sa pol'né nemocnice starajú o prevenciu a rekonvalescenciu? Vedť to predsa nie je pravda! Myslím si, že pri takomto ponímaní vzniká nebezpečenstvo oslabenia pôvodného významu. Slovo *pol'ná* akoby obsahovo zmizlo a Halíkovo poňatie skôr zodpovedá bežnej prevádzke okresnej nemocnice alebo aj kúpeľného sanatória.

Lenže pápež František vidí aj iné veci: „*Teraz sa vedia svetová vojna, ktorá má zničiť manželstvo. Nie zbraňami, ale ideami. Je potrebné sa brániť pred níčivými ideologickými kolonizáciami.*“ T. Halík vypustil zo svojich úvah toto nebezpečenstvo. To skutočne nemáme okolo seba oveľa viac ľudí konkrétnie zranených problémami v manželstve než napríklad populizmom?

Zdá sa, že Halíkova analýza pol'nej nemocnice úplne nepokrýva niektoré klúčové momenty Františkovho pohľadu a, naopak, pridáva mnohé aspekty typicky „*ne-pol'nej*“, takže skôr pripomína koncepciu dekonštrukciu.

NESEDIACE NÁVRHY

V tomto kontexte ma teda ani neprekvapuje, že profesorovi Halíkovi prekáža, že na možné stupňovanie vojny proti manželstvu, o ktorej hovorí pápež František, upozornil dôrazne a prorocky profesor Pišta. No T. Halík považuje monsignorovu reč za prejav „*stareckej depresivity*“ kazateľa a istý „*prejav zúfalstva*“. Keď však vezmeme Františkovo prirovnanie Cirkvi k pol'nej nemocnici po bitke vážne, nie je náhodou predsunutá zdravotná hliadka, ktorá, hoci trebá prehnane a nevyberanými slovami, varuje pred bližiacou sa novou vlnou zranených, pre pol'nú nemocnicu užitočnejšie než sofistikovaný rozbor akademika, no ktorý do značnej miery hĺbku a naliehavosť pápežského obrazu míňa?

Návrhy podporované T. Halíkom sú sice mediálne vďačné (svätenie ženatých mužov, diakonská služba žien, spojenie kňazstva s civilným povoláním), ale k pol'nej nemocnici priveľmi nesedia. A tiež nie sú nové, všeličo sa už v histórii skúšalo. Je ďaleko predstaviť si, že lekár v pol'nej nemocnici má napríklad v čase ohrozenia koronavírusom ešte nejaké iné zamestnanie či povinnosti. Potom by asi opäť išlo o ne-pol'nú nemocnicu.

Pápež František doteraz nijakú veľkú zmenu ohľadom kňazstva nevykonal. A kardinál Michael Czerny pri prezentácii záverov amazonskej synody dokonca vyzdvihol, že podľa pápeža počet kňazov nie je klúčovou tému a je potrebné v Cirkvi dodržiavať oddelenie moci a služby.

NEKONZISTENTNOSŤ

Myšlienky T. Halíka nepôsobia vnútorné konzistentne. Jednak z hľadiska špecifického obrazu Cirkvi ako ne-pol'-

>>>

né nemocnice, jednak vo vzťahu k úcte a láske k svojim bratom v Cirkvi. Nemožno popriet' že Tomáš Halík je mnohým vzdialeným nablízku. Súčasne sa však obávam, že je možno mnohých blízkym vzdialený.

Na jednej strane premýšľa o rozvoji mystiky, keď ľudia bez prístupu k sviatostiam hľadajú, ako dostať sa k Bohu nepriamo, na druhej strane ironizuje úplne mimoriadnu formu účasti na omši cez médiá, ktorú odporúčali pápež aj biskupi v čase epidémie, ako „*hostinu na diaľku*“, akoby duchovné sväte prijímanie v Cirkvi neexistovalo už dlho a ako by pri nemožnosti fyzického prijímania nemohlo byť vnútornou túžbou porovnateľnou s túžbou po pochopení Božieho slova.

T. Halík tiež hovorí o tom, že Cirkev „*odstrkuje od sviatosti*“ ľudí žijúcich po rozvode v iba civilnom manželstve, akoby Cirkev mohla zabudnúť na niektoré Ježišove slová o cudzoložstve.

Myslím si však, že oveľa horšie ako výnimočné časy „*hostiny na diaľku*“ s poklánutím pri televíznom prenose je, keď sa číta evanjelium selektívne, ako „*švédsky stôl*“. Ved' už len výraz „*odstrkuje*“ nie je vhodne zvolený na opis situácie, do ktorej sa ľudia asi hoci kedy dostali aj vlastným pričinením a ktorú sa usiluje pápež František riešiť až po bod, po ktorý Cirkev ísť s milosrdenstvom môže.

GOLDRATTOVE OTÁZKY

T. Halík v jednom rozhovore nabáda na politický pokoj, ale to mu nebráni v tom istom rozhovore sa veľmi kriticky vyjadriť o americkom či českom prezidentovi a o českom premiérovi. Poľskému arcibiskupovi vytýka jeho údajnú hlúpost'. A v tomto jednom rozhovore stihol použiť aj ďalšie nelichotivé termíny ako „*populista*“, „*ľudsky nezrely psychopat*“, „*tradicionalisti*“, „*bigotní prikyvovači*“. Úsilie o pokoj a jednotu si predstavujem veľmi odlišne...

T. Halíkovi pritom nemožno uprieť jeho úspech – v určitých akademických kruhoch sa dostať až na vrcholky ocenení a popularity. Je však škoda, že ako uznaná kapacita namiesto diskusie k téme (*ad rem*) veľmi často smeruje diskusiu k názorovému oponentovi (*ad hominem*), pre ktorého navyše nezriedka najde nevyberanú nálepku.

Isto, Cirkev potrebuje stálu zmenu a zlepšovanie. Nie preto, lebo to hovorí aj T. Halík, ale preto, lebo to platí pre každú organizáciu, kde sa ľudia usilujú tahať za jeden povraz.

Lenže aké myšlienkové procesy použiť na riadenie navrhovaných zmien?

Navrhujem použiť metodiku izraelského fyzika a experta na manažment Eliho Goldratta. Ten radí poctivo si odpovedať na nasledujúce otázky skôr, ako začneme čokoľvek meniť: Čo zmeniť? Na čo to zmeniť? Ako to zmeniť? Prečo to meniť? Poslednú otázkou si vo firme, kde pracujem, doplníme často o ďalšie: Čo tým môžeme získať? Čo tým môžeme stratiť? Ako nový stav po zmene trvalo udržať a zlepšovať, aby nepodľahol erózii späť k pôvodnému?

A to všetko je vlastne prípravou na finálnu otázkou: Stojí to skutočne za to?

Keď sú prínosy neisté, je vhodné držať sa v každej pol'nej nemocnici toho, čomu lekári hovoria „*terapeutická zdržanlivosť*“. Technici zase hovorievajú: „*Nevŕtajte do toho, keď to funguje.*“ Každé zlepšenie je totiž zmenou, ale nie každá zmena je zlepšením.

INOVAČNÝ LIEVIK

Myslím si, že keby sme sa v Cirkvi naučili pracovať podľa tejto metodiky, priviedlo by nás to k plodnejším diskusiám a spojením dobrého s užitočným. Goldrattova metodika je jednoduchá a úžasne silná.

Použitím týchto myšlienkových procesov na niektoré z navrhovaných zmien T. Halíka ohľadom Cirkvi by sme asi zistili, že ich prínos nie je úplne evidenčný. Zároveň by sme však museli priznať, že pre akékoľvek inovačné úsilia je to úplne obvyklá situácia. Na kaž-

dú skutočne dobrú myšlienku stojacu za skúšobný pokus, pripadajú desiatky až stovky myšlienok, ktoré za experiment vôbec nestoja. Hovorí sa tomu *inovačný lievik*. Inými slovami – musíme vymyslieť hŕbu nezmyslov, aby sme sa dostali k jednému použiteľnému nápadu. A keď sa myšlienky na zmenu týkajú viery a morálky, musíme sa ako kresťania vždy pýtať aj na to, čo na ten návrh hovorí Pán. Navyše, nie sme ani zdaleka prvá kresťanská generácia. Väčšinu našich nápadov už mal niekto pred nami a v Cirkvi tomu hovoríme *tradícia*, čiže, ako hovorí G. K. Chesterton „*demokracia predĺžená v čase, keď priznávame hlasovacie právo aj svojim predkom*“.

Namiesto diskusií o zavedení plošných reforiem celosvetového významu je niekedy možno plodnejšie zamyslieť sa nad tým, čo môžeme robiť tu a teraz. „*Začať zdola*,“ ako hovorí pápež František, je dobrá volba.

A ktoráže cirkev je tam úplne dole?

Domáca cirkev každého nášho manželstva a každej našej rodiny. Proti nej sa vedie svetová vojna, ktorú niektorí, na rozdiel od pápeža Františka, prehliadajú. Ale práve v nej je s nami Ježiš. Náš Pán je uprostred nás už tam, kde sme dvaja (manželia) alebo traja (rodičia). My sme cirkev.

A čo proti tomu zmôže svet?

MARTIN KVAPILÍK
(Snímka: archív)

Rozhovor s kardinálom Kurтом Kochom o šestdesiatročnom ekumenickom úsilí

Nájst' spoločný cieľ'

Predsedu Pápežskej rady na podporu jednoty kresťanov kardinál KURT KOCH (na snímke) poskytol portálu Vaticannews rozhovor pri príležitosti 60. výročia založenia tejto inštitúcie a 25. výročia encykliky sv. Jána Pavla II. *Ut unum sint (Aby boli jedno).*

Piateho júna sme si pripomenuli założenie Sekretariátu na podporu jednoty kresťanov, ktorý bol zriadený sv. Jánom XXIII. v roku 1960 a ktorý sa v roku 1988 stal pápežskou radou. Pred 60 rokmi bol ekumenický kontext úplne iný. Ako sa dá definovať aktuálna ekumenická situácia a výzvy súčasnosti?

V roku 1960 bolo ekumenické hnutie v jeho oficiálnej forme vo vnútri Katolíckej cirkvi v počiatkoch. Za posledných 60 rokoch boli početné stretnutia a dialógy, z ktorých bolo možné vytvárať mnoho pozitívneho ovocia. V každom prípade, skutočný cieľ ekumenického hnutia, to znamená obnova jednoty Cirkvi, ešte nebola dosiahnutá. V súčasnosti jedna z najväčších výziev spočíva práve v nedostatku skutočne pevného konsenzu o cieli ekumenizmu. Zhodneme sa na nevyhnutnej potrebe jednoty, ale ešte nie na tom, akú formu by mala mať. Potrebujeme spoločnú víziu, ktorá je nevyhnutná pre jednotu Cirkvi. Budúce kroky sa totiž dajú urobiť jedine vtedy, keď máme na mysli jasné cieľ.

Ekumenická cesta sa často definuje ako „výmena darov“. Ako sa za 60 rokov zmenila Katolícka cirkev týmto úsilím? Ktoré dary naša Cirkev ponúkla iným kresťanom?

Za touto definíciou je presvedčenie, že každá cirkev môže priniesť osobitný príspevok pre obnovenie jednoty. Od cirkví a cirkevných komunit zrodenej z reformácie sa Katolícka cirkev naučila predovšetkým ústrednému miestu Božieho slova v živote Cirkvi, v liturgických sláveniach a aj v teologickom myšlení. Oživilo sa v nás vedomie, že viera pochádza z počúvania Božieho slova a že Kristovo evanjelium musí byť v centre Cirkvi. Od pravoslávnych cirkví, ako viac ráz zdôraznil pápež František, sa môžeme učiť veľa o synodalite v živote Cirkvi a o kolegialite biskupov.

Katolícka cirkev môže ponúknuť do ekumenickej diskusie ako osobitný dar dôraz kladený na univerzalitu Cirkvi. Keďže Katolícka cirkev žije vo vzájomnom vzťahu medzi jednotou univerzálnnej Cirkvi a mnohostou miestnych cirkví, môže v zmysle príkladu preukázať, že jednota a mnohosť nie sú protichod-

né ani v ekumenizme, ale sa vzájomne podporujú.

Ekumenizmus sa usiluje o plné spoľačenstvo medzi všetkými kresťanmi. Čo sa konkrétnie urobilo?

Ekumenické úsilie a činnosti musia slúžiť na obnovenie kresťanskej jednoty; je nutné čas od času urobiť revíziu, či ideme správnym smerom. To platí najmä o dialógu lásky, to znamená starostlivosť o udržiavanie priateľských vzťahov medzi rôznymi cirkvami. Tento dialóg umožnil prekonanie mnohých predstavov minulosti a prehĺbenie lepšieho porozumenia. Nemenej dôležitý je dialóg pravdy, čiže teologická analýza problematických otázok, ktoré viedli k rozporom v priebehu dejín. Z týchto dialógov postupne jasne vyšlo najavo, že toho, čo nás spája, je oveľa viac než toho, čo nás rozdeľuje. A do tretice – duchovný ekumenizmus, teda hlboké a súdržné prílňenie všetkých veriacich k Ježišovej knáskej modlitbe, „aby všetci boli jedno“ (Jn 17, 21), čo by sa malo vnímať ako základný aspekt. Táto modlitba nás udržuje v bdelosti a pri vedomí, pretože jednota Cirkvi je vôľa Pána.

Nedávno sa slávilo aj 25. výročie encykliky sv. Jána Pavla II. *Ut unum sint* publikovanej 25. mája 1995. Je táto encyklika dôležitá pre ekumenickú cestu?

Jej dôležitosť spočíva najmä v skutočnosti, že po prvý raz v dejinách pápež napísal encykliku o ekumenizme. Nou, tridsať rokov po skončení koncilu, Ján Pavol II. pripomenal, že Katolícka cirkev sa „nezvratne zaviazala“ nastúpiť na cestu ekumenizmu a že všetci členovia Cirkvi sú na základe viery povinní zúčastňovať sa na ekumenickom hnúti.

Zvlášť pozoruhodná je aj ďalšia prekvapujúca iniciatíva pápeža, ktorý si na jednej strane uvedomuje, že Petrov úrad predstavuje jednu z hlavných prekážok obnovenia jednoty, a na druhej strane je presvedčený, že ministerium Rímskeho biskupa má konstitutívnu, zásadnú dôležitosť pre jednotu Cirkvi. Ján Pavol II. vyzval celú ekumenickú komunitu, aby sa angažovala v „bratskom, trpežlivom dialógu“ o primáte Rímskeho biskupa s cieľom nájst' takú formu

>>>

vykonávania primátu „*čo sa nezrieckne podstaty svojho poslania a predsa sa otvorí novej situáciu*“, presnejšie v miere, akou sa toto ministérium „*bude môcť uskutočňovať ako služba lásky uznaná tak jednými, ako aj druhými*“. Podľa mňa ide o sľubnú iniciatívu, v ktorej pri rozličných príležitostiach pokračovali aj pápeži Benedikt XVI. a František.

Od založenia vášho dikastéria sa pápeži veľmi angažovali v ekumenizme. Ako môžeme v skratke definovať osobitný príspevok každého z nich?

Predovšetkým treba byť vdľační za to, že všetci pápeži, ktorí po sebe nasledovali od II. vatikánskeho koncilu, preukázali srdce otvorené pre ekumenizmus a že tu bola jedna veľká kontinuita a koherencia medzi nimi navzájom. Pápež Ján XXIII. si bol dobre vedomý, že obnovenie jednoty kresťanov je základom pre obnovu Katolíckej cirkvi.

Pápež Pavol VI. významným spôsobom prispel k tomu, že si koncil osvojil Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*. Bol pápežom veľkých ekumenických gest, osobitne voči pravosláviu a anglikánskemu spoločenstvu, a bol prvým pápežom, ktorý navštívil Ekuemenickú radu cirkví.

Pápež Ján Pavol II. bol presvedčený, že tretie tisícročie by malo čeliť veľkej úlohe obnova stratenej jednoty a viďel nevyhnutnú pomoc vo svedectve mučeníkov patriacich k rozličným cirkvám, ktorí už žili jednotu darovaním vlastného života.

Pre Benedikta XVI. je ekumenizmus na hlbokej úrovni otázkou viery, a tak je to primárnu povinnosťou Petrovho nástupcu. Pre pápeža Františka je základ, aby rozličné cirkevné komunity kráčali spoločne cestou jednoty, pretože jednota rastie kráčajúc po ceste. Aj on okrem iného nástojí na dôležitosti ekumenizmu krvi.

Na zdôraznenie tohto dvojitého výročia Pápežská rada zverejní tento rok *Ekumenické vademeicum* pre biskupov. Prečo tento nový dokument?

Úrad zverený biskupovi je službou jednoty v jeho diecéze, ale aj jednoty medzi miestnou cirkvou a univerzálnou Cirkvou. Má však osobitnú dôležitosť aj v ekumenizme. Pastoračné ministérium biskupa musí byť chápané širším spôsobom než jednota jeho cirkvi, pretože zahŕňa aj pokrstených nekatolíkov. V rozličných miestnych cirkvách teda prislúcha diecézny biskupom primárna zodpovednosť za jednotu kresťanov. *Vademecum* má pomôcť biskupom hlbšie chápať ich ekumenickú zodpoved-

nosť a pretaviť ju do praxe. Príručka je vytvorená na mieru novovymenovaným biskupom, chce im ukázať pole pôsobnosti v tom, že ponúka sprevádzanie všetkým členom cirkvi, aby sa tak mohli podieľať na ekumenickom dialógu.

Ďalšou iniciatívou Pápežskej rady je vydanie publikácie *Acta Ecumenica*, ktorá je pokračovaním a obohatením *Informačného bulletingu*. Aký je cieľ tohto časopisu?

Nie málo veriacich má v súčasnosti dojem, že sa ekumenizmus akoby zastavil. Tento pocit je do značnej miery spôsobený tým, že človek nie je dostatočne informovaný o vývoji a rozvoji ekumenického hnutia. Je preto dôležité popularizovať už dosiahnuté ekumenické výsledky. To platí najmä o dokumentoch ekumenických komisií. Platí, že dokumenty, čo sa nečítajú, sú málo užitočné. Cieľom časopisu *Acta Ecumenica* je uľahčiť prístup k informáciám, najmä poskytovaním informácií o ekumenickom úsilí pápeža Františka a o činnostiach Pápežskej rady na podporu jednoty kresťanov a tiež prezentácia hlavných dokumentov ekumenických dialógov.

Ekumenizmus sa tvorí pri stretnutí a v dialógu. Ako kríza spojená s pandémiou vplyva na túto prácu?

Ekumenizmus žije z dialógov a priamych, osobných stretnutí. Teraz sa to nie ľahko uskutočňuje kvôli reštrikciám súvisiacich s koronavírusom, pretože ani v Ríme nemôžeme prijímať návštevy z iných kresťanských cirkví, ani cestovať, aby sme sa stretli s reprezentantmi iných cirkví. Ekumenické rozhovory sa stretávajú s veľkými tăžkosťami, keď sa uskutočňujú na diaľku.

Na druhej strane, momentálna situácia prispieva k vzájomnému priblíženiu sa kresťanských cirkví, ktoré sú na tej istej lodi. Toto sa napríklad potvrdilo, keď pápež František pozval kresťanské

cirkvi, aby sa 25. marca spojili v modlitbe *Otcenás* za koniec pandémie. Na pozývajúci list Svätého Otca hlavám kresťanských cirkví odpovedala väčšina príjemcov veľmi rýchlo, a to s výjadrením vdľačky za túto iniciatívu. To mi ukázalo, aké hlboké sa medzičasom stali ekumenické vzťahy a ako sa môžu ešte väčšmi prehľbiť vo veľmi tăžkých situáciách. Budeme však veľmi radi, keď opäť budú s partnermi v dialógu stretnutia a rozhovory z tváre do tváre, osobne.

Aj vy osobne slávite výročie – 1. júla 2010 vás Benedikt XVI. vymenoval za predsedu Pápežskej rady na podporu jednoty kresťanov. Ako hodnotíte vaše pôsobenie?

Som veľmi prekvapený, ako rýchlo to ubehlo. Táto práca nie je vždy jednoduchá, ale zato je veľmi krásna a obohacujúca. Som vdľačný pápežovi Benediktovi XVI., že ma poveril touto úlohou, a pápežovi Františkovi, že ma v tejto úlohe potvrdil. V priebehu rokov som sa mohol zúčastiť na rôznych udalostach a prispiť k mnohým ekumenickým iniciatívam oboch pápežov. Veľa som sa toho naučil a viac ráz som získal túto skúsenosť: v ekumenickej práci je to, čo dostávaš viac, než to, čo môžeš sám dať. Som si vedomý, že v samej podstate existuje iba jeden ekumenický oživovateľ – Duch Svätý; my takzvaní úradníci ekumenizmu, sme len jeho nástrojmi, navyše slabými. Po desiatich rokoch si preto nemyslím, že je na mne, aby som robil bilanciu. Toto skromné výročie je skôr vdľačnou príležitosťou podakovať Duchu Svätému a prosiť ho, aby pokračoval v svojom sprevádzaní na ekumenickej ceste a pomohol nám podniknúť správne kroky, ktoré nás väčšmi priblížia k jednote.

MASSIMILIANO MENICHETTI
(Snímky: CNS, archív)

Historické miesto kresťanstva v ponímaní Vladimira Sergejeviča Solovjova

Una sancta

Významný ruský filozof, teológ, mystik, publicista a básnik VLADIMIR SERGEJEVIČ SOLOVJOV (1853 – 1900) bol hlboko veriaci pravoslávny kresťan, ktorý obdivoval Rímskokatolícku cirkev. Jeho hlavným cieľom bolo podporiť ekumenické zblíženie kresťanských cirkví, najmä pravoslávnych a katolíkov. Uverejňujeme úvodnú časť jeho eseja *Východ a Západ v starovekom svete*.

Od samého začiatku dejín ľudstva sa jasne črtala protikladnosť dvoch kultúr – východnej a západnej. Základom východnej kultúry je podriadenie človeka vo všetkom nadčlovečenskej sile; základom západnej kultúry je zas činorodá aktivita človeka. Tá nadčlovečenská sila, ktorej sa podriaďoval východný život, natrvalo a rozmanito menila svoje prejavy primerane k rozdielnosti kmeňov a epoch; rozlične sa prejavoval aj ľudský činiteľ v západnom živote.

Ale rozdielnosť všetkých týchto parciálnych foriem nezakrýva podstatný kontrast medzi dvoma útvarmi. Tento kontrast sa dosť ostro prejavoval už v starovekých dejinách. Východné kultúry vznikli na báze *rodového* spôsobu života; západné vznikli pod prevládajúcim vplyvom *družinového* života. Podľa Aristotelovej zmienky sa národ na Východe skladal z riadených jednotiek, totiž z celých rodov alebo domov, od kiaľ pochádza monarchia ako domáca forma riadenia. V Helade však (aj na

celom Západe) sa národ skladal zo slobodných ľudí, z čoho pochádza republika.

PROTIKLADNÉ SVETY

Univerzálna kresťanská Cirkev, povedané historicky, je úplná syntéza východnej a západnej kultúry. Hovoríme: *úplná* syntéza, pretože aj pred kresťanstvom nachádzame určité spojenia dvoch kultúrnych princípov. Dva protikladné svety pri vzájomných nepriateľských konfliktoch (trójska vojna, perzské vojny, taženie Alexandra Veľkého, púniske vojny a rímska dobyvačnosť) zároveň medzi sebou nadvázovali rozličné spojenia a z ich komponentov sa utvárali rozmanité zmiešané formy. Najvýznamnejší z týchto zmiešaných útvarov bol alexandrijský, ktorý spôsobil veľký presun kultúrnych súčin starovekého sveta.

Náboženský Východ nasal a vstrebal do seba grécku vzdelenosť. Gréci, ktorí už vyčerpali silu svojho humanizmu v slobodnom umení a slobodnej filozofii, prestali byť tlmočníkmi západného

princípu. Helenizmus bol formou s východným obsahom. Ked' túlaví, blúdiači Gréci prijali náboženskú myšlienku Východu, duchovne sa zorientovali, a Východ, ktorý vždy myšiel na jedno, ale svoje myšlienky vyjadroval rozlične, v helénskom slove našiel jedinú formu pre svoju ideu. Od alexandrijského obdobia už nie je samostatného helenizmu, lebo nie slobodného filozofického bádania, slobodného umenia, slobodného politického života; namiesto helenizmu vidíme helenizovaný Východ, a moc Západu prechádza na Rím.

Ked' Rím zjednotil západný svet, podmanil si aj helenizovaný Východ, ale to už nrbolo víťazstvo západného princípu, lebo, ako sme videli, Rím pri svojom víťazstve v apoteóze cisára doviadol západný princíp ad absurdum a musel sa ho zrieknuť, čiže zrieknuť sa seba samého, aby prijal spásu prichádzajúcu z Východu.

DVOJAKÉ ZJEDNOTENIE

Ked' sa rímske legie objavili za Eufratom a blízko hraníc Indie, ked' židia Peter a Pavol začali na uliciach Večného mesta hľať nové náboženstvo, východný a západný svet už nejestvoval. Došlo k dvojakému zjednoteniu historického ľudstva – k vonkajšiemu vo svetovej ríši a k vnútornému v univerzálnej Cirkvi. Tu už nemáme vedľa seba dve kultúry, lež dve spoločné koncentrické životné sféry: jednu vyššiu a vnútornejšiu – Cirkev, a druhú nižšiu a vonkajšiu, periférnu – občiansku spoločnosť. Ale neskôr, ked' táto občianska spoločnosť prijme kresťanskú vieru, dostane sa do vnútornej závislosti od Cirkvi, v ktorej sa má sústredit' a zjednotiť všetok život ľudstva.

Cirkev ako kolektívne telo dokonalého Bohočloveka sa udržuje vnútorným spojením božského prvku. V tomto spojení, čiže v pravde bohočloveka a bohočlovečenstva, je podstata Cirkvi. Realizovať ju v sebe je historickou úlohou Cirkvi, plnením ktorej narastá do plnosti Kristovho veku. Táto životná úloha Cirkvi, jediná svojou podstatou, predstavuje tri tesne navzájom spojené strany.

Po prvej, má potvrdiť pravdu bohočlovečenstva ako dogmu viery (vyznávať ju). Po druhé, má ju zdôvodniť kvôli vedomiu, a po tretie, uskutočniť ju v praktickom živote.

ZACHOVANIE PRAVDY

Proti pravej kresťanskej viere povstávajú herézy, ako skryté vyjadrenie pro-

>>>

tikresťanských náboženských prvkov; proti kresťanskému vedomiu sa stavia protikresťanská spoločnosť; napokon, aktívнемu uskutočňovaniu kresťanstva vo svete prekáža protikresťanská politika samotných cirkevníkov, ktorá v novom ľudstve obnovila staré rozdelenie.

Vieme, že úloha kresťanského ľudstva spočívala v tom, aby sa Kristova pravda zachovala v jej trojakej podobe – ako pravda viery, ako pravda rozumu a ako pravda života. Podstata tejto pravdy spočíva v harmonickom a úplnom spojení božského s ľudským; oproti tomu podstata protikresťanského hnutia sa redukuje na popieranie tohto spojenia, na elimináciu bohočlovečenstva. Videli sme, že toto popieranie v oblasti viery premohla pravoverná Cirkev, ktorá utvrdila svoju dogmu na všeobecných konciloch, a tak zvíťazila nad herézou. Keď si spomenieme, aké jemné, solídne a lákavé boli niektoré herézy, musíme uznať, že víťazstvo nad nimi bolo veľkým hrdinstvom viery a zároveň prejavom Ducha Božieho, prítomného a účinkujúceho v Cirkvi.

VZDELANOSŤ OTCOV

Ale aj slobodné úsilia ľudského ducha sa podielali na tomto diele. Keď na všeobecných konciloch otcovia Cirkvi z vnuknutia Ducha Božieho priamo a autoritatívne formulovali základnú pravdu kresťanstva ako dogmu viery, potom tí istí otcovia vo svojich početných spišoch vykladali a zdôvodňovali túto dogmu, myšlenú pravdu, cestou špekulácie a dialektiky. A tu museli mať do činenia nielen s herézami, ktoré vznikli v kresťanskom svete, ale i s poslednými predstaviteľmi pohanskej vzdelenosti, ktorá v neoplatonizme zaujala sprvu postoj priamo nepriateľský voči kresťanstvu.

Ale veľkí učitelia Cirkvi, tak isto ako ich protivníci, boli plne na výške vtedajšej vzdelenosti. Táto vzdelenosť nebola bohatá na materiály – empirické poznanie sa nachádzalo v detskom veku a mechanizmus vesmíru bol zle prebádaný, ale zato grécka filozofia, ktorá vtedy zavŕšila svoj kruh, poskytovala pevné a zdravé základy na riešenie všetkých podstatných otázok rozumu.

Svojimi osobnými schopnosťami a vedomosťami mnohí z cirkevných otcov nezaostávali za najväčšími mysliteľmi všetkých čias. Používali tieto schopnosti na rozvíjanie kresťanskej pravdy, dosahovali značný úspech – ich víťazstvo nad protikresťanskou vzdelenosťou tých čias bolo natol'ko úplné, že si priamo podmanili, pripútali k sebe neoplatónizmus, pokresťančili ho. Znamení neoplatónovci, ako Sinesius, stáva-

jú sa kresťanmi, ba biskupmi, bez toho, žeby prestali byť filozofmi, a geniálneho autora spisov pripisovaných Dionýzovi Areopagitovi, ktorý získal veryšok autoritu pre celú Cirkev, možno uviesť v jednom rade s najpoprednejšími predstaviteľmi neoplatónskej filozofie.

VŠEJEDNOTA

Tak boli dve prvé úlohy kresťanstva vo svete úspešne splnené: Kristova pravda bola upevnená ako predmet viery a vysvetlená systematickým myšlením, heréza bola zavrhnutá, nekresťanská vzdelenosť podmanená.

Zostávala tretia úloha – pretvoriť samotný život spoločnosti v súlade s Kristovou pravdou, a v tejto úlohe, pri riešení ktorej najväčšimi musí pôsobiť slobodná ľudská vôľa, v ktorej Boh ponecháva človeku najviac priestoru – v tej-

to životnej úlohe kresťanské ľudstvo sa ukázalo ako nespôsobilé. A tu sa nám podáva aj rozlúštenie obdivuhodného úspechu islamu...

Všejednota je jednota v mnohosti, čiže harmónia, súlad, pre ktorý starovekí Gréci mali výraz *kosmos*. Pluralné bytie v svojej rozmanitosti popiera všejednotu, no všejednotu, teda jednotu v mnohosti predstavuje univerzálna Cirkev, ktorej úlohou je obrodiť ľudstvo a dovesti ho do eschatologickej plnosti čias. Prapôvodná bezprostredná jednota ľudského a božského prvku v človeku v stave jeho prvotnej nevinosti, ktorú stratil spáchaním hriechu, sa už nemohla obnoviť jednoduchým procesom. Nová jednota sa musí vydobýať, môže byť iba výsledkom slobodného aktu.

VLADIMIR S. SOLOVJOV
(Odseky a medzititulky: redakcia)

Znakom pokoja sa vyprosuje, ohlasuje a odovzdáva pokoj vzkrieseného Pána

Pax vobis!

Pápež František 7. júna 2014 schválil a potvrdil obsah obežníka *Rituálne vyjadrenie daru pokoja v omši*, ktorý pripravila Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí.

Pokoj ako ovocie vykúpenia, ktoré Kristus priniesol svetu svojou smrťou a zmŕtvychvstaním, je darom, ktorý Zmŕtvychvstalý aj v súčasnosti ponúka svojej Cirkvi, ktorá sa zhromažďuje na slávenie Eucharistie.

MIESTO V SLÁVENÍ

V rímskej liturgickej tradícii je znak pokoja umiestnený pred prijímaním s osobitným teologickým významom. Svoj referenčný bod nachádza v eucharistickej kontemplácii veľkonočného tajomstva, predstavuje sa ako „veľkonočný bozk“ zmŕtvychvstaleho Krista prítomného na oltári.

Obrady, ktoré sú prípravou na prijímanie, vytvárajú dobre členený celok, v ktorom má každý prvok svoju vlastnú hodnotu, a tak prispieva k lepšiemu vnímaniu obradu, ktorý smeruje k sviatostnej účasti na slávenom tajomstve.

Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí sa v máji 2008 obrátila na konferencie biskupov s prosbou o vyjadrenie mienky, či sa má zachovať odovzdanie znaku pokoja pred prijímaním, kde sa nachádza teraz, alebo sa má presunúť na iné miesto s cieľom zlepšiť pochopenie a priebeh tohto gesta. Po dôkladnej úvahе sa rozhodlo nechať v rímskej liturgii obrad pokoja na svojom tradičnom mieste a nezavádať v Rímskom misáli štrukturálne zmeny.

Znak pokoja má teda svoje miesto medzi modlitbou *Otče náš* – ku ktorej sa pripráva prostredníctvom embolizmu, ktorý je prípravou na znak pokoja – a lámaním chleba, počas ktorého sa vzýva Baránok Boží, aby nám daroval svoj pokoj. Týmto gestom, ktoré „má naznačovať pokoj, spoločenstvo a lásku“, Cirkev „vyprosuje pokoj a jednotu pre seba a pre celú ľudskú rodinu a veriaci si prejavujú cirkevné spoločenstvo a vzájomnú lásku prv, ako prijímú Sviatost“, čiže telo Krista Pána.

HODNOTNÉ GESTO

V posynodálnej apoštolskej exhortácii *Sacramentum caritatis* Svätý Otec Benedikt XVI. zveril Kongregáciu pre Boží kult a disciplínu sviatostí úlohu uvažovať o problematike súvisiacej so znakom pokoja, aby sa zachoval posvätný zmysel eucharistickej slávenia a zmysel tajomstva v momente sviatostného prijímania: „*Eucharistia je svojou povahou sviatosť pokoja. Tento rozmer eucharistickej tajomstva nachádza v liturgickom slávení osobitné vyjadrenie v obrade pokoja. Nepochybne ide o veľmi hodnotné gesto. V našich časoch, tak naplnených strašnými konfliktmi, nadobúda toto gesto aj v pohľade všeobecnej citlivosti osobitný význam.*

Počas zasadania Synody biskupov bola vyjadrená potreba usmerniť toto gesto, ktoré môže nabrať neprimerané prejavy a spôsobiť určitý zmätok v zhromaždení práve pred prijímaním. Je dobré pripomenúť, že z veľkej hodnoty tohto gesta nič neuberá, ak sa koná striedmo pre uchovanie klímy primeranej sláveniu, napríklad vymeniť si znak pokoja len s tými, čo stoja najbližšie.“

Pápež Benedikt XVI. zdôrazňuje aj veľkú hodnotu obradu a znaku pokoja, keďže kresťania ním prispievajú k prekonaniu hlbokých a znepokojujúcich úzkostí ľudí súčasných čias.

ODOVZDANIE ZNAKU

Ked' veriaci nerozumejú a rituálnymi gestami nepotvrdia, že správne chápú

význam obradu pokoja, oslabí sa kresťanský koncept pokoja a ovplyvní to ich plodnú účasť na Eucharistii. Preto Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí upozorňuje, že „správne vykonané odovzdanie znaku pokoja medzi účastníkmi omše obohacuje význam a dodáva výrečnosť samotnému obradu“. Preto treba zdôrazniť, že nejde o „mechanické“ pozvanie na odovzdanie si znaku pokoja. V obežníku sa píše: „Keď sa predpokladá, že by sa nevykonal primerane z dôvodu konkrétnych okolností alebo sa považuje za pedagogicky rozumné nevykonáť ho v istých okolnostiach, možno ho vynechať a niekedy musí byť vynechaný.“

V obežníku je aj výzva na opustenie od niektorých nesprávnych zvykov pri znaku pokoja. Neodporúča sa zavedenie „spevu za pokoju“, ktorý v rímskom obrade ani nejestvuje, opúšťanie svojich miest pri odovzdávaní znaku pokoja, vzdialenie sa kňaza od oltára, aby odovzdal znak pokoja niektorým veriacim, a už vôbec nie využiť znak pokoja ako príležitosť na gratulácie, blahoželania či kondolencie medzi prítomnými.

Vzťah medzi *lex orandi* a *lex credendi* (voľne preložené ako *zákon o tom, čo sa má modliť* je zákonom toho, čomu sa má veriť) sa musí premietnúť aj do *lex vivendi* (čo sa má žiť). Od toho závisí kvalita našej eucharistickej účasti a naše začlenenie medzi tých, ktorí budujú pokoj v zmysle blahoslavenstiev.

-pad-

Zaužívaná prax znaku pokoja sa vzdáľuje od stáročného liturgického modelu

Znak pokoja

Snímka: net

Don ENRICO FINOTTI pôsobí ako redaktor časopisu *Liturgia Culmen et Fons*. Napísal veľké množstvo textov o liturgii a správnej aplikácii liturgickej reformy po Druhom vatikánskom koncile.

Mnohí si myslia, že je čas prehodnotiť znak pokoja, pretože podľa nich tento liturgický úkon stratil v čase pandémie svoj význam.

DVA POHĽADY

Musíme rozlišovať medzi samotným liturgickým gestom a jeho konkrétnou realizáciou v našich liturgických zhromaždeniach. Najstaršie historické pramene týkajúce sa sv. omše dosvedčujú o znaku pokoja, že užatváral liturgiu slova a uvádzalo obetnú časť liturgie. Vedie nás sám Pán: „*Ked' teda prinášaš dar na oltár a tam si spomenieš, že tvoj brat má niečo proti tebe, nechaj svoj dar tam pred oltárom a chod' sa najprv zmieríť so svojím bratom; až potom príd' a obetuj svoj dar*“ (Mt 5, 23-24).

Dejiny liturgia dosvedčujú, že k znaku pokoja dochádzalo v rôznych častiach bohoslužby: medzi liturgiou slova a eucharistickou liturgiou (v byzantskom a ambroziánskom obrade), alebo pred prijímaním (v rímskom obradu). Toto gesto teda pochádza z dlhej a súvislej liturgickej tradície.

Existujú dve rôzne perspektívy, ako sa pozerať na liturgický znak pokoja a ako ich chápať.

1. Horizontálne pozdravenie medzi bratmi zhromaždenými na posvätnom slávení, ktorí sú vzájomne zmierení po

vypočutí Božieho slova a pred účasťou na Božej obete.

2. Dar pokoja, ktorý zostupuje zhora a ktorý knaz prináša z oltára a udeľuje ostatným duchovným a ľudu ako nebeský dar.

DANÉ POSTUPY

Pri znaku pokoja máme teda dva aspekty: vzájomný pokoj, ktorý si vymieňajú zmierené srdcia, a nadprirodzený pokoj, ktorý plynie v dôsledku božskej obety, pokoj, ktorý svet nemôže ponúknut', pretože ide o dar Zmŕtvychvstalého, čo vyplýva z jeho pozdravu: „*Pax vobis!*“

Rímska liturgická tradícia uprednostňuje transcendentný aspekt pokoja, ktorý prichádza zhora a pramení z Kristovej nekrvavej obety. Preto sa toto gesto dáva do kontextu s *fractio panis* (*lámanie chleba*; viac VOX 5/2020) pred prijímaním. Posvätný charakter tohto gesta je teda celkom zrejmý, a to ako v zostupnom zmysle, keď sa odovzdáva postupne od knaza k služobníkom s vyšším svätením k služobníkom s nižším svätením, a napokon prechádza k ľudu. Je to navyše aj v zmysle vysoko posvätného okamihu, pri ktorom dochádza k znaku pokoja v bezprostrednej blízkosti nezmerného tajomstva Kristovho tela a krvi.

Aby bolo možné adekvátnie vykonať obrad pokoja podľa klasickej rímskej liturgie, je nutné rešpektovať presné a pev-

ne dané postupy, ktoré zaistňujú posvätný charakter gesta a jeho transcendenciu:

1. Odovzdávanie postupuje od knaza cez svätených služobníkov k zhromaždeniu.

2. Liturgický bozk pokoja je v porovnaní s prostým podaním ruky obdaréný vznešeným charakterom, ktoré, ako sa zdá, toto gesto znižuje a dáva mu skôr svetskú povahu.

3. Liturgická slová „*Pokoj s vami. Aj s tebou.*“ zabranujú nevhodnému užívaniu profánnych či neaadekvátnych výrazov.

Dôsledné dodržiavanie týchto pokynov zabezpečuje, že si znak pokoja uchová svoju posvätnú identitu.

V ČASE PANDÉMIE

Žiaľ, čoraz častejšie vidíme, ako sa zaužívaná prax vzdialila od liturgického modelu dosvedčovaného po stáročia. Toto gesto v súčasnosti stráca posvätný význam. Potrebujeme preto vynaložiť seriózne úsilie, aby sme zabránili akejkoľvek príležitosti k premene znaku pokoja na slobodnú živelnosť veriacich.

Ako sa však stavať k podávaniu ruky úplne cudzím ľuďom počas pandémie koronavírusu? Mnohí majú totiž vážny problém podať niekomu ruku kvôli riziku, ktoré je s tým spojené.

Úprimne – to samo o sebe nie je problém, pretože liturgia veriacich vyzýva, aby si vymenili „znak pokoja“ bez toho, aby presnejšie určovala, ako toto pozdravenie má vyzeráť. Aby som stojacemu vedľa mňa, odovzdal znak pokoja, teda postačí, keď naňho mierne kývnem hlavou. Platné smernice stanovujú, že nikto nemá odchádzať zo svojho miesta a svätení služobníci by nemali opúšťať presbytérium. Smernice teda umožňujú vhodné obmedzenia v súlade s tým, čo je prípustné pre liturgické slávenie. Navyše, toto gesto bolo vždy dobrovoľné a vždy sa predpokladalo jeho dočasné pozastavenie v kajúcnych obdobiah, teda v advente a pôstnom období, aby mohlo byť autentickejšie a s väčšou motiváciou obnovnené, ako je to s inými liturgickými prvками (*Gloria* a *Aleluja*).

Takže ani v čase opatrení v boji s koronavírusom, naozaj nie je nutná nijaká oficiálna norma, pretože už existuje sloboda voľby, ako vyjadriť znak pokoja. Ide o zavedenie foriem vyjadrenia, ktoré sú zlučiteľné so zdravým rozumom a liturgickou vhodnosťou. Súčasná pohroma by mohla byť vhodnou príležitosťou na opäťovné preskúmanie znaku pokoja a na nápravu správania.

ENRICO FINOTTI

Pred sedemdesiatimi rokmi vyhlásil pápež bl. Pius XII. dogmu o Nanebovzatí Panny Márie

Nanebovzatie

Dňa 15. augusta slávia katolíci po celom svete sviatok Nanebovzatia Panny Márie. Hoci ide o najstarší zo všetkých mariánskych sviatkov, je to časovo zatiaľ najmladší záväzný článok katolíckej viery.

O mieste a čase smrti Panny Márie nepoznáme nič určité. Najstaršia tradícia hovorí, že život Panny Márie sa skončil v Jeruzaleme. Túto hypotézu podporuje aj dielo *Euthymiaci Historia*, podľa ktorého cisár Marcianus (cca 390 – 457) a jeho manželka Pulcheria požiadali na Chalcedónskom koncile (451) patriarchu Jeruzalema Juvenala o relikvie Panny Márie. Patriarcha Juvenal mal údajne odpovedať, že tretí deň po pohrebe Ježišovej matky sa zistilo, že jej hrobka je prázdna.

Novšia a lokalizovannejšia tradícia hovorí, že Ježišova matka prežila zvyšok svojho pozemského života v kamennom

dome v Efeze, kde sa až do konca jej života o ňu staral apoštol sv. Ján.

Podľa dlhorečnej tradície v deň nanebovzatia Panny Márie sa posväčujú v kostoloch bylinky a kvety. Podľa jednej tradície sa v Máriiinom prázdnom hrobe podľa niektorých apokryfných zdrojov údajne našli rozkvitnuté a vonavé ruže, iné pramene zas hovoria, že z hrobu vystupovala vôňa ruží. Ďalšie vysvetlenie je, že Panne Márii sa prišudzuje krása kvetov, a preto sa kvety svätie ako symboly Božej matky.

K PRAMEŇOM

Sviatok Nanebovzatia Panny Márie je dávnejšie známy ako Zosnutie Panny

Márie. Tradícia spomína tento sviatok už pred Efezským koncilom (431). Nanebovzatie Panny Márie sa prvý raz objavuje v apokryfných textoch z 3. a 4. storočia, a to v *Liber Requie Mariae* a v *Dormition Six Apocryphon*, no obe diela pochádzajú z heterodoxných, čiže bludárskych kruhov.

Za relevantný zdroj sa považuje biskup Epifanius zo Salaminy (cca 315 – 403), ktorý sice píše, že o smrti Panny Márie nie je nič známe („nikto nevie o jej konci“) ale ponúka tri vtedy najrozšírenejšie úvahy: Panna Mária zomrela normálnou a pokojnou smrťou, že zomrela mučeníckou smrťou a že nezomrela. Biskup Epifanius však hovorí o „tradičnej viere nanebovzatia Panny Márie do neba“, a to s telom a dušou, čo sa malo udiat' v Efeze.

O nanebovzatí Panny Márie sa hovorí aj v pseudonymnom gréckom texte *De obitu S. Dominae*. Ide o apokryf prisudzovaný sv. Jánovi, no s veľkou pravdepodobnosťou bol napísaný okolo roku 500. V tomto zmysle je zaujímavý aj ďalší apokryf z tohto obdobia – *De Transitu Virginis*.

V autentických spisoch sa prvý raz objavuje sviatok Nanebovzatia u svätého Gregora z Tours (538 – 594). Podľa noho sa slávil v najstarších východných cirkvach – v arménskej a etiópskej, pričom v Egypte, v Aráii a v Gallii sa oslavoval v 6. storočí v januári. V gréckej cirkvi cisár Maurikios I. (582 – 602) stanovil sviatok na 15. augusta. Grécka cirkev nazýva tento mariánsky sviatok *koimésis*, čiže *usnutie*, v staroslovienčine *uspenije*.

V Ríme sa hlavný sviatok Panny Márie oslavoval 1. januára, sviatok 15. augusta sa prvý raz objavil v liturgii pápeža Geláza I. (492 – 496). V 7. storočí je tento sviatok bezpečne doložený za pápeža Sergeja I. (687 – 701), pričom to bol jeden z najväčších sviatkov. Sergej I. dokonca zaviedol na vigiliu sviatku aj slávnostnú sviečkovú procesiu ulicami Ríma, ktorá sa slávnostne končila v bazilike Santa Maria Maggiore. Pápež Lev IV. (847 – 855) potvrdil tento mariánsky sviatok a oficiálne ho zaviedol. Pápež Mikuláš I. (858 – 867) ho už ako oficiálny sviatok dáva vo svojich Inštrukciách Bulharom na úroveň Via-noc, Veľkej Noci a Turíc.

VYHLÁSENIE DOGMY

Sviatok Nanebovzatia Panny Márie sa sláví ako súčasť mariánskeho kultu. Počas reformácie však stratil tento kult na intenzite, no v protireformačných

>>>

časoch opäťovne vzrástol, keď sa o jeho šírenie postarali jezuiti a šíril sa aj medzi ľudovými vrstvami katolíckeho obyvateľstva. Z 19. storočia je známa táto modlitba: „*Pri svojom pôrode si si zachovala panenstvo, pri svojom usnutí si neopustila svet, Bohorodička: dosiahla si prameň života, ty, ktorá si počala živého Boha a svojimi modlitbami osloboďaš naše duše od smrti.*“

V druhom roku I. vatikánskeho koncilu (1869 – 1870) sa obrátilo 113 kardinálov, 250 biskupov, 32 000 kňazov a rehoľníkov, 500 000 rehoľníčok a osem miliónov laikov na pápeža bl. Pia IX. (1846 – 1878) so žiadostou, aby „*nanebovzatie Panny Márie bolo uznané ako katolícka náuka*“. Bl. Pius IX. však ešte nevyhlásil dogmu (článok viery), že Panna Mária bola po smrti s telom i dušou vzatá do neba. To sa rozhodol až bl. Pius XII. Dňa 1. novembra 1950 apoštolskou konštitúciou *Munificentissimus Deus (Najstedrejší Boh)* pápež slávnostne vyhlásil dogmu o Nanebovzatí Panny Márie: „*Napokon bola Nepoškvrnená Panna – uchránená nedotknutá od akejkoľvek škurny dedičného hriechu – po skončení pozemského života vzatá s telom i dušou do nebeskej slávy a Pán ju povýšil za Kráľovnú vesmíru, aby sa tak plňšie pripodobnila svojmu Synovi, Pánovi pánon a víťazovi nad hriechom a smrťou.*“

Pápež tak slávnostne definoval nanebovzatie Panny Márie, čo kresťania veřili od počiatku.

PROBLÉM ZOSNUTIA

Pius XII. v teologickom zdôvodnení tejto dogmy vychádza z toho, že Boh od večnosti hľadí s osobitnou záľubou na večné panenstvo Márie a keď prišla plnosť času (porov. Gal 4, 4), uskutočnil svoj plán spásy ľudstva aj prostredníctvom privilégií, ktorými obdaril matku svojho Syna, ktorý sa stal človekom. Tajomstvo nanebovzatia teda úzko súvisí s tajomstvom nepoškvrneného počatia, ktoré ako článok viery slávnostne definoval pápež Pius IX. roku 1854.

Bl. Pius XII. v svojej slávnostnej formulácii tohto článku viery použil zaujmavý výraz – Panna Mária „*po skončení pozemského života*“ (*expleto terrestris vitae cursu*). Vyhol sa tak vyjadreniu o tom, či Panna Mária umrela a tak bola vzatá do neba s telom aj dušou, alebo či bola priamo vzatá do nebeskej slávy.

Teológovia riešia túto otázku rôzne. Niektorí zastávajú názor o smrti Panny Márie, zdôvodňujúc ju tým, že aj Ježiš zomrel na kríži a Mária ako najužšie spolupracujúca s ním išla tou istou ces-

tou. Iní zas v smrti vidia dôsledok dedičného hriechu, preto zastávajú názor, že Panna Mária neumrela, pretože od dedičného a každého osobného hriechu bola uchránená, a preto nemohla umrieť. Teda otázka ostáva otvorená.

Pius XII. v *Munificentissimus Deus* uvádza viaceré miesta z dejín liturgie ako aj vyjadrenia cirkevných otcov o veľkolepej „*plnosti života*“, súčasťou ktorej je aj „*večná neporušiteľnosť*“ tela Panny Márie. K ďalším teologickým argumentom za Máriino oslávenie s telom a dušou patria Máriina svätošť prevyšujúca ľudí aj anjelov, úplná jednoty Márie so svojím Synom a najplňšia láska, ktorú Syn prechovával voči svojej Matke.

V závere apoštolskej konštitúcie pridáva bl. Pius XII. aj ďalšie, vlastné argumenty, ktoré dokazujú Máriino oslávenie. Vychádza z citátu apoštola svätého Pavla: „*A keď si toto porušiteľné oblečie neporušiteľnosť a toto smrteľné si oblečie nesmrteľnosť, vtedy sa splní, čo je napísané: Smrť pohltilo víťazstvo. Smrť, kde je tvore víťazstvo? Smrť, kdeže je tvor osteň?*“ (1 Kor 15,54-55).

VÝCHODNÉ PONÍMANIE

V katolíckej, ale aj v anglikánskej cirkevi sa sviatok Nanebovzatia Panny Márie oslavuje 15. augusta, čo je dokonca v mnohých krajinách prikázaný sviatok. Východné cirkevi tento sviatok oslavujú 28. augusta, teda ide gregoriánsky

15. august v juliánskom kalendári, a predchádzajú mu dva týždne pôstu.

Český kardinál Tomáš Špidlík (1919 – 2010), ktorý bol považovaný za odborníka na kresťanský Východ a jeho spiritualitu, vysvetluje nanebovzatie Panny Márie v rozdielnom vnímaní života západným a východným kresťanom. Kým západný kresťan sa pýta na pôvod – odkiaľ pochádzam, kde patrím a ako sa príbeh spásy začal, východný kresťania sa väčšmi pozerajú na koniec – som tu, prežívam život, je tu hriech, zlo, utrpenie, bolest, ale zaujíma ma, ako sa to všetko skončí, ako to dopadne. Preto je podľa českého kardinála pre východ dôležitejšie nanebovzatie Panny Márie ako jej nepoškvrnené počatie. Človek sa často cíti ubitý rozličnými druhmi utrpenia, a tak sa, prirodzene, zaujíma o to, či sa trápenie stane jeho konečným údelom, alebo je nejaká nádej, že sa všetko zlé raz obráti na dobré. A tak ani Mária, hoci uchránená od dedičného hriechu, nebola voči zlu a bolesti sterilná. Jej dušu „*prenikol meč bolesti*“, so svojím synom Ježišom prešľajeho strašnú krížovú cestu, stála pri jeho kríži a spolu s ním trpela. Bola sice uchránená od porušenia v hrobe, ale počas pozemského života prežívala nielen radosti, ale aj bolesti každodenného života tak, ako ich prežíva hoci kto z nás.

Vnímať Máriino nanebovzatie bez komplexného pohľadu na jej život, by

>>>

nebolo veľmi poctivé. Nanebovzatie je preto nielen zavŕšenie života Panny Márie, ale je obrazom zavŕšenia života každého vykúpeného.

SPOJENIE S CIRKVOU

Nanebovzatie Božej matky bolo odpo-ved'ou na jej ochotnú a obetavú náruč, ktorá bola pripravená na prijatie Božieho Syna od chvíle zvestovania, a to jej otvorilo bránu do slávy neba. Keď vidíme Pannu Máriu v jej pozemskom živote tajomne zdjednotenú so svojím Synom vo víťaznom boji proti hriechu, potom sa aj jej život musel zavŕšiť definitívnym víťazstvom, ktoré vidíme v jej úplnom oslávení. Je teda prirodzené, že keď Mária triumfovala nad hriechom a jeho dôsledkami, smrť bola po-hltená víťazstvom, preto sa v nej smrteľné oblieklo do nesmrteľného.

O živote a sláve Božej matky sa nedá uvažovať v oddelení od života Cir-kvi, ktorá je mystickým telom Božieho Syna. Nanebovzatie Panny Márie sa tak stáva obrazom slávy celej Cirkvi, ktorá je oddaná starostlivým rámennám náručiu Božej matky. Slávnosť Nanebovzatia Panny Márie je korunou všetkých mariánskych slávností. Je logickým doplnením toho všetkého, čo od najdávnejších čias Cirkev spoznávala a ctila v živote Márie. Je synovským objatím Matky, ktorá, ako mala kedysi v náručí Ježiša, drží teraz v náručí jeho Cirkev.

Boh nanebovzatím Panny Márie ukazuje, že to isté čaká každého kresťana, ktorý sa ho usiluje nasledovať celým srdcom aj napriek prekážkam a ľažko-стiam. Nanebovzatie Panny Márie nás upevňuje v nádeji, že aj naše telá budú raz vzkriesené.

Nebeská Matka nám vyprosuje mnoho milostí, aby sme aj my, tak ako ona, boli vzkriesení na večnú slávu, aby sme prijali pozvanie jej Syna Ježiša Krista, ktorý každému z nás pripravil v nebi miesto (por. Jn 14, 1-14).

Ty nanebovzatá Bohorodička, matka putujúca, svietiš svojou láskou a svojimi slzami oplakávaš naše previnenia. Svoju nádej skladáme v teba a od tvojho príhovoru u nebeského Otca očakávame svoje spasenie.

Nanebovzatá Panna Mária, pozeráme na tvój svätý obraz a pokorne voláme: Osloboď nás od pokušenia a privied' nás do nebeskej slávy.

Neopust' ma, Matka, kým ma neu-vidíš medzi blaženými v nebi. Tam ti budem d'akovat' a tvoje milosrdenstvo chváliť celú večnosť'. Amen.

Spracovala T. A.

Ambrogio di Stefano da Fossano: *Nanebovzatie Panny Márie*

RÁDIO MÁRIA
SLOVENSKO

Putovanie umožňuje vyjsť zo seba samého kvôli putovaniu smerom k Bohu

Putovanie za krásou

Rozvoj dopravných prostriedkov prispel k tomu, že sme do značnej miery opustili tradíciu pešieho putovania, ktoré malo v kresťanskej tradícii svoje miesto.

Každý, kto si vyskúšal účinky dlhého putovania, vie, ako sa „reštartuje“ nielen celé telo, ale neraz konštatuje aj zmenu v duševnej, ba aj v duchovnej oblasti. Pešie putovanie na dlhé vzdialenosť so sebou prináša radosť z absolvoanej cesty a vyvoláva nové nadšenie na ďalšiu etapu. A tak podľa niektorých autorov je človek *homo viator* – človek putujúci, človek na ceste.

DUCHOVNÝ ROZMER

Pešie putovanie malo v dejinách Cirkvi predovšetkým duchovný rozmer. Nepraktizovalo sa len kvôli poznaniu nových miest či kvôli nadobudnutiu fyzickej kondície. Na prvom mieste bol náboženský dôvod, neraz šlo o pokánie.

Náboženský dôvod putovania jestval už od dávnych čias a doteraz súvisí s procesom prehľbenia duchovného života či osobnej konverzie. Kvôli oslobodeniu sa od prílišných svetských stárostí sa často putovalo na známe pútnické miesta do Jeruzalema či k hrobom apoštolov Petra a Pavla do Ríma. Doteraz je známa pešia púť do španielskeho Santiaga de Compostela k hrobu sv. apoštola Jakuba.

Putovaním na tieto miesta sa človek úplne preladí a neraz sa zaví aj prílišného strachu o budúcnosť. Počas dlhšieho putovania sa postupne naučí väčšmi dôverovať Božej prozreťnosti práve v momentoch, keď zažíva samotu, keď získava skúsenosť cudzinca či pútnika v neznámej krajine.

Čo je však podstatou putovania a prečo aj v súčasnosti príťahuje veriacich ľudí?

VYJSŤ ZO SEBA

Medzi fyzickým a duchovným putováním jestvuje úzky súvis. Každý z nás je pútnikom v duchovnom zmysle a fyzické putovanie nám túto skutočnosť zvláštne pripomína. Nás duchovný život si akosi vyžaduje vyjsť z každodennosti, zo sveta utilitarizmu a vydať sa na cestu k transcendentnu, k niečomu presahujúcemu. Presiahnut' seba samého, presiahnut' každodennosť a nájsť priestor novej slobody, nanovo reflek-

tovať, premysliť a usporiadaj svoje myšlienky a pocity, vidieť druhého, no predovšetkým vidieť Boha. To je ovoce duchovného putovania, ktoré často súvisí aj s fyzickým putovaním.

Putovanie nie je výlet. Neznamená to navštíviť nejaké nové miesto, nie je to aktivita prednose zameraná na obdivovanie prírody, umeleckých diel alebo histórie. Putovanie umožňuje predovšetkým vyjsť zo seba samého kvôli putovaniu smerom k Bohu, na miesta, kde sa on dal vidieť alebo spoznať, na miesta, kde milosť Božia zažiarila osobitným spôsobom a kde priniesla bohaté ovocie konverzii a svätošti veriacich. Putovanie človeka disponuje na vnímanie duchovnej krásy vnímaných objektov, ktoré sa takto dokážu prihovárať človeku v novej intenzite. Krásu prírody, umeleckých diel či histórie sa prihovára pútnikovi, neposkytuje mu len estetický, ale aj duchovný zážitok. Je to krása, ktorá putuje k človeku.

Ruský filozof a teológ Vladimír Soloviov považuje umenie a krásu za istú formu poznania. Putovanie krásy smerom k pútnikovi má niekedy charakter stretnutia. V. Soloviov ho opisuje ako veľmi jemné a umierené, zároveň však dostatočne jasné a presahujúce. Stretnutie s presahujúcou krásou je zároveň stretnutie s pravdou a dobrom. Je to väčšmi stretnutie s niekým, než s niečím. Takéto stretnutie zanechá na človeku trvalé zmeny a často presahuje všetky racionálne poznania.

ZÁŽITOK BOŽSKÉHO

V životopisoch svätých môžeme nájsť podobné chápanie udalostí. Sv. Ignáci z Loyoly vo svojej autobiografii uvádzia, že pri jedinom videní pri rieke Cardone zažil viac milosti a poznania ako počas celého nasledujúceho života a či štúdií, ktoré absolvoval. Z tohto momentu sa naučil viac o tajomstve Božia ako počas celého štúdia teológie.

Aj krásu sa môže podobným spôsobom priblížiť k človeku a dotknúť sa ho. Umenie má podľa Soloviova v našom živote nenahraditeľnú úlohu. Tá spočíva v službe. Umenie a krásu prichádzajú v ústrety človeku, aby sa s ním

stretli, osvetlili tajomstvá, ku ktorým sa nedá inak dostať.

Ked' spoznáme skutočného majstra, usilujeme sa svoju činnosť usmerniť podľa jeho pokynov. Účinnosť našej činnosti nezávisí od toho, kolko toho robíme, ale od bohatstva majstra, ktorého sme sa naučili počúvať. A práve takáto je služba, ktorú nám môže krás poskytnúť. Naučiť sa ju vnímať môže zmeniť nás život.

Podľa ďalšieho ruského autora Pavla Evdokimova krásu nie je len niečím, čo sa páči zmyslom, nie je len zážitok pre oči, ale živí a osvetluje ducha. Krásu posúva človeka do určitého druhu transcedentného prežívania. Môže sa stať náboženskou skúsenosťou. Pre duchovné osoby, skutočných pútnikov nič nie je profánne ani neutrálne, pretože všetko sa vzťahuje na Boha. Evdokimov bol presvedčený, že všetko krásne sa môže stať zážitkom božského.

Putovanie má svoju krásu, pretože je prostriedkom k hlbšiemu poznaniu seba samého, blížnych, ale predovšetkým Boha. On sa nám prihovára osobitným spôsobom na pútnických miestach, ktoré sa nás môžu dotknúť svojou duchovnou krásou. A tak krásu putovania je istou podmienkou putovania krásy k nám samotným.

PETER DUFKA, SJ
(Snímka: Pixabay)

Úspešne nešťastní

O umení kaziť si život

PostScriptum

Vydavateľstvo
Post Scriptum
ponúka pútavú knihu

Úspešne nešťasní

Pútavým a zábavným rozprávaním, ktoré oslovi slobodných a inteligentných čitateľov, nás táto knižočka plná vtipných, naruby obrátených duchovných cvičení vovádza do srdca človeka, ktoré je tým najväčším bojiskom v celom vesmíre.

Avvenire

Ak si radi komplikujete život, toto je biblia, ktorá vám v tom výdatne pomôže. Koniec koncov, neexistuje nič smiešnejšie ako nešťastnosť, predovšetkým naša vlastná.

Il Fatto Quotidiano

Knižka ponúka dôvtipné zamýšľanie sa nad dôležitými oblastami ľudského života umožňujúcimi stať sa (ne)šťastným, ako sú: myšlienky a túžby, skutky, vzťahy a uvažovanie o všetkom. Jej jazyk plný irónie a sarkazmu umožňuje často prenikavejší pohľad do vlastného vnútra ako väzna psychologická analýza. Zároveň dáva šancu uvedomiť si, akým klíčovým problémom je zmätok a neschopnosť rozlišovať, teda vytvárať hierarchickú sústavu hodnotenia myšlienok, skutkov a rozhodnutí podľa toho, či vedú alebo nevedú k dobru. Knižka žánrovo príbuzná so slávnymi *Radami skúseného diabla* od C. S. Lewisa je však v mnohom adresnejšia a najmä praktickejšia.

Knihu *Úspešne nešťastní*, ako aj ďalšie tituly z vydavateľstva Post Scriptum si je možné objednať e-mailom na adresu info@postscriptum.sk alebo telefonicky na čísle +421 903 442 679.
Viac na www.postscriptum.sk

PostScriptum

Správne chápáná *fabrica Ecclesiae* je majetok kostola spravovaný jeho správcom

Fabrica Ecclesiae

Cirkevný majetok patriaci jednotlivým kostolom sa v cirkevnej terminológii označuje výrazom *fabrica Ecclesiae*.

Výraz *fabrica Ecclesiae* je prastarý, slovko *fabrica* Cirkev prevzala od antických Rimánov v tom zmysle, v akom sa toto slovo vtedy používalo. Rimania mali dva výrazy, ktorými označovali dva podobné pojmy – *fabrica* a *officina*. No práve používanie týchto dvoch výrazov sa určité pojmy presne rozlišovali.

V RANEJ CIRKVI

Officina, čo je kontrahovaný tvar slova *opificina*, vo všeobecnosti v antickom Ríme znamenal každú dielňu, v ktorej

pracoval akýkoľvek robotník a remeselník (*opifex*).

Pod pojmom *fabrica* sa však rozumeala dielňa, v ktorej nielen remeselníci, ale aj umelci narábali a pracovali s tvrdým materiálom, ako sú drevo, kameň, kov, a tak to boli potom stolári, tesári, kováči a podobní remeselníci. Ešte v užšom zmysle v antickom Ríme *fabrica* znamenala dielňu, v ktorej pracovali stavební robotníci. Podľa tohto bol potom každý stavebný robotník *faber*. V prenesenom zmysle potom slovo *fabrica* znamenalo aj výsledok stavebnej

práce, teda dom, budovu a vôbec akúkoľvek stavbu, ktorú postavili *fabri*.

V prvom období ranej Cirkvi biskupi slúžili bohoslužbu, vykonávali svoj úrad v súkromných domoch a spolu spravovali aj vtedy ešte nerozdelený, zväčša len hnutelný cirkevný majetok, v čom im už od apoštolských čias pomáhali diakoni. Neskoršie sa tejto služby ujali aj iní správcovia (*oeconomi, dispensatores*).

Postupom času však biskupi nadobudali vlastné bohoslužobné budovy, ktoré dobrodinci darovali Cirkvi alebo ich postavili sami veriaci, ba pomaly začali vznikať na vidieku aj vlastné cirkevné budovy mimo biskupského sídla. Tie-to nové pomery si vynutili, že sa cirkevný majetok musel rozdeliť, a to na štyri čiastky – čiastka pre biskupa, čiastka pre duchovenstvo, čiastka pre chudobných a čiastka pre potreby vlastného kostola. Tak vznikla tzv. *quaria fabricae Ecclesiae*. Táto v 5. storočí už všeobecne jestvovala, čo dokazuje aj v roku 475 napísaný list pápeža sv. Simplicia (468 – 483) a poslaný viacerým biskupom. Pápež sv. Geláz I. (492 – 496) tiež používa výraz „*quarta fabricae Ecclesiae*“.

ROZDELENIE MAJETKU

V nasledujúcich storočiach a následne aj v dekretálnom práve sa predovšetkým sama materiálna budova kostola nazýva v pôvodnom rímskom zmysle *fabrica*, ktorá však, keďže liturgicky a právne bola ustanovená ako sväté mesto a morálna osoba, mohla a, podľa povahy veci aj potrebovala, teda musela mať svoj vlastný majetok. Následne sa podľa tohto potom už správne mohli vyuvinúť aj ďalšie pojmy označované výrazmi *quarta fabricae Ecclesiae* a neškôr *bona fabricae Ecclesiae*, pretože v majetkovoprávnom zmysle neboli výraz *quarta Ecclesiae* ešte úplne vyjasnený pojem.

Po presnom rozdelení majetku biskupského, teda katedrálneho kostola, a vidieckych, farských kostolov, vlastne farností, muselo ešte nasledovať ďalšie rozdelenie tohto majetku. Vyžadoval to aj germánsky benefičiálny systém, ktorý sa v Cirkvi vyvinul a všeobecne ujal asi medzi 8. a 12. storočím. A tak sa v prípade katedrálneho kostola za-

>>>

čal už presne rozoznávať vlastný majetok kostola ako takého a beneficiálny majetok biskupa, pričom o chudobných sa starali nielen rôzne biskupské ústavy, ale aj sám biskup svojimi almužnami.

BISKUPSKÉ A FARSKÉ

Podobne sa začal oddelovať aj vo farnosti majetok farského kostola a prípadne aj filiálneho či filiálnych kostolov od beneficiálneho majetku duchovného správca. Aj pre chudobných farností zriadovali rôzne ústavy (napr. starobinec, nemocnica, škola atď.) alebo sa im pomáhalo iným spôsobom. Takto potom začal vznikať právne a majetkovo úplne samostatný biskupský kostol, čiže katedrála so svojím vlastným majetkom (*fabrica Ecclesiae cathedralis* a jej majetok *bona fabricae Ecclesiae cathedralis*), ako aj vo farnosti právne a majetkovo samostatný farský, prípadne iný kostol so svojím vlastným majetkom (*fabrica Ecclesiae paroecialis* a jej majetok *bona fabricae Ecclesiae paroecialis*).

Správcom biskupského kostola a jeho majetku bol a aj je biskup, ktorému v tom pomáhala jeho katedrálna kapitula, a zase správcom farského kostola a jeho majetku je farár, ktorému v tom pomáha jeden alebo viac jeho farníkov.

Aj Tridentský koncil (1545 – 1563) vyššie uvedený právny a majetkový stav biskupských, farských a iných kostolov ponechal v platnosti, pričom aj koncil použil výrazy *fabrica Ecclesiae cathedralis*, *paroecialis*, ba výraz *fabrica* použil aj na označenie budovy seminára.

ZÁSAH ŠTÁTU

V 16. a v nasledujúcich storočiach veľké a malé beneficiá sa začali zmenšovať, dokonca v niektorých krajoch až celkom zanikli. Podobne aj mnohé biskupské, farské a iné kostoly v tomto období schudobneli a o ich udržovanie sa museli opäť starat veriaci farníci, hlavne tam, kde spolu s beneficium zanikol aj patronát.

Na protestantských územiach a pod ich vplyvom aj inde zasahovala do správy majetku kostolov i štátna moc alebo ešte pretrvávajúce patronáty, ba tieto sa pokúsili patronátne kostoly a ich majetok vyhlásiť za svoje vlastníctvo práve tak, ako sa to stalo v 9. až 11. storočí pri tzv. vlastných kostoloch (*Eigenkirchen*).

V 19. storočí po väčších či menších politických premenách právny a majetkový stav najmä farských kostolov zostal v mnohých krajoch dosť nejasný a neistý. Keďže kvôli hmotnému udrž-

žovaniu týchto kostolov bolo niekde potrebné vyberať od veriacich príspevky, čo sa riadne robilo pomocou nejakého ich výboru, vznikla nesprávna domnienka, že kostol a jeho majetok je vlastníctvom samých veriacich, teda ich „*cirkevnnej obce*“. Takýto výbor, ako vraj zastupiteľstvo farníkov, sa neraz pokúsil okrem správy majetku kostola zmocniť aj správy alebo iného cirkevného majetku vo farnosti, čiže, podľa ich chápania „*majetku cirkevnnej obce*“. Z tohto všetkého potom vychádzala neurčitosť, nejasnosť ohľadom toho, čo je farnosť, ako je rozdelený jej majetok, či je a kto a ako ho má spravovať. Tiež sa stalo nejasným aj to, čo tvorí majetok farského alebo iného kostola, kto je jeho vlastníkom a kto je oprávnený nielen ho spravovať, ale aj podľa koho predpisov.

ZÁSADY SPRAVOVANIA

Na odstránenie zmätkov biskupský zbor časti Holandska v polovici 19. storočia vypracoval štatút *Concilia paroecalia* o tom, ako sa má pomocou niektorých farníkov spravovať majetok farnosti. V štatúte boli ukotvené a prízvukované aj zásady cirkevného práva o rozdenení a vlastníckom práve tohto majetku. Vatikán tento štatút schválil 21. júla 1856. V štatúte sa okrem iného ustanovuje, že tí farníci, ktorí spolu s farárom ako predsedom tvoria správcovské konzilium, sú „*magistri fabricae Ecclesiae*“. Veľmi dôležitý je bod, podľa ktorého spomínané konzilium, ktorého čle-

nov vždy menuje sám biskup, nie je právnou osobou a ani nepredstavuje nijakú „*cirkevnú obec*“, ktorú by konzilium zastupovalo. Inými slovami – správcovské konzilium nie je vlastníkom cirkevného majetku farnosti, len ho pomáha spravovať.

V štatúte schválenom pápežom sa na mnohých miestach často zdôrazňuje, že všetok cirkevný majetok vo farnosti aj nadálej zostáva rozdelený podľa svojho určenia a že jeho vlastníkmi sú patrične jednotlivé ustanovizne farnosti, ktoré sú v nej ako samostatné cirkevné právne osoby.

MISIJNÉ ÚZEMIA

Podobne pokračovala Svätá kongregácia pre šírenie viery (v súčasnosti je to Kongregácia pre evanjelizáciu národov) vo veci katolíckeho cirkevného majetku aj na misijných územiach. Napríklad pre Indiu kongregácia svoju úpravou *Ad Vicarios Apostolicos indiarum Orientalium* z 8. septembra 1869 dáva pokyny aj o tom, ako sa má zabezpečiť vlastnícke právo Cirkvi na majetok aj podľa civilného práva a ako má byť tento majetok spravovaný, keď patrí apoštolskému vikariátu či vol'aktorej jeho farnosti.

Čo sa týkalo zabezpečenia vlastníckeho práva, kongregácia nariadila, aby sa pokračovalo podľa tých noriem, ktoré boli jej dekrétom z 15. 12. 1840 predpísané pre územie USA. Podľa týchto noriem každý biskup, na ktorého meno je písaný nejaký cirkevný majetok, mu-

>>>

sí dvojmo napísť civilne platný závet (jeden pre svojho arcibiskupa, druhý si ponechá), že všetok svoj majetok necháva určitému jednému, alebo v prípade jeho smrti druhému, tiež jednoznačne označenému svojmu konprovinciálнемu biskupovi.

Ohľadom správy cirkevného majetku v misijných farnostiach sa kongregácia odvoláva na už spomínaný „holandský“ štatút *Concilia paroecalia*, v ktorom nariaduje, aby sa aj v Indii cirkevný majetok farností spracoval tým spôsobom, ako to kongregácia predpísala pre Holandsko.

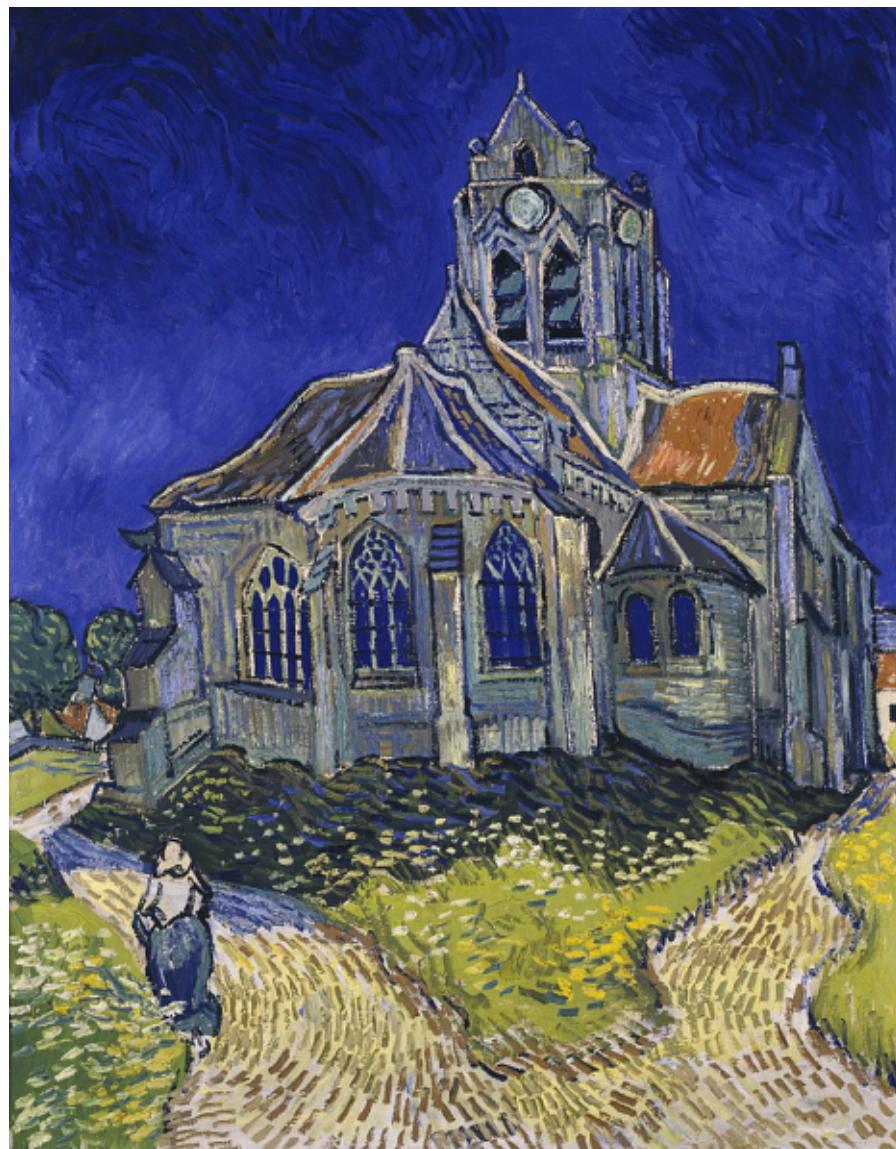
CISÁRSKE RAKÚSKO

V cisárskom Rakúsku po jozefínskom období, v ktorom sa cirkevný majetok viac-menej považoval za majetok štátu a ktorého správa bola skoro výlučne len štátnej, konkordát z roku 1855 ustanovil, že správcovia sú povinní spravovať cirkevný majetok v súlade s kánonmi cirkevného práva. Vo vykonávacích nariadeniach bolo aj patrónom uložené, aby všetok cirkevný majetok, a teda aj majetok kostolov, odovzdali patričným cirkevným ustanovizniám.

Žiaľ, nestalo sa tak, a to najmä v Česku, o čom svedčí aj zápis: „*V nadväznosti na vyššie uvedené vykonávacie ustanovenia k článku 30 Konkordátu bolo odovzdanie cirkevného majetku patrónmi* (v Čechách) *neúspešné*.“ Námaha biskupov bola v tejto veci márná, lebo patróni sa vyhovávali na rôzne prekážky a žiadali, aby cirkevný majetok, a teda aj majetok kostolov, aj nadálej spravovali sami, alebo aby sa aspoň na jeho správe podielali, prípadne, čo je vraj „*už najmenej, na ňu mohli vplyvávať*“. Knieža-arcibiskup vo Viedni kardinál Joseph Othmar von Rauscher (1797 – 1875), ktorý bol poverený Františkom Jozefom I. (1848 – 1916) na uzavretie konkordátu, na zasadnutí dolnorakúskeho krajinského snemu 6. mája 1864 v svojej reči o cirkevnom majetku medziiným vyhlásil: „*Aby sa vzali do úvahy všetky priania a úvahy, viedenský koncil prekročil hranicu toho, čo je zlúčiteľné s cirkevnými zákonmi o účasti patróna. Zo všetkých cirkevných nariadení, ktoré obmedzujú vplyv patróna, nijaké neboli vyhlásené s takou silou a opakovali sa tak často, ako tie, ktoré vylučujú patróna zo správy benefitu a majetku Cirkvi.*“

ŤAŽKOSTI SO ZÁKONMI

Potom sa pomery v Rakúsku zmenili, žiaľ, ešte k horšiemu. Štátna moc to totiž skrútila na proticirkevný smer. Konkordát bol v roku 1870 jednostranne

Vincent van Gogh: Kostol v Auvers-sur-Oise

vypovedaný a 7. mája 1874 bol vydaný zákon o vonkajších právnych pomeroch Katolíckej cirkvi, ktorý okrem iného zavádzal, že „*majetky farských cirkví spravuje spoločne farár, farnosť a patrón kostola*“. Tým sa čiastočne znova oživili staré jozefínske zásady o správe cirkevného majetku, a teda aj o správe majetku farských kostolov. Okrem patrónov sa na správe začali zúčastňovať už aj zástupcovia farskej obce (zákon hovorí o „*Pfarrgemeinde*“, teda o *farskom spoločenstve*, a nie o „*Kirchengemeinde*“, cirkevnom spoločenstve!).

Niet sa preto čo diviť, že kvôli takému prístupu a zákonu nasledovali de-saťročia rôznych ľažkostí pri spravovaní majetku farských kostolov a pri správe cirkevného majetku farnosti.

Až v novej Rakúskej republike čl. 14. Konkordátu z roku 1934 rieši otázku tak, že sa rušia farské obce a ich zastupiteľstvá a namiesto nich vznikajú farské rady. Na základe tohto článku a po-

dľa úpravy Svätej stolice rakúsky biskupský zbor po dohode s vládou vydal dňa 14. apríla 1939 spoločné nariadenie, aby sa v každej farnosti zriadila „*farská rada*“. Otázka patronátov však zostala nevyriešená, ale na druhej strane ju ani nebolo až také potrebné formálne právne riešiť, pretože najnovšie patronáty pozemkovými reformami, rôznymi zmenami podnikov či inak aj tak pomaly začali zanikať.

UHORSKO

V Uhorsku mala Katolícka cirkev vo veci svojho cirkevného majetku a teda aj majetku kostolov väčšiu slobodu ako v Rakúsku. Farské kostoly mali svoj vlastný majetok a spravoval ho farár. Na správu dohliadali biskupi, ktorí pri kánonických vizitáciách venovali správe majetku kostola zvláštnu pozornosť, čo okrem iného riešila napríklad aj provinciálna synoda v Trnave roku 1638 pod vedením arcibiskupa Emericha Lo-

>>>

syho (1637 – 1641). Podobne aj neskôršie *Constitutiones dioecesis Neosoliensis* (*Konštitúcie Banskoobriestrickej diecézy*) z diecésznej synody konanej dňa 27. novembra 1821 za biskupa Antona Makayho svedčia, že v Banskoobriestrikom biskupstve farské kostoly majú svoj oddelený vlastný majetok, ktorý spravuje farár spolu so *syndicom*, zvaným aj *contraserator*, lebo mal druhý kľúč farskej pokladnice, pričom sa dekanom ukladá, aby na túto správu dozerali.

Takto to bolo ešte aj v prvej polovici 19. storočia v celom Uhorsku, hoci v správe majetku kostolov, ako ju predpisovali diecészne nariadenia, aj tu sa ujali niektoré štátne jozefínske intimáty, patenty atď.

PROVINCÍALNE SNEMY

Po uzavretí rakúskeho konkordátu so Svätou stolicou (1855) aj v Uhorsku sa všade konali provinciálne snemy a diecészne synody, ktoré vydávali nariadenia aj o majetku kostolov a jeho správe, pričom využívali aj už spomínané nariadenie konkordátu, ktorý zaručoval slobodnú správu cirkevného majetku. Ostrihomský provinciálny snem (1858) sa len krátko zaoberal touto vecou, no nariadił okresným dekanom, aby bedlivovo dozerali, či sa farári dostatočne sta-

rajú o majetok svojho kostola a či ho spravujú podľa diecésznych nariadení.

Po ostrihomskom provinciálnom sne me nasledujúca ostrihomská diecészna synoda roku 1860 už podáva podrobne predpisy o udržovaní kostola, o jeho majetku a správe.

V dodatku k týmto diecezánnym štatútom ostrihomský arcibiskup Ján Šimor (1813 – 1891) vydáva nariadenie *Norma administrationis peculii sacri*, kde sa už v úvode odvoláva na rakúsky konkordát, no najmä na článok, podľa

ktorého Cirkev slobodne spravuje svoj majetok.

V ostatných biskupstvách Uhorska právny stav majetku kostola a jeho správy bol podobný, čo sa udržalo a je platné aj teraz v jednotlivých biskupstvách Slovenska. Niektoré ordinariáty dávne diecészne nariadenia prispôsobili novým pomerom, pričom zostala nedotknutá zásada, že kostol má svoj vlastný majetok a že jeho správcom je farár, pričom využíva pomoc svojich farníkov.

EMIL FUNCZIK

Medzigeneračná solidarita a ochrana ľudskej dôstojnosti

Spájame tých, čo CHCÚ, VEDIA a POTREBUJÚ poradiť, pomôcť a vzdelávať, v každom regióne Slovenska.

Komplexná pomoc v bežných aj krízových situáciách prístupná v kontaktných miestach. Pre ľudí, ktorí pomoc potrebujú.

www.sietpomoci.sk

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Vedci analyzovali DNA ľudských kostí z dávnych kanaánskych lokalít

Kto boli Kanaánci?

Genetický základ deväťdesiatichtroch jedincov ukázal, že protivníci biblických Hebrejcov pochádzali z Anatolie, Kaukazu a Iránu.

Vjužnej Levante v súčasnosti ležia viaceré štátne útvary: Libanon, časť Sýrie, Izrael, Palestínska samospráva a Jordánsko. V druhom tisícročí pred Kr. ju obývali ľudia nazývaní v písomných pamiatkach okolitých národov Kanaánci.

ŽIVOT POD NADVLÁDOU

Krajina Kanaáncov pozostávala z celej série malých mestských kniežatstiev. Tie svojou organizáciou trochu pripomínali neskoršie grécke mestské štaty, ktorých obyvatelia sa pokladali za Korintanov, Aténčanov, Trójanov a Sparťanov. Viaceré kanaánske mestá boli archeologicky preskúmané, najmä Ugarit, ktorý bol znovaobjavený roku 1928. Väčšina súčasných vedomostí o Kanaánoch pochádza práve z vykopávok v tejto oblasti.

Kanaánci zväčša žili pod nadvládou niektorého susedného impéria, najdlhšie zrejme Egypta. Koncom spomenného tisícročia – ak zohľadníme starozákonné biblické texty, najmä *Knihu Jozue* – čeliли a napokon podľahlí vpádu nomádskych Hebrejcov. Tí obsadili veľkú časť južnej Levanty, kde potom sami čeliли iným protivníkom, osobitne Filištíncom.

Proces dobyjania Kanaánu však zrejme neboli až taký drsný, ako to opisuje *Knihu Jozue*. Išlo o kombináciu násilných, ale aj mierových krokov, a možno trvalo storočia. Po Egypte Kanaán postupne ovládali Asýrčania, Babylončania, Perzania, Gréci, Rimania, európski križiaci, Arabi a osmanski Turci.

TAKMER STO SVEDECTIEV

Medzinárodný tím vedcov z viacerých odborov predložil dosiaľ najdôkladnejšiu analýzu DNA izolovanú z ľudských kostí, ktoré sa našli na piatich dávnych kanaánskych lokalitách. Výsledky uverejnili v prestížnom časopise *Cell*. Tím viedli David Reich z Harvard Medical School (USA), Liran Carmel z Hebrew University of Jerusalem a Israel Finkelstein z Tel Aviv University (obe Izrael).

„Populácie južnej Levanty v bronzovej dobe, teda od asi 3500 do 1150 pred Kr., neboli statické. Pozorujeme dlhodobý presun ľudu zo severovýchodu starovekého Blízkeho východu vrátane súčasného Gruzínska, Azerbajdžanu a Arménska do oblasti južnej Levanty. Kanaánci, hoci žili v rôznych mestských štátoch, si boli kultúrne a geneticky podobní. navyše sa v tejto oblasti neskôr odohrali mnohé ďalšie populáčne pohyby, opäť zo severovýchodu, ale aj z juhu a severozápadu,“ uviedol Liran Carmel.

Členovia tímu skúmali vzorky DNA 73 jedincov z Kanaánu, ktorí tu žili prevažne v období strednej až neskorej bronzovej doby. Len dva z nich žili neskôr, v železnej dobe (1150 – 586 pred Kr.). Pozostatky 35 z nich sa našli na Tel Megiddo v severnom Izraeli, 21 v Baq'ah v strednom Jordánsku, 13 je z Yehudy (stredný Izrael), traja v Tel Hazor (severný Izrael) a jeden v Tel Abel Beth Maacah (severný Izrael). Vedci do databázy pridali ešte údaje o DNA ďalších 20 obyvateľov kanaánskej oblasti počas skúmaného obdobia, ktorých pozostatky pochádzali zo štyroch lokalít. Spolu tak mali vzorku 93 jedincov.

VYMEDZENÁ SKUPINA

Dôkladná analýza genetického základu všetkých týchto ľudí ukázala, že Kanaánci zosobňovali zreteľne vymedzenú skupinu. „Vzorky jedincov zo všetkých týchto lokalít ukazujú, že sú si geneticky veľmi podobní, aj keď s jemnými rozdielmi. Archeologicky a historicky

definovaní Kanaánci zodpovedajú demograficky súvislej skupine,“ konstatoval Liran Carmel.

Z genetických podrobností vyplýva, že Kanaánci vzišli z pomiesania približne v pomere pol na pol dvoch populáčnych skupín, skorších miestnych neolitických (mladšia kamenná doba) populácií a populácií pochádzajúcej z Iránu medenej doby (predchádzala doba bronzovej, v príslušnej oblasti sveta asi 5. – 4. tisícročie pred Kr.) a Kaukazu bronzovej doby. Iránsko-kaukazský genetický príspevok však bol s postupom času čoraz výraznejší. „Intenzita migrácie zo severovýchodu starovekého Blízkeho východu a skutočnosť, že táto migrácia pokračovala cez storočia, nám pomáhajú vysvetliť, prečo vládcovia mestských štátov v Kanaáne neskôr bronzoobdobie mali churritské, teda nesemitské mená,“ objasnil Liran Carmel. Viaceré kráľovstvá Churritov le-

>>>

žali na juhovýchode Turecka, severovýchode Sýrie a severozápade Iraku.

ČO BOLO PREDTÝM?

Iný medziodborový tím vedcov viedol Johannes Krause z Inštitútu M. Plancka pre vedu o ľudských dejinách v nemeckej Jene. Skúmali, či sa za prechodom jednoduchých poľnohospodárskych spoločenstiev k zložitým štátom v oblasti od južného Kaukazu po súčasnú tureckú Anatóliu a sýrsko-irackú Mezopotámiu skrýval pohyb myšlienok a materiálov, alebo aj presun populácií.

Vedci analyzovali DNA z kostí 110 ľudí z lokalít v Anatólii, severnej Levante a južnom Kaukaze, datovaných v rozpätí pred 7 500 až 3 000 rokmi.

Doložili dva významné genetické javy.

Po prvej, pred asi 8 500 rokmi sa začali miechať populácie Anatolie a južného Kaukazu a následne sa rozšírili po Blízkom východe. Hlavné stredisko, akýsi dobový ľudský genetický taviaci téglík, sa nachádzalo v Anatólii a odtiaľ sa šírili vplyvy na južný Kaukaz a do pohoria Zagros na pomedzí Iraku a Iránu (a odtiaľ ďalej aj do južnej Levanty, ako zistil prvý tím). „*Ludia v západnej Ázii sa takto biologicky zmiešali predtým, ako sa v archeologickom zázname prejavila ich sociálna a kultúrna preponenosť,*“ konštatoval Johannes Krause.

Po druhé, v Anatólii boli genetické zmeny postupné, ale v severnej Levante sa náhle objavili nové populácie. Mohlo to odrážať zvýšenú ľudskú mobilitu medzi tretím a druhým tisícročím pred Kr., ktorú podľa všetkého vyvolalo veľké sucho okolo roku 2200 pred Kr. Vtedy boli v pohybe aj Churriti, spomenutí pri južnej Levante.

AKO TO VŠETKO SÚVISÍ

Vedci z prvého tímu skúmali aj vzťahy dávnych Kanaáncov s terajšími populáciami, ktoré žijú v južnej Levante. Presné príspevky Kanaáncov k DNA súčasných populácií sa určujú ľahko. Platí však, že všeobecnejšia blízkovýchodná zložka, zahŕňajúca populácie z Kaukazu a pohoria Zagros s najväčšou pravdepodobnosťou predstavuje vyše 50 % predkov mnohých terajších arabských horoviacich a židovských skupín z tejto oblasti.

Výskum má pokračovať geografickým a časovým rozšírením vzorky. „*Chteme analyzovať vzorky zo železnej doby, zodpovedajúce rôznym oblastiam južnej Levanty. Tak azda osvetlíme etnické zloženie obyvateľov kráľovstiev Izraela, Judey, Ammonu a Moabu spomínaných aj v Starom zákone,*“ priblížil plá-

Medeno-strieborný diadém s transkaukazskou väzbou z kráľovskej hrobky vo východotureckom Arslantepe, kde sa nachádzajú ruiny významného staroanatólskeho mesta Melid, kultúrne ovplyvneného aj Churritmi.

Dole: Keramika so vzťahom k Mezopotámiu z Arslantepe (palákové obdobie), snímka Università di Rome La Sapienz

ny Liran Carmel. Prvé dve kráľovstvá územne zodpovedali súčasnému severnému a strednému Izraelu a Palestínskej samospráve, druhé ležali na západe terajšieho Jordánska. Kanaánske korene mali etniká od severnej Sýrie cez Libanon po stredný Izrael, rovnako ako skve-

lí moreplavci a obchodníci libanonskí Feničania, ktorým vďačíme za hláskovú abecedu prevzatú a upravenú Grékom, a ich vysľahovalecké odnože, Kartáginci.

ZDENĚK URBAN

PriestorNet

NÁBOŽENSTVO
KULTÚRA
SPOLOČNOSŤ

priestornet.com

Príbeh Koptskej ortodoxnej cirkvi je plný utrpenia a najvyšších obetí

Cirkev martýrov

V roku 2015 zostal svet zdesený, keď bojovníci teroristickej organizácie tzv. islamský štát, zverejnili zábery, na ktorých militantní islamisti vedú po líbyjskej pláži blízko Syrte 21 koptských kresťanov v oranžových kombinézach, aby ich následne brutálnym spôsobom zavraždili.

Toto hrôzostrašné video sa objavilo v čase, keď vrcholilo benie islamského štátu, ktorý napáchal spúšť v Iraku, Sýrii, Afganistane, Egypete a v Líbiyi a predvádzal, ako brutálny a krutý môže byť džihádistický kult smrti. Známe zábery z propagandistického videa islamského štátu šíriace sa po internete zobrazovali 21 koptských kresťanov kľačiacich chrbtom k Stredozemnému moru. Za každým z nich stál bojovník islamského štátu s nožom, ktorý potom svojej obeti odrezal hlavu, aby tým vyslali posolstvo svetu.

MISIA SV. MARKA

Slovo *Kopta* je gréckeho pôvodu pochádza z gréckeho slova *Aigyptos*, ktoré Gréci používali na opisanie rieky Níl a Egypeta, a znamená *obyvateľov Egypta, Egypťanov*.

Rozšírenie kresťanstva v Egypete sa spája s misijnou činnosťou evanjelistu svätého Marka, ktorý bol prvým biskupom v egyptskej Alexandrii, kde viedol tamojšiu kresťanskú obec. Alexandria bola jedným z prvých piatich patriarchátov kresťanstva. Postupné rozširo-

vanie kresťanskej cirkvi v Egypete v rokoch 55 až 61 po Kr. prebiehalo najmä vďaka sv. Markovi, ktorý zomrel mučenickou smrťou. Podľa nezaručených historických správ prvý človek, ktorý sa obrátil na základe Markovho kázania, bol obuvník Anian, u ktorého si dal Marek po svojom príchode do Alexandrie opraviť obuv. Podľa tradovanej legendy sa mal obuvník pichnúť šidlom do ruky, pričom mal v bolesti zvolat: „*Heise ho Theos!*“ (*Boh je jeden*), nako sa mu rana zázračne vyliečila. Anian sa neskôr stal Markovým nástupcom na biskupskom stolci v Alexandrii.

V 1. storočí Alexandria spolu s Antiochiou, Jeruzalemom a Rímom patriala k najvýznamnejším centrám kresťanstva. Veľké straty koptská cirkev utrpela už v roku 284, keď za vlády cisára Diokleciána (284 – 305) nastalo veľké prenasledovanie kresťanov, egyptských nevynímajúc. Po skončení prenasledovania sa začali postupne prejavovať starobylé tendencie Egypťanov vyznávať, pre nich typické, heretické vieri, proti ktorým sa zo všetkých sil usilovali bojať koptskí mnísi z alexandrijskej katechetickej školy.

ARABIZÁCIA EGYPTA

Významný medzník v dejinách Koptov zohral Chalcedónsky koncil (451). Konciloví otcovia považovali za nevyhnutné zhodnúť sa na novej formulácii *Vyznania viery*. Tzv. *Chalcedónske vyznanie viery* hovorí, že Ježiš Kristus ako druhá osoba Najsvätejšej Trojice mal súčasne ľudskú aj božskú prirodzenosť, pričom tieto dve prirodzenosti nie sú v Kristovi „*ani zmiešané, ani oddelené*“. Túto časť vyznania však skupina trinástich biskupov z Egypta odmietla, a tak sa koptská cirkev oddelila od byzantskej cirkev. Vzájomná nevraživosť medzi konštantínopolským a alexandrijským patriarchátom viedla k mnohým prenasledovaniám.

Siedme storočie sa nieslo v znamení začiatku násilnej arabizácie Egypta a jeho následnej islamizácie. Po dobytí Egypta arabskými muslimami sa kresťania stali v Egypte menšinou a z koptského jazyka, ktorý je veľmi podobný jazyku starobylých Egypťanov, sa postupne stal len liturgický jazyk.

V roku 1741 koptský biskup v Jerezaleme Amba Athanasius prestúpil spolu s malým spoločenstvom asi dvietisíc veriacich na katolícku vieru, a tak sa z Koptskej ortodoxnej cirkvi vyčlenila menšinová Koptská katolícka cirkev, ktorá je v plnom spoločenstve s rímskym pápežom.

Koptská ortodoxná cirkev patrí medzi východné cirkvi. Aj na ne sa vzťahujú slová dekrétu o ekumenizme Druhého vatikánskeho koncilia *Unitatis Redintegratio*: „*Tieto cirkevi, hoci oddelené, majú pravé sviatosti a najmä – mocou apoštolského nástupníctva – kňazstvo a Eucharistiu, prostredníctvom ktorých sú s nami ešte stále spojené veľmi úzkymi zväzkami.*“

Koptská ortodoxná cirkev je najväčšia kresťanská cirkev v Egypte. Egyptská vláda odhaduje počet koptských veriacich na asi 5 miliónov, ale Koptská ortodoxná cirkev uvádza počet 15 až 18 miliónov. Na čele tejto cirkevi stojí od roku 2012 patriarcha Alexandrie a zároveň koptský pápež Tawadros II.

SÚČASNÉ ÚTLAKY

Bohužiaľ, kvôli stálemu útlaku zo strany muslimov zažívajú koptskí kresťania v Egypte ťažké časy. Od tzv. arabskej jari v roku 2011 trpia ešte vo zvýšenej miere náboženskou diskrimináciou a násilím. Americká organizácia monitorujúca prenasledovanie kresťanov vo svete Open Door uvádza o situácii koptov v Egypte: „*Egyptskí kres-*

>>>

tania trpia v dôsledku rôznych foriem prenasledovania. Tí s muslimským zázemím čelia obrovskému tlaku zo strany najbližšej i širšej rodiny, aby sa vrátili k islamu. Prísne obmedzenia týkajúce sa výstavby alebo zabezpečenia miest určených na spoločné uctievanie brána egyptským kresťanom schádzat sa, a keď sa im to podarí, čelia nepriateľstvu a násiliu. Egyptskí kresťania, obzvlášť ženy, čelia diskrimináciu a zneužívaniu aj na pracovisku a vo verejných priestoroch. Radikálni muslimskí duchovní pravidelne podnecujú na nepriateľstvo a násilie voči kresťanom, čo spôsobilo smrť a zranenia mnohých verejčiacich.“

V zozname *World Watch List* sa uvádza Egypt v kategórii *veľmi vysokého prenasledovania kresťanov*, pričom je v rámci zoznamu 50 krajín na 16. mieste. Egyptská ústava definuje islam ako štátne náboženstvo a princípy šarie ako hlavný zdroj zákonodarstva. A hoci tento základný zákon štátu garantuje slobodu uctievania pre „*následovníkov abrahámskych náboženstiev*“, pričom deklaruje náboženskú slobodu za „*absolútnu*“ a zakazuje diskrimináciu z náboženských dôvodov, roku 2008 egyptský súd rozhadol, že „*konverzia z islamu je apostázou a je na základe principov šarie zakázaná*“.

MODLITBY ZA VRAHOV

Silnejúca diskriminácia a prenasledovanie kresťanov v Egypte vyvrcholili vo februári 2015. Členovia tzv. Tripoliskej provincie islamského štátu uniesli začiatkom januára v Syrte v strednej Líbyi skupinu 21 koptských kresťanov z Egypta a zadržiavala ich. Pätnásteho februára ohromil svet päťminútový videozáZNAM, na ktorom vidno skupinu mužov v oranžových kombinézach kráčajúcich po pláži, pričom každého jedného sprevádza maskovaný militant obliečený v čiernom. Po krátkom príhovore jedného z militantov v angličtine, muži v oranžovom odevu museli pokľaknúť a ich kati im všetkým súčasne zočali hlavu. Na videu jasne vidieť, že niektoré z obetí vyslovovali pred svojou popravou meno Ježiša Krista. „*V tej chvíli sa modlili za svojich vrahov, za sudcov, ktorí ich odsúdili, a za svojich katov. Keď pohybovali perami, prosili Boha, aby ich posilnil vo vieri a odpustil ich zabijakom, v duchu slov Ježiša Krista: „Otče, odpust' im, lebo nevedia, čo robia,*“ uviedol koptský biskup v Minyi Anba Makarius.

Telá koptských mučeníkov sa našli v masovom hrobe koncom septembra 2017 v masovom hrobe na líbyjskom

pobreží pri meste Syrta. Po identifikácii tiel ich 15. mája 2018 previezli do dediny El-Aour v provincii Minya, od kiaľ pochádzalo 13 z 21 mučeníkov. Na počesť ich návratu do vlasti sa v pondelok 14. mája večer naraz rozozvučali všetky zvony kresťanských kostolov a kláštorov v celej krajine. Pozostatky koptských mučeníkov uložili v novom sanktuáriu inaugurovanom vo februári, ktoré bolo vybudované na ich počesť.

SVÄTÍ MUČENÍCI

Len týždeň po strašnej poprave koptský ortodoxný pápež Tawadros II. zapísal 21. januára 2015 do knihy mučeníkov Koptskej ortodoxnej cirkvi mená 21 mučeníkov a stanovil 15. február za deň ich liturgickej pamiatky. Koptská ortodoxná cirkev týchto martyrov oficiálne kanonizovala ako „*svätých mučeníkov*“ s tým, že sa budú uctievať každý rok 15. februára. „*Ikony, rukopisy a historici nám prinášali svedectvá mučeníkov od úsvitu kresťanstva, ale toto je najväčší prípad kresťanských mučeníkov v súčasnosti. Tito mučeníci vyslovujúci meno Ježiša Krista, prv ako boli zabiti, potvrdili, že boli usmrtení, pretože sú kresťania. Boli popravení pre svoju vieru a zostali verní do poslednej sekundy. Tak si zaslúžili nebeské kráľovstvo,*“ povedal biskup Anba Makarius.

Na mučeníctvo 21 mužov sa v Hornom Egypte nezabudlo. Populárny nemecký spisovateľ Martin Mosebach sa rozhadol navštíviť tamojšiu dedinu El-Aour, z ktorej pochádzalo až 13 z 21

koptských mučeníkov. „*Tu, v Hornom Egypte, vôbec nemáte pocit, že ste v islamskej krajine. Spoločnosť je tu zmiešaná s muslimmi, ale kresťania v Hornom Egypte tvoria väčšinu. Je to kresťanská krajina,*“ uviedol M. Mosebach.

Prečo sa autor 11 úspešných románov rozhadol navštíviť Horný Egypt? Zaujala ho fotografia na obálke jedného nemeckého katolíckeho časopisu. Na obrázku bola „*tvár robotníka, ktorý emigroval z Egypta a bol na líbyjskej pláži sťatý bojovníkmi ISIS*“. Bola to tvár Kiryollosa Boushra Fawzyho, jedného z Koptov zabitých na líbyjskej pláži, ktorý sa narodil roku 1991 v hornoegyptské dedine El-Aour. A práve táto fotografia inšpirovala M. Mosebacha, aby v svojej dvanástej knihe vyrozprával príbeh 21 koptských mučeníkov.

ZÁZRAKY

Nemecký spisovateľ počas svojho putovania do El-Aour hovoril s rodinami zabitých mužov a počúval rozprávania o moderných zázrakoch pripisovaných týmto mučeníkom. Podľa M. Mosebacha „*v El-Aour všetci hovoria o zázrakoch*“: „*Je to veľmi špinavá, nesmierne chudobná a primitívna dedina, ale koptskí dedičia sú veľmi silní v svojej vieri. A hoci kresťania v Hornom Egypte žili vždy s hrozobou prenasledovania, pretože Egypt je už 1 400 rokov pod muslimskou nadvládou, viera koptskej cirkvi, ktorú podľa tradície založil sv. Marek, zostáva dodnes neochvejná a silná. Tieto koptské komunity sú veľ-*“

»»

mi vzdelané vo viere. V ich spiritualite hrajú zázraky významnú úlohu.“

Podľa M. Mosebacha tu vzniklo veľa zázračných príbehov kvôli smrti 21 mučeníkov, „*kto si sice neboli zázračne zachránení pred popravou, ale dokázali, že ich obeta sa prirodobnila Kristovi*“. Niektoré príbehy hovoria o orodovaní mučeníkov za uzdravenie chorých, dokonca aj za uzdravenie ženy z neplodnosti. Asi za najnámejší zázrak sa považuje príbeh syna jedného z mučeníkov. Chlapec údajne spadol na ulicu z tretieho poschodia a mal početné zlomeniny. Keď sa prebral z bezvedomia, tvrdil, že ho zachytil jeho mŕtvy otec. O niekoľko dní neskôr röntgen ukázal, že chlapec nemal nijaké zlomeniny.

POCIT HRDOSTI

Hoci koptská komunita počas celej svojej história až po súčasnosť čeli mnohým prenasledovaniám, Kopti sa nepovažujú za obete a netúžia po pomste. Prirodzene, že sa to týka aj pozostalých po 21 mučeníkoch – dedičania v El-Aour sú hrdí na mučeníkov za to, že zostali silní a zomreli za svoju vieru. „*Pozostali si uvedomili, že ich rodiny boli odvážni kresťania, ktorí sa podobne ako iní mučeníci pred nimi nezrieckli svojej viery, a tak sa šok premenil na pocit hrdosti,*“ hovorí biskup Anba Makarius. Matky, ktoré stratili svojich synov v rukách islamského štátu, vedia, že ich synovia sú teraz v nebi „*korunovaní ako králi*“. M. Mosebach dodáva: „*Môžete ísť do každej rodiny v tomto regióne. Povedia vám to isté. Sú pripravení na mučenictvo a čakajú naň. Sú hrdí na svojich mučeníkov. Hovoria, že ich cirkev je cirkvou mučeníkov. Mučeníci sú semenom kresťanstva. Pokial budú ľudia zabíjať pre svoju kresťanskú vieru, cirkev žije a nie je mŕtva.*“

A hoci prenasledovanie kresťanov v Egypte naďalej pretrváva, Martin Mosebach tvrdí, že diktatúry sú pre kresťanov na Blízkom východe priažnivejšie než demokracia. „*Toto je jedna veľmi dôležitá vec, ktorú sa musí človek naučiť ako kresťan zo západného sveta. Demokracia totiž nie je pre kresťanov v Iraku, v Sýrii, v Egypte priažnivá. Sú chránení diktátormi. Toto je pre západného človeka tvrdá lekcia. Tito kresťania však z vlastného pohľadu pocitujú viac bezpečnosti a väčšiu ochranu, keď štát vedie silný diktátor. Tak to bolo aj za čias Saddáma Husajna v Iraku. Je to totiž veľmi jednoduché, pretože najmä náboženské menšiny nikdy nemôžu byť v demokracii silné.*“

Spracovala BOKA PIKA
(Snímka: CNS)

Koptské mníšstvo

Kresťanské mníšstvo sa zrodilo v Egypťe, kde klíma, púšť a pôda vytvárali priažnivé podmienky na vznik takýchto hnúti.

Koptské mníšstvo je skutočným darom pre kresťanstvo. Väčšinou sa uvádzá, že zakladateľom mníšstva je sv. Anton (251 – 356). No už v časoch prenasledovania kresťanov mnohí utekali na púšť. Napokon, aj sv. Anton vo vnútri východnej púšte stretol Pavla pustovníka, ktorý mal asi 130 rokov. V každom prípade sa „antoniovské mníšstvo“ pokladá v genéze koptského mníšstva za dôležitú etapu.

SV. ANTON A PACHOMIUS

Zbožný samotár, akým bol sv. Anton, alebo anachoreta si preto vyberal samotu, askézu a prísnosť, aby umíťoval svoje telo kvôli spásie duše. Netrvalo dlho a okolo sv. Antona sa zhromaždilo mnoho učeníkov, a tak vznikali mnohé skupinky anachoretov okolo pustovne človeka svätého života. Už za života sv. Antona sa rozvinul kolektívny eremitizmus. Bohatstvo duchovného života sv. Antona malo vplyv na celé kresťanstvo. Už žiak sv. Antona Makários Veľký sa vyznačoval praktizovaním askézy. Počas Veľkého pôstu nič nejedol, ani nepil vodu, len v nedeľu zjedol niekoľko listov kapusty. Nespal, nekľakol si, ani nehovoril.

V Tabenne sa začala nová kapitola v histórii mníšstva, ktorá je spojená so sv. Pachomiom (290 – 346). Pachomius, najprv pohan, sa stal po skončení vojenskej služby kresťanom. Pachomius, ktorý sa cvičil v askéze u Palemona, si uvedomil, že samota, umíťovanie a pôst nie sú jedinou cestou do neba, preto chcel spojiť asketický spôsob života v spoločenstve. Podľa niektorých autorov mal monastier v Tabenne 7 000 mníchov, monastier v Nitrii 5 000 mníchov a monastier v Arsinoe dokonca až 10 000 mníchov. Pachomiov systém spočíval v spojení konceptie vojaka a svätca. Celibát, čistota, chudoba a poslušnosť sú základnými čnosťami dobrého mnícha. Pachomius zaviedol fyzickú prácu a určité vzdelávanie v spoločenskom živote mnícha. Novic musel poznáť naspamäť dvanásť žalmov a dva listy z Nového zákona. Mnísi mali pracovať na svoj každodenný chlieb. Žili v celých rozsiahlejšieho domu, ktorý bol obklopený múrom.

OBNOVA MONASTIEROV

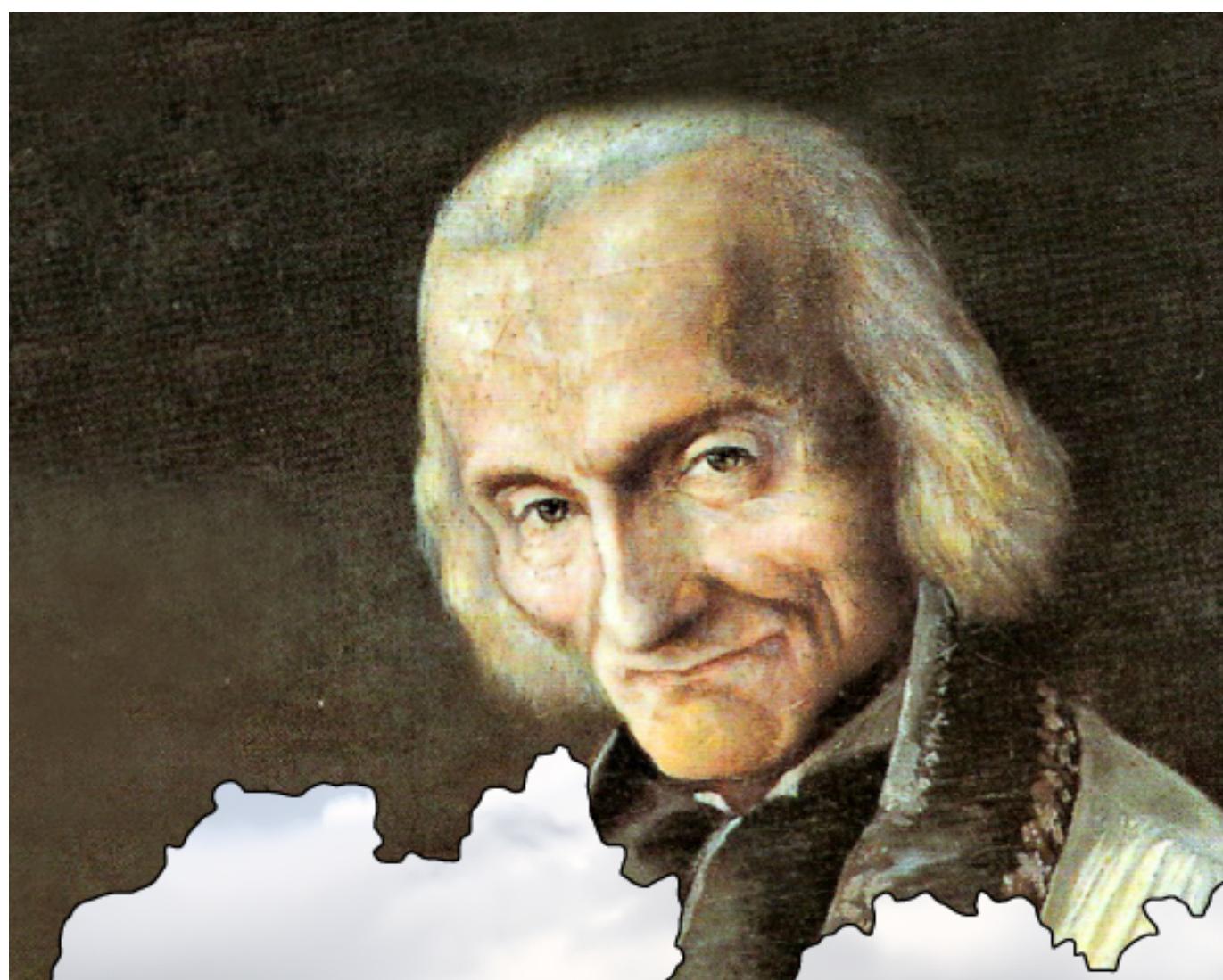
Regulu sv. Pachomia nahradila prísnejšia regula sv. Šenutu z Atripa († 466), ktorý pravdepodobne sprevádzal sv. Cyrila (412 – 444), nazývaného aj Veľký, na Efezský koncil. Po vzniku koptského monofyzitizmu (*názor, že Ježiš Kristus mal iba jednu, a to celkom božskú, a nie ľudsú prirodzenosť* – pozn. red.) očistčoval koptskú liturgiu a literatúru od gréckych vplyvov.

V monastieroch v Egypte boli okrem koptských mníchov tiež Gréci, Rimania, Kapadóčania, Sýrčania, Etiópčania a iní. Biskup Konštántínpola sv. Ján Zlatoustý (347 – 407) žil v pachomianskom monastieri v Tebaide od roku 373 do roku 381. Podobne aj sv. Hieronym (342 – 420) a sv. Rufín (345 – 410) prišli z Itálie do Egypta. Kapadóčky otec sv. Bazil (330 – 379) priniesol mníšstvo do Byzancie z Egypta. Aj sv. Ján Kasián strávil sedem rokov v Tebaide a v Nitrii. Etearia, opátka zo Španielska, a rímska aristokratka Melánia navštívili otcov púšť.

Z mníchov boli volení koptskí patriarchovia.

V súčasnosti zažíva mníšstvo v Egypte veľký rozkvet. Mnohé monastiere sa obnovujú a do kláštorov vstupujú vysoko vzdelaní ľudia. Jedným z významných reformátorov a prominentnou osobnosťou súčasného koptského mníšstva bol Abuna Matta al Maskin, známy ako otec Matej chudobný (1919 – 2006).

ANDREJ SLODIČKA

Sv. Ján Mária Vianney na Slovensku

Putovanie relikvie srdca sv. arského farára po Slovensku

10. - 25. október 2020 mesačník moderného
kresťana

Spišská Kapitula, Košice, Vranov nad Topľou, Prešov, Rožňava,
Brezno, Banská Bystrica, Krupina, Ružomberok,
Tvrdošín, Martin, Trenčín, Nitra,
Hronský Beňadik, Trnava, Bratislava,
Šaštín-Stráže, Mariánska

Modlitby
za kňazov

www.janmariavianneynaslovensku.sk

Nové, ešte staršie datovanie najstaršej zachovanej drevorezby západného sochárstva

Svätá Tvár z Luccy

Snímka: wikipedia

Volto Santo di Lucca, Svätá Tvár z Luccy, nie je dielom 12. storočia, ako sa domnievala doterajšie kritika, ale originál z 8. až 9. storočia. Mimoriadny objav tak potvrdzuje, že toto dielo je naozaj najstaršia zachovaná drevená socha na Západe.

Lucca je starobylé mesto v talianskom Toskánsku, ktoré založili ešte Etruskovia. V tamojšej Katedrále svätého Martína (Duomo di Lucca, Cattedrale di San Martino), od ktorej založenia uplynie tento rok 950 rokov, sa už vtedy uchovával podivuhodný drevený kríž, podľa zbožnej tradície vytvorený sv. Nikodémom, teda mužom, ktorý spolu s Jozefom z Arimatie ukľadal Ježišovo mŕtve telo do hrobu.

EŠTE STARŠIE DATOVANIE

Odborná aj laická verejnosť s pochopiteľnou zdržanlivosťou datovala archaicky vyzerajúci kríž s Kristom v nadživotnej veľkosti odetým v tunike do 12. storočia. Kvôli starším zmienkam sa hypoteticky pripúšťala existencia staršieho originálu. Pri príležitosti tohtoročného výročia starobylého dómu v Lucce sa však rozhodlo, že sa pomocou nových datačných techník pristúpi k ziste-

niu čo najpresnejšieho veku tejto drevenej sochy.

A výskedok?

Florentský národný inštitút jadrovej fyziky na základe troch vzoriek dreva a fragmentu plátna aplikovaného na povrchu skulptúry datoval vznik diela medzi roky 770 – 880.

„*Volto Santo, Svätá tvár; sa počas stočí spomíala v mnohých textoch, ale vždy z pohľadu viery a religiozity. Až v 20. storočí sa rozpútala živá kritická debata o datovaní a štýle. Prevládal názor, že ide o dielo z druhej polovice 12. storočia,*“ vysvetľuje Annamaria Giustiová z vedeckého výboru oslav 950. výročia dómu v Lucca. Vzhľadom na to, že nebolo možné prehliadnuť skutočnosť, že existencia sochy je v prameňoch doložená prvý raz už v roku 1050, predpokladalo sa, že ide o druhú, verziu staršej *Svätej Tváre*, ktorá z nejakého dôvodu zanikla. „*Terajšie potvrdenie jej veku uzatvára dlhorocnú kontroverziu o čase vzniku tohto diela, ktoré teraz môžeme považovať za najstaršiu západnú drevenú skulptúru, ktorá sa zachovala do našich dní,*“ uviedla A. Giustiová.

NADPOZEMSKÝ PÔVOD

Pre stredovekých pútnikov patrila Lucca k významným zastávkam na slávnej Via Francigena (viac VOX 6/2020), čiže hlavnej pútnickej cesty z anglického Canterbury cez celé Francúzsko, Svätobernardský priesmyk, Paviu a ďalšie talianske mestá do Ríma, kde sa putovalo k hrobom apoštolov. Odtiaľto nezriedka mnohí pútnici pokračovali do Apúlie na Vrch sv. Michala archanjela a niekedy ešte ďalej do Bari či Brindisi, odkiaľ vyrážali lode do Svätej zeme. Niet teda divu, že sa úcta k *Svätej Tvári* z Luccy rozšírila a viac či menej podobné repliky Kristovej tváre nachádzame v najrôznejších kútoch Európy.

Svätá Tvár z Luccy však patrí nielen k posvätným zobrazeniam, s ktorým sa spájajú príbehy o zázrakoch, ale tiež do vzácnnej kategórie diel, ktorým sa prисudzuje nadpozemský pôvod. Rozpráva o ňom *Správa o vzniku, objave a translácií Najsvätejšej Tváre (Relatio de revelatione sine invention ac translation Sacratissimi Vultus)* vyhotovená v Lucce v 12. storočí, a to s využitím niekto-

>>>

rých starších prameňov. Rozprávanie je situované do roku 742, keď do Luccy prichádza cez prístav v Luni socha Ježiša Krista s mnohými relikviami, vytvorená rukami sv. Nikodéma, člena veľrady a Ježišovho učenika, ktorý po ukrižovaní pomohol uložiť Ježišovo telo do hrobu. Podľa legendy Nikodém sám stváril Ježišovu postavu, ale s jeho tvárou si nedokázal poradiť – dláto akoby stratilo silu ryt' a ruka ho nedokázala viesť. Uprostred smútka a sklamania sa Nikodém zmocnil spánok a – ako hovorí legenda – Kristovu tvár medzitým dokončili anjeli.

ŽIVÝ VÝRAZ

Rádiokarbónová metóda použitá na datovanie diela Florentským inštitútom jadrovej fyziky sice anjelský pôvod preukázať nemôže, ale pozorný pohľad na sochu prezrádza zaujímavé podobnosti s ďalšími najstaršími obrazmi Kristovej tváre.

Medzi tzv. acheiropoeta, čiže diela, ktoré nevznikli ľudskou rukou, patrí aj napríklad mandylion z Edessy, stotožňovaný niekedy s Turínskym plátnom, alebo Veronikina šatka, kedysi uchovávaná v Bazilike sv. Petra vo Vatikáne a podľa niektorých identická so *Svätoú Tvárou z Monopella*.

Kristova tvár z Luccy má s týmito vyobrazeniami spoločné základné charakteristické rysy – vlasy rozdelené uprostred čela do dvoch prameňov, bradu, ako aj široko otvorené oči prenikajúce zrakom do vnútra kontemplujúceho diváka. No v prípade sochy z Luccy stojíme pred plastickým dielom, krížom vysokým 247 cm, ktorého výraz je napriek všetkej štylizácii živý najmä vďaka vychýleniu hlavy z osi kríža k pravému ramenu a mierne vpred. Ukrižovaný, zobrazený ako kráľ všetkého, sa nachýluje, no nielen k lotrovi po pravici. Nezostáva hierarchicky ľahostajným vládcom kozmu, ktorý je symbolicky naznačený kruhom spájajúcim ramená kríža, ale vykláňa sa a skláňa ku každému človeku.

Skulptúra však nemá nijaký štýlistický vzťah k lombardskej soche 10. alebo 11. storočia. Ikonografia úplne vykrojeného ukrižovaného Krista, ktorý má na sebe rubášovú tuniku (*colobium sindonis*) až po členky, je na Východe známejšia ako na Západe, hoci ukrižovanie takmer v životnej veľkosti, vyrezávané v kruhu, je zasa v rozpore s byzantskými normami. Dlhý plášť môže byť dôsledok byzantského vplyvu, aj keď existuje mnoho západných príkladov podobného zobrazenia.

JOHANA BRONKOVÁ

Povedzte svojim

priateľom:

Každý si môže

objednat'

VOX

Žilinská galéria Ikony predstavuje ikony júla a augusta

Ikony leta

Obe ikony leta – júlová Kazanská ikona Matky Božej s klejmami a augustová Nerukoutvorený obraz Spasiteľa – pochádzajú z Ruska. Ikona Panny Márie pochádza zo stredného Ruska a bola napísaná v 17. storočí, augustová ikona bola napísaná v 19 storočí v ruskej Vetke.

Kazanská ikona patrí k najväčším uznávaným ikonám v Rusku. Spájajú sa s ňou zázraky počnúc vyslyšaním osobných prosieb cez uzdravenie z ťažkých chorôb až po vyhraté vojny. Nenájdeme na nej jediný znak, ktorým by sa vymykala východným ikonopiseckým dogmám, no zároveň sa pri pohľade na ňu musí každý zastaviť, pretože je niečim zvláštňa a svojou vnútornou silou príťahuje

pozornosť veriaceho. Zodpovedá kánonu, no napriek tomu je výnimočná, dalo by sa povedať, že priam nenapodobiteľná.

MATKA UKAZOVATEĽKA

Hoci je Božia matka zobrazená len po ramená, čo znemožňuje vidieť jej ruky, tobôž dlane, je prototypom Matky Božej Hodegetrie, *Ukazovateľky*. Znamená to, že tomu, kto sa pozerá na jej ob-

raz, predstavuje svojho Syna ako „cestu k spásie“.

Ježiš je zobrazený ako dieťa a to do viac ako pol pasa. Zlaté rúcho potvrdzuje jeho jednotu s Bohom Otcom, čo znamená, že má rovnaký podiel na nebeskej sláve aj moci. Modrá tunika je odkazom na jeho ľudskú stránku, pretože skrúte Mária prišiel na zem a stal sa človekom. Rovnaký farebný odtieň dominuje aj spodnému Bohorodičkemu rúchu. Akokol'vek, výraznejšie sa pozorovateľovi javí Márii vrchný bordový plášť lemovaný zlatom. Je svedectvom jej kráľovskej hodnosti, keďže sa stala matkou Boha, nevestou Duha Svätého. Červená farba však často predpovedá aj mučeníctvo či utrpenie, takže je aj prejavom bolesti Božej matky. Tri hviezdy, na čele a pleciach, sú znakom jej nepoškvrneného panenstva.

Dôkaz, že ikonopisec maloval Bohorodičku a Spasiteľa, je zreteľný v nápisoch. Písmená vo vrchných rohoch ústredného obrazu MP a OV sú skratkou *Mater Theos*, čiže *Matka Božia*. IC XC nad svätožiarou Krista znamená *Iesus Christos* a iniciály v jeho krízovom nimbe G - O - N, pričom prvú z nich zakrýva Márii závoj, pretože má tvár obrátenú k svojmu Synovi), sú to skratky slov „Ja Som, Ktorý Som“ (Ex 3, 14). Týmto menom sa Boh predstavil Mojžišovi z horiaceho kra na vrchu Horeb.

Výraz tvári Božej matky s dieťaťom je vážny, priam smutný. Máriina tvár nehľadí na svojho Syna, ba nehľadí ani na zhromaždených počas bohoslužby. Nesleduje dav, ale jednotlivca. Pozerá sa do srdca návštevníka chrámu, pretože ono je tou najdôležitejšou časťou človeka. Spasiteľ, s tvárou dospelého muža, predurčujúcou nekonečnú múdrost, žehná dvomi prstami. Sú znamením jeho dvojakej prirodzenosti – ľudskej a Božskej. Boží Syn sa matkinom náručí pozerá človeku priamo do očí a povoláva ho k nasledovaniu cesty, ktorou je on sám.

KLEJMY

Na ikone môžeme vidieť, že mnich do rámu vpísal aj dvanásť ďalších klúčových udalostí, ktoré sa viažu k samotnej Kazanskej ikone Matky Božej.

V prvom klejme (v ľavom hornom rohu) je znázormené prvotné zjavenie Bohorodičky devici Matrone. Hneď vedľa v druhom klejme zlava môžeme vidieť mladučkú Matronu, ktorá vysvetľuje zvláštne videnie svojej matke. Na treťom obraze je vpísané ďalšie zjavenie Márie, ktorá sa dievčaťu ukázala na pravé poludnie obklopená ohnivými

>>>

lúčmi. Štvrtý výjav (v pravom hornom rohu) je ukážkou Matky a dcéry. Obe o nevysvetliteľných udalostach rozprávajú miestnemu vojvodovi.

V druhom rade vľavo prinášajú ženy správu od Božej matky arcibiskupovi. Vpravo (6. klejmo) matka dievčiny kopie na vyznačenom mieste, v úsilí nájsť stratenú ikonu. V treťom rade vľavo dievča nachádza vzácnu podobizeň Bohorodičky v popole spálených budov. Na pravej strane (8. klejmo) vidíme prichádzat' na miesto zjavenia procesiu na cele s biskupom.

V spodnom rade sú opísané zázraky na príhovor Kazanskej Božej Matky. V prvom klejme v ľavom dolnom rohu je uzdravenie slepého mládenca. Na druhom obrazze osloboďuje Mária ženu od bolesti nôh. Tretí obraz zachytáva záchrannu ženy posadnej zlým duchom a na štvrtom klejme Bohorodička zbaňuje choroby manželku neznámeho roľníka.

Celý výjav je napísaný na zlatom podklade, čím sa vyzdvihuje veleba Bohorodičky a Krista, no zdôrazňuje sa aj dôležitosť udalostí, ktoré svätá ikona učinila. Ikona je napísana vo výrazných farbách a bohatá na príbehy. Ich cieľom je veriaceho podnieť na zamyslenie.

BEZ POMOCI RÚK

Z Kristových ikon majú pre ikonografiu zásadný význam ikony Spasiteľa napísané „bez pomoci rúk“, ktoré sa tak na Západe, ako aj na Východe prispisujú samému Kristovi. Pre ikony *Rukou neutvoreného obrazu Spasiteľa* je všeobecne známy názov *Obraz nie rukou utvoreného Pána nášho Ježiša Krista*. Sú sa však aj ikony, ktorých popis v gréckom jazyku je *mandylion*, čo má pravdepodobný pôvod v semitskom výzare *mindil*, čiže *vreckovka*.

Práve ikona *Rukou neutvoreného obrazu Kristovej tváre* bola pre ikonodulov, čiže obrancov svätých ikon, jedným z argumentov v boji proti ikonoborciam, pretože sám Kristus nám zanechal ikunu svojej tváre a týmto je aj samotné zobrazenie Krista prostredníctvom obrazu oprávnené.

Na Východe sa ikona spája s udalosťou zázračného udravenia malomocného kráľa Edessy v Osroenskom kráľovstve Abgara V., ktorý napísal Ježišovi list, v ktorom ho žiada, aby ho prišiel uzdraviť. List mu doručil maliar Ananíáš s príkazom namaľovať Ježišov portrét. To sa mu však nepodarilo, no Pán si utrel tvár do plátna, na ktorom zostala zázračne odtlačená jeho podoba, ktorú poslal Abgarovi a ten sa pohľadom na tvár uzdravil.

LIEČEBNÉ POSLanie

Ikona zobrazuje Kristovu tvár na plátne. Okolo hlavy je nimbus s vpísaným krížom a s písmenami Ω, Ο a Ν a IC XC, ktoré potvrdzujú jeho meno podľa Svätého písma: „Som, Ktorý Som“ (Ex 3, 14). Kristova tvár je zobrazená na plátne zdobenom kvetmi. Ikonu držia tria anjeli. V nimboch majú umiestnené dve litery A a Γ ako skratku dvoch slov Ángel Góspodeň – Anjel Pána. Ich modré a červené rúcha sú symbolom dvoch prirodzeností Krista – Božskej a ľudskej. Na podobnej ikone boli uvedené aj mená anjelov napravo od Kristovej tváre svätý archanjel Michal, naľavo svätý archanjel Gabriel a v strede nad Kristom svätý archanjel Rafael.

V spodnej časti ikony sa nachádzajú tri kruhy s troma príbehmi spájajúcimi sa s touto ikonou. Na pravej strane je scéna, kde Addai (apoštola Tadeáša) ukazuje šatku kráľovi Abgarovi V. a on sa uzdraví z malomocenstva bez liekov a bylín. V strednom krahu je šatka zobrazená nad vstupnou bránou do Edessy. Vyliečený Abgar sa rozhodol prijať novú vieri a odstránil z mestskej brány

pohanskú modlu, „pred ktorou sa musel každý, ktorý chcel vstúpiť do mesta, pokloniť“. Gréckeho boha nahradil rukou neutvoreným obrazom Spasiteľa, ktorý navyše pozlátil a zlatými písmenami naň dopísal „Kriste Bože, kto v Teba verí, nezomrie“ (Jn 11, 25-26). Tretí kruh, zobrazujúci západnú tradíciu, sprítomňuje Krista na krízovej ceste a Veroniku, ktorá mu podáva ručník, aby si utrel zmučenú tvár.

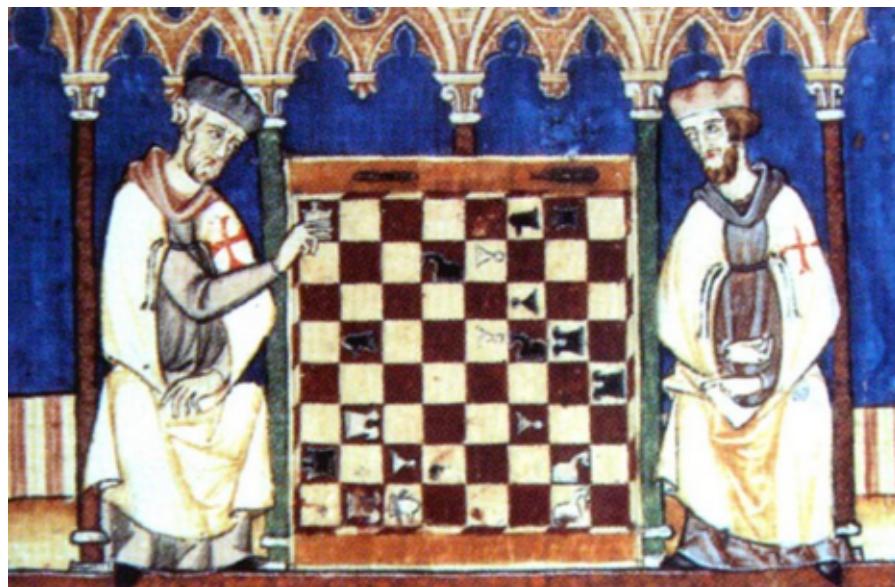
V súvislosti so zobrazenými svätými po stranach ikony sa dominievame, že donor či objednávateľ ikony ju dal namaľovať ako podákovanie za uzdravenie a záchrannu, čo zvýrazňuje prítomnosť anjela strážného a lekára sv. Kozmu. V spodnej časti je ikona neznámeho mnícha a prepodobnej Xenie, pravdepodobne osobných patrónov objednávateľa.

Ikona pôsobí pokojne, až terapeuticky, verne svojmu liečebnému poslaniu. Ikona *Rukou neutvoreného obrazu Spasiteľa* sa považuje za prameň všetkých ikon. Od nej pochádza a rodí sa v nej každá ikona.

GIZA

Šach je natol'ko myšlienkový bohatý, že z neho t'ažili aj mnohí duchovní autori

Morálka šachu

Na 20. júl pripadá Medzinárodný deň šachu, hry, ktorá sa v 6. storočí zrodila v Indii a cez Perziu a Arábiu nastúpila cestu do Európy.

Sach je duševný šport a studniča myšlienkového bohatstva tejto hry je natol'ko nevyčerpateľná, že z nej nie náhodou t'ažili aj mnohí duchovní autori.

Prvý kresťanský svätec, ktorý sa spája so šachom, je Genadio z Astorgy (cca 865 – 936). Asi roku 900 sa tento benediktínsky mních a neskorší astorgský biskup zoznámil s touto hrou. Genadio považoval šach za významnú pomoc na sústredenie sa a za „*priblíženie sa k Bohu*“. Keď sa roku 920 vzdal biskupského úradu, aby odišiel ako pustovník do Údolia ticha v horách v okolí Peñalba de Santiago, jeho láska k šachu ako duchovnej hre ho neopustila. Tu si aj zstrojil figúrky zo slonoviny známe ako *figúrky sv. Genadia* či mozarabské figúrky, ktoré sa považujú za najstaršie šachové figúrky v Európe.

ODVOLANÝ ZÁKAZ

Sv. František Saleský (1567 – 1622), ktorý sa pokladá za otca modernej spirituality, je zároveň aj svätcom, ktorého si šachisti výnimočne obľúbili. Do jednej z kapitol svojho *Úvodu do zbožného života* (1608) venovanej „*kratochvíľam a zábavám, a to predovšetkým tým dovoleným a chvályhodným*“ totiž tento svätec zaradil spolu s loptou, kolkami, hrou v krúžky a biliardom aj šach. Va-

ruje však pred prekročením správnej miery, lebo „*ked' sa tomu venuje priveľa času, nie je to už zábava, ale zamestnanie. Duch ani telo sa neosviežuje, ale naopak – unavujú sa a otupujú. Ked' hrá niekto päť či šesť hodín šach, vstane od hry celý ustatý a ochabnutý na duchu*“.

Výroky sv. Františka Saleského len o krátkej čas predchádzali rozhodnutiu pápeža Pavla V. (1605 – 1621), ktorý roku 1609 definitívne odvolał zákaz hrať šach vyhlásený Parížskym koncilom (1212/1213). Šach bol spolu s hrou v kocky a hazardnými hrami z Cirkvi vykázaný okrem iného aj kvôli listu, ktorý v roku 1061 adresoval pápežovi Alexandrovi II. (1061 – 1073) kardinál sv. Peter Damiani (1007 – 1072). Tento reformátor a neskoršie učiteľ Cirkvi si v nom sťažoval na jedného florentského biskupa, ktorý sa previnil celonočnými hrami šachu, čím zanedbal svoje náboženské povinnosti.

MÁRNIVOSŤ

Šach považoval za márnivosť i sv. Bernardín Sienský (1380 – 1444), ktorý svojimi kázňami v Perugii a Siene priťahoval zástupy. Tento vyhlásený kazateľ okrem iného vyzýval ženy na verejné spaľovanie falošných vlasových príčeskov a iných ozdôb, zatiaľ čo muži mali

na hranicu prihodiť „*kocky, karty, herné stolíky, šach a obdobné veci*“. Jedného dňa dal na sienskom námestí Piazza del Campo postaviť konštrukciu, ktorú postupne zaplnilo „*viac ako štyristo herných stolíkov, kariet, kociek, parochní a šachovníc, ktoré ten istý večer zhoreli*“. Pri inej príležitosti sv. Bernardín verejne vyhlásil, že jeden z jeho františkánskych spolubratov, Matteo da Cecilia, spálil v Barcelone za jediný deň „*dvetisíc šesťsto herných stolíkov, medzi ktorými boli mnohé zhodené zo slonoviny, a tiež početné šachovnice*“.

Dodajme, že vo Florencii v rokoch 1496 a 1497 usporiadal podobné „*verejné hranice márnivosti*“ aj Girolamo Savonarola (1452 – 1498), hoci jedna z jeho kázni potvrdzuje, že šachovú hru dobre ovládal.

VÁŠEŇ LEVA X.

Táto strategická a deterministická (náhoda nehrá nijakú úlohu) hra, v ktorej o výsledku rozhodujú taktické a strategické schopnosti hráčov, ako aj ich pozornosť a sústredenie, má v sebe prvky umenia, vedy a športu. A keďže šach rozvíja logické myslenie a cvičí pamäť, niet preto div, že neskôr si šachová hra našla svojich priaznivcov aj medzi najvyššou cirkevnou hierarchiou. Za svojho osemročného pontifikátu ju obhajoval a v cirkevných kruhoch šíril pápež Lev X. (1513 – 1521). Jeden spis z tých čias poznamenáva, že „*pápež Lev opúšťal zápas, ked' mu hrozila porážka, čo svedčí o jeho schopnosti predvídať, ako sa hra vyvinie*“.

Bolončan Ugo Boncompagni, neskorší pápež Gregor XIII. (1572 – 1585), ktorý sa zapísal do dejín okrem iného aj reformou kalendára (1582), si ešte pred biskupským svätením poistil dediča v nemanželskom synovi Jacopovi (1548 – 1612), z ktorého sa stal väsmivý hráč šachu. Za Gregorovho pontifikátu boli Jacopovi venované traktáty na tému šach, ako napríklad štvordielna *Hra v šachy doktora Salvia (Il Giuoco degli Scacchi del Dottor Salvio divisio in 4. libri)*.

PATRÓNKA ŠACHISTOV

Najpríaznivejšiu atmosféru na docenie tejto strategickej hry však, okrem sv. Františka Saleského, navodila žena, ktorá podala mystický výklad tejto hry – svätá Terézia z Avily (1515 – 1582), ktorú dokonca 14. 10. 1944 madridský arcibiskup vyhlásil za nebeskú patrónkou šachistov. Táto španielska mystička a karmelitánska reformátorka totiž

>>>

v 16. kapitole svojho diela *Cesta k dokonalosti* (*Camino de Perfección*, 1557), ktorú sama označuje za „*veľmi dôležitú*“, podáva zaujímavý duchovný výklad tejto hry, aby takto objasnila základ modlitby – šach použila ako metaforu na hľadanie Boha.

Po tom, čo bezstarostne priznáva, že sama občas rozostavovala figúrky na šachovnici, a teda „*poznala aj túto márnost*“, dodáva, že podľa niektorých tvrdení „*niekedy možno hrať šach*“. Svätsica potom opisuje šachovú stratégiu, prostredníctvom ktorej môžeme dospieť k Bohu a „*dať šach-mat aj božskému Kráľovi*“, čo v jej interpretácii znamená, že ľudská duša dobýva Boha, „*ktoľ už jej potom neunikne, ved' ani nechce*“. To však predpokladá zručnosť správne rozohratej partie, lebo „*ten, kto chce hrať šach, ale nevie tahať figúrkami, bude hrať veľmi mizerne – ked' nevie hrať šach, tak nikdy nedá šach-mat*“. Zásadnú úlohu v karmelitánkynom zápasí o získanie božského kráľa má kráľovná, v slovenčine dáma, najsilnejšia figúra na šachovnici: „*Pri šachovej hre útočí na kráľa najväčšmi kráľovná, aj ked' jej pritom pomáhajú ostatné figúrky. Nijaká kráľovná tak neprinúti nebeského kráľa, aby sa vzdal, ako pokora, pretože ho pokora priviedla z neba do lona Panny Márie a s pokorou ho môžeme vtiahnuť do našich duší.*“

SLÁVNA KNIHA

Symbolický výklad šachu sv. Terézie z Avily však nie je ojedinelý. Už v 13. storočí spis *Morálka šachovnice* (*Quae-dam moralitas de scaccario per Innocentium papum*), všeobecne známy ako *Inocentova morálka*, ktorý sa chybne prípisuje pápežovi Inocentovi III. (1198 – 1216), poučuje o mravnom význame tejto hry, a tak sa považuje aj za nastaršiu šachovú morálku. Jeho pravdepodobným autorom je františkán Ján z Walesu († 1285), známy tiež ako brat Johannes Guallensis, ktorý učil v Paríži a v Oxfordre a bol hráčom šachu. Z titulu dielka – *per Innocentium papum* – však plynie jasný odkaz na pápeža Inocenta III., ktorý šachovú hru miloval natol'ko, že si šachovnicu umiestnil do svojho erbu, čím, mimochodom, založil tradíciu osobných pápežských znakov, ktorá sa dochovala doteraz. Šachovú vášeň tohto pápeža má potvrdiť aj jeho údajný názor, že ked' v dôsledku hry vznikne hádka, ktorá vyústí do zabitia súpera, nejde o vraždu...

V diele *Incunabula Venice* (1496) sa v popise knihy píše, že *Inocentova morálka* si „*nedávno získala veľkú slávu*

Harold H. Piffard: Šachová hra

ako prvá tlačená kniha, ktorá popisuje šachovú hru“. Morálka bola publikovaná okolo roku 1470 ako súčasť *Summa collationum*, a tak sa prvý raz v tlačenej knihe objavil výraz *šach*.

Inocentovu morálku spomína aj H. J. R. Murray v knihe *Dejiny šachu* (*A History of Chess*, 1913) v časti *Šach v Európe*, kde rozdeľuje ranú európsku šachovú literatúru do dvoch kategórií: na didaktickú literatúru a morálku.

SYMBOLIKA

Autor *Inocentovej morálky* uvádzia svoj spis slovami: „*Svet sa podobá šachovnici zloženej z bielych a čiernych polí pripomínajúcich dvojaký stav – život a smrť, milosť a vinu*“. Šachové figúrky sú „*ľudia tohto sveta, ktorí majú spoľočné narodenie v jednom vrecku, obsadzujú rôznorodé postavenie, každé pod iným menom a rôzny titulom, ktorí spolu zápasia a nakoniec majú spoločný osud, ktorý neobchádza nijaké stupne*“.

Prvý je kráľ, ktorý sa na šachovnici „*pohybuje a berie súperove figúry všetkými smermi, čo značí, že kráľ vo všetkom koná správne, nezabúda na spravodlivosť a v nijakom prípade neuhýba z cesty*“. Potom prichádza kráľovná (dáma), ktorá symbolizuje moc ženského rodu pohybovať sa všetkými smermi. Veža, ktorá „*rovno prekračuje celú krajinu*“ (šachovnicu), koná vždy spravodlivo a nedáva sa skorumpovať“. Skoky jazdca, opisujúce písmeno L, stredoveký pisateľ pripodobňuje k „*rytierom a zemepánom, ktorí vyberajú dane a udeľujú spravodlivé tresty, no na treťom poli sa musia odchýliť, ked' poddaných nespravodlivo vydierajú*“. O streloch sa

hovorí, že „*zastupujú biskupov*“, čo priamo odkazuje na názov tejto figúry v anglosaských krajinách – *bishop*.

A konečne sú tu pešiaci, „*chudobní tejto krajiny*“, postupujúci stále dopredu o jedno obyčajné pole, čo potvrdzuje ich „*jednoduchosť a priamosť*“, ktoré sú však rozkolísané, keď ide o branie. Keď sa totiž pešiak „*usiluje o to, aby dostal niečo svetské alebo pocpty, tŕha šikmo, aby krivopričažníctvom, pochlebovaním a klamstvom mohol brať*“.

PRVÍ A POSLEDNÍ

„*Učelom hry je lapiť jednu figúru druhou*“, pokračuje stredoveký autor *Inocentovej morálky*. Keď sa hra skončí, figúrky sa vložia späť do vrecka, z ktorého boli vyňaté na začiatku hry.

Tomuto nesúvisiacemu gestu so samotnou hrou pisateľ prisudzuje nemalý význam, pretože sa ním rušia „*rozdiele medzi kráľom a chudobným pešiakom, pretože tu bohatí aj chudobní ustavične prebývajú spolu*“. Ba navyše – často sa stáva, že „*kráľ zostáva naspodku, ale pritom sa pešiaci dostanú navrch*“.

Týmto odkazom na evanjeliove podobenstvo o robotníkoch vo vinici, podľa ktorého „*budú poslední prvými a prví poslednými*“ (*Mt 20, 1-16*), autor končí svoje mravné ponaučenie. Existuje totiž úzka spojitosť medzi zmiešanými šachovými figúrami vo vrecku a osudem „*takmer všetkých veľkých tohto sveta, ktorí sa po prechode z krajinu tohto sveta ocitnú nižšie než chudobní, ktorí konečne vidia Božie svetlo*“.

JANA GRUBEROVÁ, pl

Jozef Cíger Hronský venoval v exile intenzívnu pozornosť výtvarnému umeniu

Menej známy Jozef Cíger Hronský

Pred šestdesiatimi rokmi, 13. júla 1960, zomrela v d'alekom argentínskom mestečku Luján ikonická osobnosť modernej slovenskej literatúry, kultúry a umenia JOZEF CÍGER HRONSKÝ.

Hoci sa už toho o ňom popísalo neúrekom, predsa len jestuje téma, ktorá ešte stále čaká na dôkladnejšie analytické spracovanie. Myslíme tým komplexnú refleksiu náboženských (duchovných) motívov v exilovom prozaickom, eseistickom, publicistickom a výtvarnom diele autora, ktorého meno nesie v Martine námestie, kde sídli Slovenská národná knižnica.

Rozhodujúca časť Hronského exilovej literárnej tvorby vznikla v priebehu nedlhého povojnového účinkovania v Ríme. Napísal tam novelu *Predavač talizmanov Liberius Gaius* (1946) a romány *Andreas Búr Majster* (1948) a *Svet na Trasovisku* (knížne uzrel svetlo sveta až v roku 1960). Všetky tri tituly boli vydané v USA. V porovnaní so spisovateľovým bohatým domácim dielom z nich vyžaruje zreteľný príklon k náboženstvu a jeho postulátom. Bezzvýhradne to platí aj ohľadne nedokončenej novely *Lúčko pátra Andreu*, prvý raz uverejnenej v *Kalendári Slovenského kultúrneho spolku v Argentine na rok 1977*.

VNÚTORNÁ PREMENA

Na margo uvedenej skutočnosti charakteristickej pre záverečný oblúk Hronského tvorivého vzopäťia, básnik a prekladateľ Karol Strmeň v doslove k druhému vydaniu novely *Predavač talizmanov Liberius Gaius* (1972) uviedol: „Vedel som vtedy, že Hronský prechádza duchovným vývinom. V Ríme sme

vedeli všetko. Ale ani sa mi nesnívalo, že ide o krízu toľkého dosahu a že v novele, ktorú píše pre ročnicu, dramaticky zachycuje svoju novú blízkosť k Bohu. To všetko prepuklo neskôr v jeho Búrovi. I to ticho, i tá samota majstra pred Bohom, i ten spev v chráme: v chráme, ktorý je svojím spôsobom aj celý svet. Ide tu naozaj o skutočnosť, ktoré sa dotýkajú najosobnejších tajomstiev vedomia a svedomia, a o nich platí navždy „secretum meum“. Nemohli by sme veru Hronskému zazlievať, keby ich bol zastrel rúškom absolútneho mlčania. Na to však bol trochu priveľmi spisovateľom; nevedel úplne umľčať novú strunu, ktorá v ňom sfarbovala a prefarbovala všetko.“

Korene silnej vnútornej premeny J. C. Hronského treba jednoznačne hľadať v trpkých osudových peripetiách počas vojnovej kataklizmy. Vypuknutie povstania, nasledujúce udalosti, zatknutie a uväznenie partizánmi, zlá predtucha povojnovej slovenskej reality a s ňou bezprostredne súvisiaci odchod do vynhanstva – to všetko sa, napísané veľmi zjednodušene, kruciálne premietlo do exilových próz, ktoré verne odrážali autorove citové rozpoloženie a osobnú existenčnú situáciu.

TRVALÝ JAV

Každý spomenutý Hronského opus charakterizuje literárne proklamovaná „nová blízkosť k Bohu“, ako to vyjadril Karol Strmeň. Aplikovanie tejto línie má však v prípade jednotlivých titulov svo-

je významové odlišnosti. Kým v *Predavačovi talizmanov* ide o úprimné deklarovanie príklonu k viere a duchovným hodnotám, románom *Andreas Búr Majster* interpretuje tvorca náboženskú dimenziu hraničného ľudského údelu so širokým spektrom jeho konkrétnych podôb a prejavov. Obzvlášť sugestívne je zobrazené vnímanie Bozej prítomnosti optikou tragiky bolestnej vnútornej reflexie zažitého (autopsia).

Harmonické prepojenie národného a náboženského, ktoré vyúsťuje – poviedané slovami Vladimíra Petríka – do „idey národa spočívajúceho v Bohu“, je typické pre *Svet na Trasovisku*.

Novela *Lúčko pátra Andreu* evidenčne odzrkadľuje novú argentínsku skúsenosť a jej prežívanie, pričom vo finálnom tvari vyznieva ako ľudský obdiv k zázrakom každodennej viery. Táto málo známa novela potvrzuje, že Hronského vnútorná premena nemala charakter jednorazového životného okamihu. Naopak, išlo o trvalý jav, ktorý v záverečnej fáze tvorcovho bytia prerástol do akútnej potreby ustavične deklarováť na pozadí náboženských tem skutočný význam živej viery.

Uvedený princíp a z neho odvodenú hierarchiu hodnôt Hronský dôsledne uplatňoval nielen v svojich literárnych textoch, ale aj v podmienkach ľudskej všednosti.

VOĽNÝ TRIPTYCH

Pripomeňme, že románová freska *Svet na Trasovisku* bola na Slovensku kvôli

>>>

svojej ideologickej orientácií decénia tabuizovaná. Časti domácej kritiky neprekážalo ani tak spisovateľovo zvelebovanie viery v kresťanského Boha ako fundamentálnej etickej normy a dedičstva otcov, ako skôr rázne odmietnutie SNP. Autor ho totiž vníma ako niečo neprirozené, umelo importované bolševickými silami z komunistického a ateistického Sovietskeho zväzu a namiereňé proti vlastnej slovenskej štátnosti.

Exilové prózy J. C. Hronského majú kvalitativne rozdielnú umeleckú úroveň. Za vrcholné dielo možno opravnene pokladať historický román *Andreas Búr Majster*, ktorého dej sa odohráva na bojnickom panstve koncom 18. a začiatkom 19. storočia. Čitateľ má pred očami súce recepčne zložitý, ale fascinujúci príbeh o vykorenenosťi človeka a hľadaní cesty k svojmu blíženemu, o zmysle ľudskej práce, ale najmä o ďažkej komunikácii medzi silne vyhranou osobnosťou a masou.

Andreas Búr Majster vedno s kľúčovými románmi zo slovenského obdobia *Jozef Mak* (1933) a *Pisár Gráč*, ktorý vyšiel v roku 1940, evokuje dojem voľne prepojeného triptychu, vyznačujúceho sa katarzným hľadaním a ozrejmovaním podstaty zmyslu ľudského utrpenia v rôznych časových etapách.

CHCEL BYŤ MALIAROM

Činorodý rodák zo Zvolena výrazne zasiahol do viacerých sfér slovenského umeleckého a kultúrno-spoločenského života. Jestvuje však v kontexte tvorcovho širokospektrálneho diela oblasť, o ktorej sa stále píše a hovorí len fragmentárne. Donedávna ani lexikografické, respektívne encyklopédické tituly v najstručnejšej charakteristike Hronského záujmovej orientácie neuvádzali skutočnosť, že v exilovej fáze svojho života venoval intenzívnu pozornosť výtvarnému umeniu. Z hľadiska živobytia, ako aj sebarealizácie hralo konca kardinálnu rolu!

Interesané i paradoxné zároveň je, že o Hronského umeleckých začiatkoch nemáme hodnovernejšie svedectvo. Azda sa možno oprieť len o jeho konštatóciu, podľa ktorej výtvarné dispozície prvý raz celistvejšie uplatnil v priebehu štúdia na učiteľskom ústave v Levice (1910 – 1914). Konkrétnie išlo o maľovanie kulís na divadelné predstavenia, návrhy plagátov, tanečných poriadkov...

Najstarším zachovaným výtvarným dielom je akvarel *Kristus v Emauzoch* z roku 1913, uložený v zbierkach Li-

J. Cíger Hronský s manželkou Annou Valériou a synom Jurajom

terárneho múzea Slovenskej národnej knižnice v Martine.

Vzťah k maliarskemu umeniu bol taký silný, že Hronský dokonca uvažoval o výtvarnom štúdiu a dráhe profesionálneho výtvarníka. Kolegovi z Matice slovenskej Jánovi Martákovi v jednom rozhovore v tejto súvislosti povedal: „*Mal som byť maliarom, ked' ma svetová vojna zvala na front. Stál som pripravený pred prijímacími skúškami do kresliarskeho inštitútu a obtieral sa pilno o ľudí, čo narábali so štetcom.*“

Vieme, ako to všetko nakoniec dopadlo. Svoju veľkú väšeň Hronský čiasťočne rozvinul hádam len v Kremnici, kde bol okrem iného aj učiteľom kreslenia v tamojšej meštianskej škole (1923 – 1927).

TALIANSKE OBDOBIE

Situácia sa meritórne zmenila po odchode do exilu začiatkom jari 1945. Fascinoval ho Rím ako kolíska antickej kultúry a centrum kresťanského sveta, čo potvrdzuje množstvo perokresieb, akvarelov, olejomalieb, tušov, skíc, kolorovaných kresieb a pastelov. Ako uvádzala Hronského blízky matičný spolupracovník a priateľ, historik a exulant František Hrušovský, „*mocným dojmom pôsobili naň starobylé rímske baziliky, ktoré vyrástli na troskách pohanstva, prežili búrky vekov a svedčia o nepochybnom víťazstve ducha nad hmotou, pravdy nad bludom a lásky nad silou zbrani. Tu znova ožila v nom dávna túžba, vrátil sa ku snu svojej mladosti a navštevoval Akadémiu výtvarných ume-*

>>>

ní, aby odborným štúdiom zdokonalil svoje maliarske schopnosti. Kreslil a maľoval a na stovkách obrazov zachytil to, čo zaujalo jeho umeleckú predstavu. V tomto druhu tvorby nachodil radosť a uspokojenie a zabúdal na každodenné trpkosti svojho vyhnaneckého osudu“.

Istý čas tvoril Hronský aj v úchvatných exteriérových kulisách ďalších talianskych miest – v Assisi a Oriolo Romano. Najmä dávnoveké Assisi a všadeprítomný duch sv. Františka hlboko zasiahl jeho vnútorný svet, videnie, cítenie a myslenie. Magickú františkánsku tematiku širšie rozvinul v Argentíne, kde žil od jari 1948.

Kolekcia autorových výtvarných diel, ktoré vznikli v Taliansku, bola na základe odporúčania uznávaného historika Jozefa G. Cincíka prevezená do USA, kde sa zásluhou katolíckeho knaza a štedrého mecena krajanských aktivít Jána J. Lacha, básnika Mikuláša Šprinca a historika Františka Hrušovského úspešne predávali. Akvarely piñoreskných zátiší antického, renesančného či barokového Ríma vyvolali medzi Slovákm v Amerike nečakaný interes. Zisk z predaja umožňoval Hronského rodine aspoň čiastočné zlepšenie zložitej existenčnej situácie.

ARGENTÍNSKE MAĽBY

Roky strávené v Argentíne predstavujú záverečnú kapitolu biografie nášho význačného spisovateľa. Nezvykol si na metropolu Buenos Aires – rušné veľkomesto nového sveta s tăžkými klimatickými podmienkami. Chýbal mu pokoj a najmä bezprostredný kontakt s voľnou prírodou. Preto nakoniec zakotvil v Lujáne vzdialenosť zhruba 80 kilometrov od Buenos Aires. Ide o dôležité latinskoamerické pútnické miesto s impozantnou Bazilikou Panny Márie Lujánskej.

Vzácne chvíle oddychu vypíňal, rovnako ako v Taliansku, systematickou výtvarnou činnosťou. Tvorcové argentínske akvarely a olejomal'by inšpirované svetom voľnej prírody sa nevynačajú jednoznačným naturalistickým impresionizmom. Oveľa výraznejšie nesú pečať začiatkov secesie, ako i znakov expresionizmu. Secesnú dimenziu ilustruje detailná štylizácia, expresionizmus sa zas prejavuje vo farbách determinujúcich celkovú atmosféru a ducha diela.

Azda najzásadnejší kvalitatívny posun nastal v prípade akvarelov z Baroloche, ktoré svojou precítenosťou a mysterióznou atmosférou vyvolávajú príjemné nostalgické vibrácie.

Vincent van Gogh: *Kostol v Auvers-sur-Oise*

Medzi Hronského akvarelmami má osobitné miesto viacnásobné stvárnenie Lujánskej baziliky. Dlhodobejšie pozorovanie monumentálnej stavby transponoval do kompozične precízneho tvaru, ktorý hlavnú tematickú liniu náznačovo rozvíja a umocňuje o ďalšie nuance, konotácie a súvislosti.

POZORUHODNÝ CYKLUS

Bezpochyby najväčším aj najvýznamnejším juhoamerickým výtvarným opusom J. C. Hronského je cyklus 26 veľkoformátových obrazov (2 x 0,8 m), nesúci spoločný názov *Zázračný život Panny Márie Lujánskej*. Šestnásť obrazov pozostáva z výjavov zo života sv. Františka, 10 reflektouje legendu o Panne Márii Lujánskej a jej prevolení. Tie-to diela boli namaľované pre františkánsky chrám v čílskej metropole Santia-

go. Následne podľa nich zhotovala firma Strobel sídliacu v Buenos Aires, farebné vitráže. Transport umeleckých okien do Čile však skomplikovala argentínska colná administratíva odmietnutím vystaviť placet na požadovaný export. Argumentovala tvrdením, že ide o národné kultúrne dedičstvo krajinu, ktoré musí bezpodmienečne zostať v Argentíne. Krajne zložitú situáciu napokon „vyriešil“ chaos spôsobený výmenou vládnej garnitúry. Vitráže boli prakticky ilegálne vyvezené do Santiego, kde ich možno doteraz obdivovať v tamojšom františkánskom Kostole Panne Márii Lujánskej.

Puntíčkár J. Cíger Hronský kládol pri maľovaní obrazov (neskorších vitráží) dôraz na bohatý prienik svetelných lúčov a ich dúhovú rozmanitosť. V tomto duchu zakomponoval do jednotlivých

>>>

výjavov vence kvetových ornamentov vzájomne prepletené rôznofarebnými stužkami a ozdobami. Dekorácie a farby s motívmi Panny Márie Lujánskej invenčne prispôsobil symbolike Čile. Kolorované vence a stuhy zreteľne odzakujú na vplyv secesie, čo umocňuje aj štylizácia zobrazovaných postáv – svätca Františka, hrdinov lujánskej legendy...

Diela z cyklu *Zázračný život Panny Márie Lujánskej* boli prvý raz verejne prezentované 14. marca 1959 v interíri Slovenského kultúrneho spolku v Buenos Aires. Pätnásť obrazov venovala v roku 1993 autorova nevesta Cecília Hronská Matici slovenskej.

Obrazmi, respektívne výtvarnými návrhmi vitráž Hronský zreteľne preukázal umelecké napredovanie. Modernistickou výrazovou formou rozvinul zaúžívaný idealistický realizmus a evidentným príklonom k štylizácii sa kultivovane posunul do výsostných vôd spirituálneho neoromantizmu.

HRONSKÝ VERZUS MARKO

Výtvarná činnosť špičkového literáta tak zaujala spolužakladateľa a prvého rektora Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme Mons. Štefana Náhalku, že začal zhromažďovať pramene, vizuálny, dokumentárny a faktografický materiál k vydaniu monografie *Jozef Cíger Hronský – maliar*. Oslovil aj Cecíliu Hronskú, ktorá mu roku 1972 vďačne poskytla 26 fotografií a negatívov diel s argentínskymi prírodnými motívmi. Pripojila k tomu aj 30 diapositívov čílskych vitráží. Bohužiaľ, náhla smrť pápežského preláta Štefana Náhalku (1975) znemožnila realizáciu plánu vydáť knihu.

Azda stojí za zmienku, že autor signoval všetky svoje výtvarné opusy pseudonymom Marko – podľa dievčenského priezviska matky. Marko a Hronský (meno odvodené od názvu slovenskej rieky) vytvárajú dva sice odlišné, ale nesmierne zaujímavé póly tej istej osobnosti.

Určite nemá zmysel posudzovať, ktorý z nich dominuje kvalitatívne. Každému (nielen) znalcovi musí byť jasné, že Hronský ako renomovaný spisovateľ prevyšuje výtvarníka Marka, tvorca talianskych perokresieb, argentínskych akvarelov a čílskych vitráží. Neporovnávajme neporovnatelné, lebo Hronského a Marka nespája rovnocenný priamočiary vývin, a to či už z hľadiska časového alebo priestorového (prostredia). Keď však chceme hovoriť o fenoméne J. C. Hronský v komplexnej rovine, nemôžeme vynechať ani bez-

Dolu zľava: Karol Plicka a Jozef Cíger Hronský;
hore zľava: Konštantín Čulen a Jozef Cincák

pochyby talentovaného kresliara a lyrika silnej duchovnej orientácie Marka.

V tejto súvislosti si dovolím ešte pripojiť krátku osobnú reminiscenciu. Keď som v októbri 1993 navštívil Argentínu, naskytla sa možnosť pobudnúť aj v Lujáne. Na cintoríne Villa Flandria, vybudovanom podľa Hronského urbanistických návrhov, ma krajania a pracovníci ambasády zoznámili so správkyňou areálu. Šarmantná dáma v zreleom veku pútavo spomínala na kreatívneho emigranta, ktorého osobne poznala a ktorý bol na tomto cintoríne pochovaný do leta 1993 (odvtedy telesné pozostatky manželov Hronských odpocívajú na Národnom cintoríne v Martine). Veľmi sa však začudovala mojim slovám, že Jozef Cíger Hronský bol významným slovenským spisovateľom. Doslova reagovala: „*To nie je možné! Áno, umelcom bol a veľkým, ale takým, čo maloval...*“

MOCNÉ KRÍDLA MYŠLIENKY

Roky rokúce nebolo doma známe, že majster slovenského slova sa v argentínskom exile živil ako kreslič, výtvarný dizajnér a projektant v istej textilnej fabrike nedaleko pútnického mesta Luján, kde s celou rodinou žil. Náročná vyčerpávajúca robota mu nedovoľovala adekvátnym spôsobom nadviazať na predošlú úspešnú literárnu činnosť. Vrátil sa k nej vlastne až na záver, na samom sklonku svojej pohnutej životnej cesty – koncom 50. rokov, keď za-

čal intenzívnejšie participovať aj na krajanskom kultúrno-spoločenskom dianí.

„Dobrá myšlienka má mocné krídla, veľmi rýchlo a veľmi daleko vie zletať, ale aj v duši samej zanechá dobrú stopu. Dobrá myšlienka má nesmiernu moc, nezastaví ju nič na svete: ani cenzor, ani bajonet, a ušľachtí človeka. Dobrá myšlienka je prameňom pre dobrý skutok a mnoho dobrých skutkov – i ked' drobných – premôže i veľké tăžkosti. Dobrá myšlienka ani sa nemusí nahlas vysloviť, ani napísaná, jednak posilní človeka, stane sa svetielkom, ohreje brata, lásku synovu pocíti otec, mat', preletí aj moria, sadne si aj na vršky slovenské a bude oporou tých, čo oporu potrebujú“ (J. Cíger Hronský, 13. 4. 1960).

Od októbra 1959 uviedený spisovateľ v časopise *Slovák v Amerike* (po 130 rokoch existencie zanikol v máji 2020) krátke majstrovské eseje so spoľočným názvom *Lepšie zažihať svetielko, ako preklínať tmu*. Záverečný text cyklu vyšiel symbolicky v deň autorovo úmrtia. Prenikavou analýzou aktuálneho stavu slovenského života, ako i podmanivými reminiscenciami a úvahami so silným optimistickým fluidom sa dôstojne uzavøril strhujúci životný príbeh a bohaté dielo tohto mimoriadne tvorivého a šľachetného človeka, humanistu a umelca.

PETRER CABADAJ
(Snímky: archív)

Hommage à Vladimír Semionovič Vysockij

Nevrátil sa z boja

Dňa 25. júla uplynulo štyridsať rokov od smrti ruského pesničkára, básnika a herca VLADIMIRA SEMIONOVIČA VYSOCKÉHO. Uverejňujeme spomienku na jedného z najpopulárnejších a najtalentovannejších umelcov v novodobých dejinách Ruska z pera jeho priateľa a novinára, scenáristu a tiež herca, básnika a pesničkára Jurija I. Vizbora.

Vladimír Vysockij (* 25. 1. 1938 – † 25. 7. 1980) bol osamelý. Oveľa osamelejší, ako sa azda mnohí nazdávali. Mal jedného priateľa – od školskej lavice do posledného dňa. O tomto vernom priateľstve nemali ani potuchy jeho mnohí „priatelia“, ktorých počet teraz, po básnikovej smrti, neuveriteľne vzrástol.

Odkiaľ sa vzal ten zachŕpnutý rev? To hrdlo ako zo železa, ktoré vedelo zaspievať aj spoluhlásky? Odkiaľ pochádzala tragickosť každej, aj nie veľmi závažnej jeho piesne?

SILA PRAVDA

Pochádzalo to zo sily. Z moskovských dvorov, kde bola v úcte v prvom rade sila, a až potom všetko ostatné. Z detstva, v ktorom boli lístky na sandále, pôstne šaláty zo zemiakov a červenej repy, uchmatnuté praclíky, bitky za štósni dreva. Nedotkla sa ho vlna infantilizmu, ktorá svojho času zaliala celú piesňovú tvorbu. Zrodila ho sila, jeho vášne neboli dvojzmyselné, kričal neprestajne.

Hnusil sa estétom, ktorí vydávali za pravdu dojemné výjavky zo života, čo si vymysleli. Pamäťate sa: „... a suhaj s milou sa na mostíku lúči...“? Vysockij: „Dnes si od srdca vyhodím z kopýtku.“ Spomeňte si: „Nemôžem ti na narodeniny drahé dary dávať...“ Vysockij: „... a ja na to kašlem, ja to veľmi chcem!“

*Estéti ho najväčšimi
nenávideli za to, že sa
pokúšal vravieť pravdu, tú
pravdu, ktorú miňali
v taxíkoch alebo náhlivo
obchádzali na chodníkoch.*

Šokoval ich aj formou, aj obsahom. Estéti ho najväčšimi nenávideli za to, že sa pokúšal vravieť pravdu, tú pravdu, ktorú miňali v taxíkoch alebo náhlivo obchádzali na chodníkoch. Nebol to celkový portrét života, ale táto jeho

časť bola pravdivá. Bola to jeho pravda, pravda Vladimíra Vysockého, a vykrikoval ju vo svojich piesňach, lebo táto pravda bola smutná.

ŠTÝL OSOBNOSTI

Vladimír Vysockij sa veľmi ponáhľal. Ustavične tvoril, akoby v predtuche, že bude mať krátky život, a stihol napísat' asi šesťsto piesní. Málokedy ho zaujímal konštrukcia, na rýchlobežeckých nohách mu neviseli ľažké gule formy, často len nahodil tému a ozlomkrky uháňal k ďalšej.

Koluje veľa chýrov o jeho chľastoch. Ale málokto vie, že bol otrokom básnických „chlăstov“ – na tri-štyri dni sa zamkol v izbe, písal ako posadnutý a takmer bez prestávok. Vo všetkom vyznával silu, a nielen duchovnú, básnickú, ale aj obyčajnú, fyzickú, ktorá ho neraz zachránila aj pri jemnej básnickej práci. V storočí, keď sa piesne písu priemyselným spôsobom *text – básnik, hudbu – skladatel, aranžmán – hudobník, spev – spevák!!*, Vladimír Vysockij vytvoril absolútne neopakovateľný štýl osobnosti, ktorý sa volá on sám, a kde bol rovnoprávny a neoddeliteľný hlas, gitara a verše. Každý tento komponent mal svoje nedostatky, ale zliate dovedna ako tri kvapky v atómovom jadre robili tento štýl neroztrhnuteľným, unikátnym a Vysockého početný epigóni utrpeli na tejto ceste fiasko. Ich hlyasy zneli jednoducho ako hlyasy kriminálkov, ich pravda bola iba paškvil.

Raz došlo k čudnej veci – umenie určené pre ucho vo vlasti nečakane získalo valutový ligot. Ale podľa mňa tu umelec nedosiahol mimoriadny úspech. Profesionálne francúzske skupiny nijako nemohli konkurovať majstrovej negramotnej gitare, ktorá raz pauzou, raz osamelou sedemkopejkou strunou a najčastejšie zúrivým trieskaním tlmočila čosi, čo nijako nemohli využadiť lakované zahraničné bicie súpravy.

POPULÁRNY VOLOĎA

Vladimír Vysockij v svojej tvorbe nezaznamenal, ale bola to jeho vlastná nerozhodnosť, zrodená v jeho vnútri. Cudzie vetry nijako nezohýbali tento mocný výhonok umenia našej vlasti. Nepodliehal nijakým cudzím vplyvom okrem vplyvu doby a nebral si vzor z nijakých iných bardov, ktorí predávali cudzie nešťastie a nosili ukradnutú tŕňovú korunu.

Vysockij mal veľa vlastných tém, záľahu tém, trpel skôr ľažkostami hojnosti, a nie nedostatkom tém, módnym ako nespavosť.

»»

Ukrutne mu prekážala nevídanie popularita, o ktorú sa voľakedy, na úsvite verejného vystupovania, náruživo a žiarivo usiloval, ale ktorou celý zvyšok života trpel. Stala sa čudná vec – mnohí herci, básnici, speváci, čo sa takmer denne zjavovali na obrazovkách televízorov – uznávaných šíriteľov módy –, sa v nijakom ohľade nemohli ani len priblížiť v popularite k hercovi, ktorý nemal nijaké tituly, k spevákovi, ktorému vyšla iba skromná mäkká gramofónová platňa, k básnikovi, ktorému ani raz (pokiaľ viem) nevyšli verše v časopisoch, k filmovému hercovi, ktorý hral nie práve v najlepších filmoch. Popularita jeho piesní (nech mi to uznávaní kolegovia odpustia) nemala obdobu. Legendy o ňom boli plné obľudného klamstva v duchu bohapatstých výmyslov z väzenia pre vyhnancov. V posledných rokoch sa Vysockij jednoducho skrýval, adresár Divadla na Taganke, kde boli telefónne čísla celého súboru, neuvádzal jeho domáce číslo. Raz sa mi ponosoval, že na vystúpeniach v Odesse nemohol bývať v hoteli a musel sa schovávať u známych hercov v zadných miestnostiach cirkusového šapító.

Ludia radi o ňom hovorili tak, ako sa v našom svete rado hovorí o nesmierne vzdialených veciach, vydávajúc ich za ľahko dostupné. Tisíce takmer neznámych a úplne neznámych ho volali Volod'om. V tomto zmysle sa stal obeťou vlastného úspechu.

UMELEC NÁRODA

Vladimír Vysockij celý život bojoval s úradníkmi, ktorí jeho tvorbu nijako neuznávali za tvorbu a videli v ňom všetko, čo v ňom chceli vidieť – štricáka, ožrana, hysterika, hľadača lacnej popularity, idol kríčiem a sociálnych živľov. Podliaci a obmedzenci vydávali básnické zbierky a vo veľatisícových nákladoch demonštrovali svoju duchovnú jalovosť, ale literárnovedné strany im vždy len jemne dohovárali – a išlo sa d'alej.

Súčasne sa všetko, čo robil a písal Vysockij, skúmalo pod tou najsilnejšou lupou. Jeho umelecké neúspechy boli takmer vopred naprogramované trvalým, špinavým prekrúcaním faktov, ale nie o nuansoch tej či onej roly, ale všeobecne o otázke Vysockého účasti v tom či onom filme. Výsledkom bolo, že prichádzal na štart absolútne vyčerpaný.

Jeho piesne nič neobmedzovalo – chvalabohu, magnetofónová páska sa dá kúpiť bez problémov. Vykrikoval svoju nástojčívú poéziu a tento magnetofónový krik sa vznášal nad celou krajinou – „od Moskvy až do najvzdia-

lenejších končín“. Za jeho silu, za jeho pravdu sa mu odpúšťalo všetko. Jeho piesne boli ľudové, národné a on sám bol národným umelcom, čo nemusel dokazovať predkladaním preukazu.

ZÚRIVÁ TÚŽBA ŽIŤ

Počul som aj iných bardov, ich domáce koncerty. Človek sa zvyčajne o hodinu začne nudiť – všetko je jasné, má zreteľný portrét speváka, básnika, hudobníka aj človeka. Vysockij zavše držal poslucháča v zajatí aj tri či štyri hodiny. Ani magnetofónové pásky, ani televízia neumožňujú získat' plnú predstavu o seanse mágie, do ktorej býval človek chtiac-nechtiac vtiahnutý. Dolslova pri druhej-tretej piesni sa začínal akysi ošiaľ – v človeku sa rúcali všetky vnútorné zábrany, ponáral sa do akéhosi silového poľa a bez pokusov o kladenie odporu, takmer sa nevynárajúc, žil absolútne iným životom. Vysockij robil s ohoreným poslucháčom všetko, čo zachcel – nutil ho smiať sa, stískal srdce, trhal dušu. Človek reagoval na každé slovo, žil takmer v rovnakom napäti ako on. Niektorí pocitovali fyzickú bolest'.

Vtedy som pocítil a teraz, po rokoch pochopil, že nič, nijaké múdre slová, nijaké pekné melódie nevojdú do človeka, neohromia ho, nenaplnia kyslíkom srdce a rozum, ak nebude tento ošiaľ umenia, tátó nel'útostná, strhujúca moc umelca. Hudobníka, režiséra, spisovateľa alebo maliara. Aby niekto mohol niekoho strhnúť, musí byť pri najmenšom sám uchvátený, či ešte lepšie nakazený predmetom rozhovoru. Ináč prebehne len svetský rozhovor, ktorý nezaťažuje nervy. Nič viac.

Vopred cítil svoju smrť a veľa o nej písal. Vždy si ju predstavoval ako násilnú. Vyšlo to inak – dlhá štyridsaťdvojročná samovražda sa stala opačnou stranou mince, jeho zúrivej túžby žiť.

JURIJ I. VIZBOR

Už sa nevrátil z boja

Čo sa tak zmenilo? Ved' aj dnes, ako vždy, nebo žiari a mraky sa roja, vzduch i les, ako prv, voňajú po daždi – iba on sa už nevrátil z boja.

Kto už rozsúdi dnes ten náš zdílavý svár, čia je pravda – či jeho, či moja? Priznám sa, nikdy mi natol'ko nechýbal – iba ked' sa už nevrátil z boja.

Často od veci táral a spieval, čo chcel, zavše zmíkal a smiech ho vždy dojal. V noci mi spať nedal, na svitaní už bdel – ale včera sa nevrátil z boja.

Nejde o to, že sám nemám už toľko síl ako dvaja, čo pri sebe stoja. Lenže náš oheň mi severák zadusil, ked' sa včera už nevrátil z boja.

Ako z okov sa nanovo vytrhla jar. Ale kedy jej rany sa zhoja? Vravím: „ohňa mi daj...“, hľadajúc jeho tvár – ale včera sa nevrátil z boja.

Naši mŕtví nám nedajú zahynúť v tmách, naši padlí tu nad nami bdejú. Nebo si hľadá tvár v lesoch i vo vodách, stromy jasavo do neba čnejú.

Stále spolu sme zdieľali zákop i stan, chvíle šťastia aj tie, ktoré bolia, dnes to mám všetko sám – lenže tak sa mi zdá, že to ja som sa nevrátil z boja.

(Preklad: Lídia Vadkerti-Gavorníková)

Hamlet s gitarou

„Som presvedčený, že reči, že vraj moje piesne sú škodlivé, sú neopodstatnené. Mám piesne rôznych žánrov: rozprávky, burlesky, žarty, jednoducho akési výkriky na pochodové rytmu. Ale to všetko je o našich problémoch, o našom živote, o mojich myšlienkach, o tom, čo si myslím. Hlavné, čo nimi chcem dosiahnuť je, aby v nich bolo cítiť naše časy. Nervózne, zdivené časy, ich rytmus, tempo.“

(Vladimir S. Vysockij)

Čo sa stalo v Afrike

V žltej žiari Afriky,
v jej centrálnej časti,
slon za veľkej paniky
trúbi o nešťastí:
Už nad nami visí mrak,
hrob nám mladí kopú –
čujte, mladý žirafiak
ľubi antilopu!

A samé och a samé jaj
prekričal starý papagáj:
To nič, ved' mladý žirafiak
je vysoký – má lepší zrak!

Že má rohy na hlave?
Kričí zaľúbenec:
Tu je pravda v nepráve –
ved' má na nej veniec!
Ak ju moja rodina
nebude mať rada,
skôr než prejde hodina,
ujdem z nášho stáda.

A samé och a samé jaj
prekričal starý papagáj:
To nič, ved' mladý žirafiak
je vysoký – má lepší zrak!

Otec mladej zabliakol:
Mať takého zaťa?
Nosí hlavu v oblakoch –
z toho mu v nej máta.
Ženich sa však naježil:
Hľad'me, capiu bradu!
A šiel s antilopou žiť
k bizóniemu stádu.

A samé och a samé jaj
prekričal starý papagáj:
To nič, ved' mladý žirafiak
je vysoký – má lepší zrak!

V žltej žiari Afriky
majú po idyle –
ušli ronit' za kríky
slzy krokodílie.

Žirafi pári preklína
mravy bez zákona,
ved' ich dcéra jediná
ide za bizóna.

Chybil ten mladý žirafiak,
no väčší vinník je ten vták,
ktorý kričal: Dobre tak,
je vysoký – má lepší zrak!

Ninka

Dnes nemám vôbec inú robotu
len ideálne stráviť sobotu.
A ak tá Ninka nepovie mi Bež!
svoj život ideálne strávim tiež.

„Počkaj ty cvok! Chceš sa dať dobehnúť?
Ved' je to volavka!“ „Mám na ňu chut!“
„Počkaj ty cvok – a s kamarátmi si
daj radšej štok, ten ti to uhasi!“

„Dnes nedovolím vám nič zhadzovať,
dnes na slopačku vykašlem sa rád,
dnes Ninka prejavila ochotu
čo ak to smer dá môjmu životu?“

„Načo sa toľko trápiť nad Ninkou?
Ved' Ninka spala s celou Ordynkou!
Kto by mal chut' k nej ešte zaťahnúť?
„Na reči vykašlem sa – ja mám chut!“

Vravela, že s tým končí – ťúbi ma!“
„A o sto rubľov, že ti zahýna!
Každého ľahá – pod' ma prefiknút!“
„Mne je to fuk – mám na ňu skrátka chut.“

„Ved' chripí! Ani nie je umyť!
Pod okom – sinka, nohy – jelitá.
Hajzloška sa vie lepšie oháknut'...
„Aj na to kašlem – ja mám na ňu chut.“

Každý mi vrvá – nie je najkrajšia.
Ale mne práve také páčia sa.
Je volavka? Nuž ked' si ňou, tak bud'
A ja mám na ňu o to väčšiu chut!“

Ranná rozčvička

Vdych a výdych, tri a štyri,
nech nám v krvi kyslík hýri,
ducha vzmuží, telu dodáladnosti,
neduživým vráti sily,
vytriezvejú tí, čo pili,
ranná rozčvička má veľa predností.

Lahname si, tri a štyri,
nemáme sa prečo pýriť –
venujme sa predpísaným úkonom,
zabudnime na zlé zvyky,
cvičme iba nové cviky –
hlboký vdych, potom výdych s úklonom.

V celom svete, tri a štyri,
nový vírus chrípky víri,
všade striehnu nečakané choroby:
kto je slabý, hrob ho čaká,
choroba sa ale ľaká
toho, kto ju správnym cvikom podrobí.

Tomu, kto je unavený:
vztyk a k zemi, vztyk a k zemi!
Zanechajme kadejaké parády!
Slávny vedec s veľkým umom
dokázal, že kávu s rumom
rozčvička nám v plnej mieri nahradí.

Nehodno sa rozptyľovať –
kľuk a drep, a opakovat',
nemračme sa, chce to trocha odvahy.
Ak už ozaj nevládzeme,
utrime sa, čím len chceme,
chladná sprcha únavu nám odplaví.

Beh na mieste, tri a štyri,
zvráti všetky hlúpe chýry,
taký beh je v každom veku potrebný.
Beh na mieste – aká krása,
nikto s nikým nehnevá sa,
nikto nie je prvý ani posledný.

>>>

Moskva-Odesa

Vždy, keď chcem letieť z Moskvy do Odesy,
odložia náhle plánovaný let.
A letuška sa nosí – hore nosík na ponosy –
vraj poletíme už čo nevidieť.

Prijíma Murmansk s jasnou oblohou,
let' si kam chceš a nečaká ťa zrada.
Jasný je Kyjev, Ašchabad i Ľvov
aj Kišiňov – no nemám tam čo hľadat'.

Oznámili mi, že sa darmo teším –
na nebesá sa nedá spoliehať.
A už ma znova desí odklad trasy do Odesy –
na dráhe sa vraj tvorí inovat'.

Aj Leningrad má slušné počasie –
tak prečo práve Odesu si žiadam?
Tbilisi žiari – zrak si popasiem,
rastie tam čaj – no nemám tam čo hľadat'.

Počujem hlásit' odlet za odletom,
lietajú tam a lietajú aj späť.
Len Odesa ma nechce asi prijať – azda
preto už po tretí raz odložili let.

Musím ísť tam, kde víchor navial sneh
a kde aj zajtra bude husto padať
a všade inde je vraj prekrásne,
dobre je tam – no nemám tam čo hľadat'.

Stadiaľto nepúšťajú a tam neprijímajú –
zranil ma tento skrivodlivý let.
Vtom letuška nás unudene volá k nášmu
spoju –
vraj poletíme už čo nevidieť.

Prijíma každý zastrčený kút,
spamäti ani mená neovládam,
aj Vladivostok vedia ponúknut',
Pariž aj Rím – no nemám tam čo hľadat'.

Vzlietneme, vraj sa vyčasí. Turbíny vyjú,
stroj sa už zachvel, start sa začína.
Ja neverím však ničomu, mňa rožkom
neopijú –
na odklad sa vždy nájde príčina.

Musím byť tam, kde práve fujačí
a kde aj zajtra budú krúpy padat'.
Prijíma Londýn, ba aj Karáči –
hotový raj – no nemám tam čo hľadat'.

Vedel som, že nás pletú - už je tu odklad
letu,
miss Odesa nás zasa vedie späť,
upravená jak TU – no jednou vetou,
prosto k svetu –
vraj poletíme už čo nevidieť,

Alexander Kurušin: *Vladimir Vysockij*

Nanovo máme čakať na odlet
a cestujúci krotko usínajú.
Mám toho dosť! Tak nech to berie čert –
poletím radšej tam, kde prijímajú.

a nevinných keď kopú na zemi
a do duše keď niekto sa mi vtiera,
a tobôž už, keď do nej pluje mi.

A kašlem na manéže, na arény – milión
rozfrkáš tam akurát.
Budúcnosť prinesie nám veľké zmeny?
To všetko d'alej nebudem mať rád.

Nemám rád

Nemám rád osudný krok na dno hrobu,
život ma baví – prežil som len časť.
Nemám rád ani jednu ročnú dobu,
keď choroba ma zmáha a či chľast.

Nemám rád chladný cynizmus – no ani
nemám rád elán ecaltovaný,
ani keď ponad plece nazerá mi
čísi zrak a keď listy číta mi.

Nemám rád, keď je pravdy pol, pol diela,
alebo keď mi slovo idú brať.
Nemám rád, od chrabta keď niekto strieľa,
no ani výstrel spredu nemám rád.

Nemám rád klebetníkov, aj keď radia,
červíky pochýb, ihly pocelov.
Alebo keď ma proti srsti hladia,
alebo škriabu po skle oceľou.

Nemám rád sebaistotu – tú sýtu,
to potom radšej – brzdy, zlyhajte!
A za chrbotom že brýzgať zvykli si tu,
že ľudská česť je u nás v ofsjade!

Ked' vidím krídla, polámené cez noc,
neľutujem ich – súcit ublíži.
Nemám rád násilie, no ani bezmoc,
len mi je ľúto Krista na kríži.

Nemám rád seba – keď strach hrud' mi
zviera

Pieseň o zemi

Kto vravel: Zem do tla zhorela –
škoda siať, veď je už sotva živá?
Kto vravel, že je z nej mítvola?
Nie, ona len odpočíva.

Kto chce zem materstva pozbaviť,
ľahšie by vyčerpal oceány.
A že je na uhol', nemá cit?
Nie, ona sčernela trápeniami.

Zárezmi zákopov zjazvená –
samé krátery, jamy a priery.
Hrozné a nezemské trýznenia
spoznali jej obnažené nervy.

Ale zem vydrží, pretrvá.
Kto ju to vyhlásil za mrzáka?
Už je vraj nemá, ved' nespieva,
nestoná, nekričí, nebedáka.

Nie, ona ranami živo znie,
zadúša stony – aj keď sú skúpe.
Má predsa dušu v nás a my v nej –
nik ju z nás čižmami nevydupe.

Kto vravel, že nám zem zomrela?
Ona sa len chvíľu spamäťáva...

Vysoko aktuálny predstavov v slovenskom vydaní knihy Katolík v politike

Katolík v politike

**Je politika – ako sa jej na Slovensku ľudovo hovorí –
naozaj len „panské huncútstvo“ či „boj o moc“? Alebo to
vo svojej najhlbšej podstate môže a má byť skutočne
„najvyššia forma lásky“, ako to prízvukoval
pápež sv. Pavol VI.?**

Hoci primárnym zámerom knihy arcibiskupa Mons. Giampaola Crepaldiho *Katolík v politike* (*Il cattolico in politica*; 2010) je obnova katolíckej etiky a kresťanskej demokracie v Taliansku, môže byť analogicky aktuálna aj pre slovenskú verejnosť. Aj my na Slovensku – jednotliво a spolu – potrebujeme obnovu, ktorá je predpokladom prekonania celkovej a zvlášť dlhovej krízy, ktorá navonok má rozmer ekonomicko-finančný, ale jej príčinou je morálny deficit. Kríza je výrazom nezodpovednosti, hodnotovej dezorientácie, oslabuje, ba konzumuje v súčasnosti na účet budúcnosti. Kedže sa veľká väčšina národa a národnostných spoločenstiev hlásu kresťanstvu, o to väčšmi môže byť prínosom tátu *príručka pre obnovu*.

ZÁKLADNÝ KAMEŇ

Je zrejmé, že na kresťanských princípoch a hodnotách, akými sú ochrana života, manželstva ako zväzku muža a ženy, rodiny, slobody svedomia, práva rodičov pri výchove detí, na subsidiarite a solidarite sa rozvíjala Európa a kresťanská kultúra do podoby, ktorú poznáme. Veľké postavy svätých, akými boli vo verejnej alebo sociálnej službe Tomáš More, Adolf Kolping či Hildegard Burjanová, alebo hlboko veriaci štátinci – zakladatelia spoločnej Európy Robert Schuman, Konrad Adenauer či Alcide de Gasperi svedčili práve o kresťanských hodnotách v politike, počnúc dôstojnosťou každej ľudskej osoby, rešpektovanou s jej svedomím a morálnou integritou.

Podľa sv. Jána Pavla II. sv. Tomáš More svojím svedectvom preukázal, že „človek nemôže byť bez Boha, ani politika bez morálneho základu“. Za patróna politikov bol Tomáš vyhlásený nie preto, čo konal a dosiahol, ale

preto, čo odmietol urobiť, keď vzniesol výhradu svedomia aj za cenu straty života. „Kto sa ako veriaci zúčastňuje na politike a chápe ju ako službu, musí počítať s obetou, križom a utrpením,“ píše autor knihy Mons. Crepaldi.

Pápež sv. Pavol VI. s bolesťou prijal správu o teroristickej vražde piateľa, kresťanskodemokratického premiéra Alda Mora. Ako mladý knaz sa usiloval budúci pápež formovať charakter a svedomie Alda Mora a vysokoškolskej mládeže v období militantného fašistického režimu v Taliansku.

ODDELENIE SA OD BOHA

Počas historie boli časté a silné útoky namierené proti Bohu či už formou ateizmu alebo agnosticismu, rovnako aj proti morálnym zásadám a hodnotám kresťanstva. Tieto ideologickej vlny priniesli tragédie dvoch svetových vojen vo forme dvojitého zápasu – proti novopohanskému nacizmu a ateistickému komunizmu. Ideológie 20. storočia chceli oddeliť človeka od Boha. Nemôžeme však zabudnúť, že negácia Boha sa zavŕšuje potlačením samotnej ľudskej. Pretože kde niet Boha, kde nemá miesto Pravda a Láska, tam nemôže byť ani človek rešpektovaný vo svojej dôstojnosti. Podstatná pre demokraciu nie je procedúra, ale dôstojnosť každej ľudskej osoby. Ochrana života a dôstojnosti človeka musí byť cieľom, cestou a kritériom pre demokraciu. Súčasný etický relativizmus sa stáva narastajúcim zdrojom kultúry smrti, ktorá je protipólom pseudokultúry života.

Pri stretnutí viery a rozumu sa rodí sociálna náuka Cirkvi. V spoločnosti sa pri tomto stretnutí rodí kresťanská demokracia ako kresťanskými hodnotami a etikou inšpirované pôsobenie ľudí vo verejnem živote. A toto spojenie vytvára synergiu, lebo – ako píše Bene-

dikt XVI. v encyklike *Caritas in veritate* – „náboženstvo očisťuje rozum, a rozum očisťuje náboženstvo“.

RERUM NOVARUM

Angažovanosť katolíkov v politike sa začala rozvíjať na podnet Leva XIII. prostredníctvom encykliky *Rerum novarum* (1891). Talianske korene kresťanskodemokratickej politiky sa spájajú s menom dona Luigiho Sturza. Kresťanskodemokratickú stranu založil roku 1919. Na našom území vznikla roku 1894 Katolícka ľudová strana a neskôr, v roku 1913, Slovenská ľudová strana pod vedením Andreja Hlinku.

Morálne vzopätie po totalitných omyloch a tragédiach obdobia druhej svetovej vojny zrodilo silné kresťanské strany, ktoré v západnej Európe formovali politiku na základe univerzálnych ľudskej práv, vybudovali sociálne trhové hospodárstvo a základy zjednotenej Európy. Nedá sa tu nevidieť rozhodujúci vplyv kresťansky inšpirovanej angažovanosti politikov.

Na Slovensku po prvotnom odmietnutí komunizmu v roku 1946 nastúpila vďaka mocenskému prevratu roku 1948 jeho diktatúra. Cirkev a aktívni veriaci patrili k primárnym terčom likvidácie. Ale tento zápas nevzdali, aj keď noc neslobody bola veľmi dlhá.

NUTNOSŤ JEDNOTY

Cesta k našej slobode nebola ani ľahká, ani jednosmerná. Bolo na nej veľa omylov, prekážok, zlyhaní a tragédií. Čerpanie z dedičstva otcov a z poznania predchádzajúcich generácií, a najmä čerpanie z evanjeliovej inšpirácie bolo našou silou v záphase s totalitami 20. storočia a pre duchovnú revolúciu v roku 1989. A zostáva ním natrvalo.

A práve v týchto zápasoch sa nanovalo rodila a postupne rozvíjala aj kres-

>>>

tanskodemokratická politika na Slovensku.

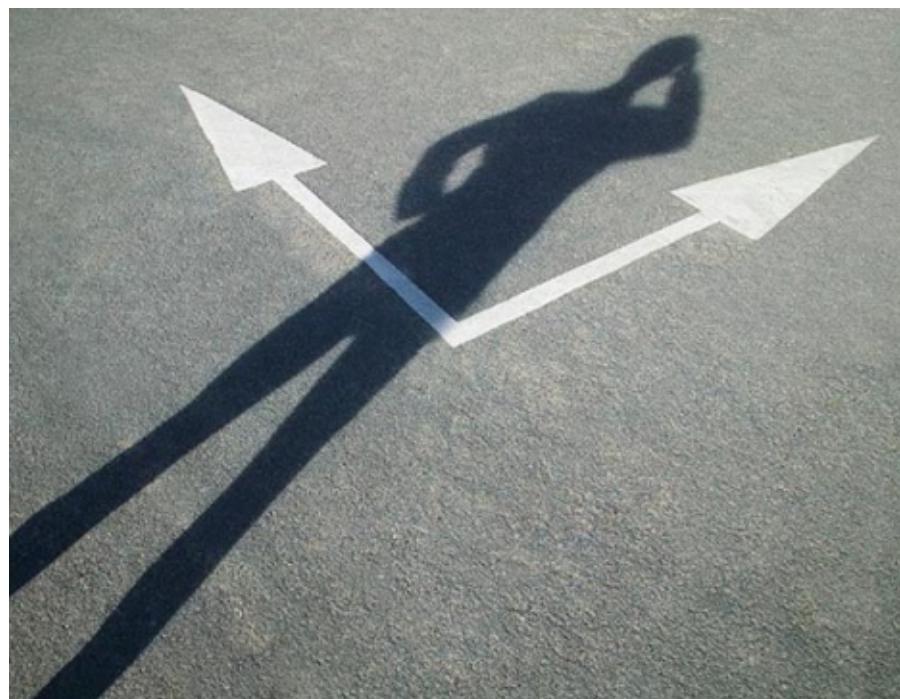
Na európskej úrovni sú kresťanskí demokrati zastúpení predovšetkým v Európskej ľudovej strane, v ktorej taktiež prebieha spor medzi relativizáciou hodnôt v záujme väčšej názorovej šírky a politickej sily a kresťansky ukotvenou časťou usilujúcou o ukotvenosť o nemenné hodnoty, ktoré sú univerzálné a prirodzené, a preto osvedčené.

Jednota kresťanov v politike je výzvou na svedectvo spoločenstva v jeho ľudskej rozmanitosti, zároveň však spojeným v úsilí o spravodlivý štát a solidárnu spoločnosť. Možná a potrebná jednota je tiež viditeľným znakom historického a verejného rozmeru kresťanstva. Zmätok v hodnotách či doktríne „zabráňuje možnej jednote katolíkov v politike“ – uvádza Mons. Crepaldi.

PRÍNOS KRESŤANSTVA

Nie opomínanie alebo popieranie, ale vďačné čerpanie z našich duchovných koreňov a aktualizácia kultúrneho dedičstva nám pomôže posúvať spoločnosť dopredu. Bez rozhodujúceho prínosu kresťanstva by ani Slovensko ani Európa neboli tým, čím sú. Európa ako spoločenstvo demokracií a kultúr je závislá od kresťanstva; naopak to neplatí. Ono jej dalo civilizačnú tvár a charakter, základ pre jednotu v rozmanitosti. Tento príspevok potrebuje aj nadálej. Zažil som to zblízka ako člen Európskej komisie pre vzdelávanie, kultúru a mládež. Práve v týchto oblastiach môžu krajiny strednej a východnej Európy posilniť spoločenstvo EÚ, obohatiť jej identitu, obnoviť pamäť a hodnotový základ. Nezabudnem na stretnutia počas Svetových dní mládeže v Kolíne nad Rýnom v roku 2005, ktoré EÚ finančne podporila. Tisícky mladých dobrovoľníkov pomáhali vyše miliónu mladých ľudí z celého sveta. Západniam ri mali techniku, systém, tréning. Mladí kresťania z bývalého východného bloku však priniesli radost, otvorenosť a vitálneho ducha...

Neobvyklé a zároveň vzácne na knihe Mons. Crepaldiho je jej určenie: priamo politikom. Teda ľuďom, ktorí vykonávajú politické rozhodnutia na miestnej, regionálnej, národnej i medzinárodnej úrovni alebo sa na politické pôsobenie pripravujú. Potrebujeme takéto povzbudenie, usmernenie a obnovu najmä teraz, v čase rastúcej skepsy, ľahostajnosti mnohých voči demokracii, inštitúciám a politike. V čase nárastu pokušení extrémizmu, populizmu, anti-politiky. V období šíriaceho sa etického relativizmu, ktorý už začína meniť aj zmysel

slov, formáciu svedomí a charakter zákonov a tým ohrozuje ľudskú slobodu.

POTREBA OBNOVY

Kresťania, zvlášť z katolíckeho disentu, zohrávali v zápase o slobodu a demokraciu, o náboženské a ľudské práva v našej vlasti zásadnú úlohu. Žalárovanie, popravy a prenasledovanie ľudí kvôli vieri alebo presvedčeniu znamenali početné obete. Cez obete sa rodí budúcnosť v slobode, ktorá je darom a pozýva nás k zodpovednosti, k angažovanosti pre spoločné dobro.

Obnova, po ktorej volali spoločenské, duchovné a kultúrne autority u nás po páde komunizmu, priniesla veľa nového, veľa dobrého. A predsa, vidiac situáciu, stav a trendy v oblasti kultúry, politiky, ekonomiky, náboženstva, sociálnej sféry, zvlášť vzdelávania a výchovy, demografickú zimu a calamitu manželstva a rodiny, ani zdaleka nemôžeme byť spokojní. Sú nástojčivou výzvou na väčšiu zodpovednosť, skutočnú solidaritu a účinnú spravodlivosť. Musíme väčšmi tvoriť a menej trovit.

Odpovede na potrebu obnovy a ozdravenia sú v súčasnosti aktualizované a ponúkané aj v rozsiahлом Sociálnom učení Cirkvi. Ale veľkým darom pre súčasné a budúce generácie sú diela a učenie veľkých pápežov Jána Pavla II. a Benedikta XVI.

Ked' som písal tento predslov, prišla radostná správa o novozvolenom pápežovi Františkovi. Iba Prozreteľnosť dokáže inšpirovať takéto rozhodnutia a kroky na obnovu Cirkvi, človeka a sveta na báze pokory a služby! Táto voľba zvýrazňuje univerzalitu Cirkvi

a našej ľudskej rodiny, posilňuje vedomie spolupatričnosti a svedomie spoluzodpovednosti za svet, v ktorom žijeme. Sústredená pozornosť i zvedavosť celého sveta spojená s voľbou môže byť dobrou pôdou na siatie živého Slova, posolstva nádeje.

POMÁHAŤ ŽÍŤ

Láska je jadrom života, aj toho politického. Ona dáva zmysel utrpeniu a každej statočnej námahe. Ona je základom vernosti hodnotám a vytrvalosti v službe človeku a spoločnosti. Na konci nášho hmotného života budeme hodnotení podľa zrelosti našej lásky. Na podporu sily a círosci myšlienok Mons. Crepaldiho uvediem jednu z nich: „*Bez perspektívy života po smrti sa človek už nejaví tým, čím v skutočnosti je, a následkom toho je politický život len úbohým organizovaním materiálnych vecí, administratívnu správou.*“

Ideálom liberálnej spoločnosti je myšlienka *Ži a nechaj žiť!*. Solidárnu spoločnosť charakterizuje motto: *Ži a pomáhaj žiť!* V jedinom slove – *nechaj* versus *pomáhaj* – sa skrýva obrovský rozdiel. Obdobný, ako je sloboda voľby oproti zodpovednej slobode, voľbe etiky zodpovednosti. A táto cesta býva náročná.

Bytosťami a osobami sme od počiatia, ale občanmi a osobnosťami sa stávame. Prajem nám všetkým v politike zrelosť, ktorá prináša veľa potrebného ovocia.

(predslov knihy G. Crepaldiho Katolík v politike; krátené)

JÁN FIGEL
(Snímky: archív)

Konečne sme spomalili a zastavili sa, a tak sa môžeme so všetkými rozprávať o živote

Vďaka vírusu

Z ničoho nič sa ukázalo, že všetky tie ukrutné miliardy premárnené na zbrojenie, na profesionálne armády, na rakety, tanky, bojové stíhačky, atómové ponorky, bombardéry boli vlastne vyhodené oblokom. Stačil jeden vírus, a zemegul'a ostala na kolenách.

Národ radšej vysedával doma, aby sa nenakazil, a s obavami sledoval oznamy o stúpajúcich číslach pozitívne testovaných občanov. Prilepení na obrazovkách sme típli, čo sa bude diat', ak behom pár dní alebo týždňov ochorejú desiatky či stovky ľudí. Nemocnice budú preplené až tak, že sa pristúpi k vojenskému režimu, keď služebnoukrajúci lekár kvôli nedostatku plúcných ventilátorov musí rozhodnúť: Týchto budeme liečiť a týchto nemáme čím. Treba ich zakryť plachtou, nech nevidno, ako lapajú dych, ako sa trápia, ako v bolestiach odchádzajú zo života.

ROZSÝPAJÚCI SA SVET

V tom čase mi prišlo od mûdrej kamarátky niekoľkominútové video. Dvaja Rusi komentovali situáciu, do ktorej sa národy v čase pandémie dostali. Ten starší sa prihovára nielen svojmu partnerovi v diskusii, ale hlavne obyčajnému človeku. Takému, ktorý stojí v rade pred supermarketom, tvár zabezpečenú

dvomi rúškami, poslušne sa podrobuje vstupnej dezinfekcii, končekmi prstov berie do ruky tovar, úzkostlivo dodržiava predpísanú vzdialenosť od ďalších nakupujúcich, vyzerá, či sa nejaký kašľajúci či kýchajúci neblíži, aby mu dýchal na krk...

Toho obyčajného človeka upokojuje, nech sa nenaháňa a ustavične sa nenesresuje. Pretože len beháme, dychčíme, zháňame veci, organizujeme, vysvetľujeme, kričíme, prosíme, nadávame, prerábame a dorábame, až kým neepadneme a neumrieme. Život prežívame tak, že v zásade trpíme. Médiá do nás hustia cez idiotské programy idiotské názory: Toto si musíš myslieť, toto nevyhnutne potrebujesť, toto musíš nenávidieť, toto obdivovať, toto pravidelne podporovať, toto navštěvovali, aby si bol „trendy“. My pracujeme, aby sme splácali hypotéky, aby sme mali auto, stáli hodiny v dopravných zápchach, aby deti navštěvovali krúžky, aby sme sa dobre obliekali, donekonečna naku-

povali, dovolenkovali pri mori, aby sme zháňali lepšie veci ako vlastní sused, stavali väčšie domy, chaty, garáže...

Svet, aký sme si v druhej polovici 20. storočia vytvorili, sa ľudstvu nezadržateľne sype na hlavu.

TANEC NAD PRIEPASŤOU

A zrazu vírus...

Otvára nám oči, zastavte sa a pozrite, čo ste spravili s našou planétou. Vydrancovali ste prírodné zdroje, otrávili rieky a moria, povetrie, pôdu, všetko zamorili nerozložiteľnými plastmi. Topia sa ľadovce, a to závratne rýchlo, dvihajú sa hladiny morí, množia sa tornáda, hurikány, nebývalé suchá, povodne, hladomory. Dohnali sme sa do stavu, keď životné prostredie ľudstvu škodí. Zabudli sme na staré pravidlo, že Boh môže odpustiť všetko, človek len niečo, no príroda neodpúšťa nič. Zráta nám každé zrniečko previnenia proti nej. Už dávno vystavuje účet, lenže my si stúpajúci dlh nevšímame. Ved' platí budú hlavne tí, ktorí prídu po nás.

V ošíali z konzumu tancujeme nad pripasťou a stále rýchlejšie sa dostávame do pozície, keď sa nebudeme mať kde zachrániť. Nebude kam ujsť, útočišťa nies. A v stave, keď nemá úniku, sa človek vrhne do vojny. Chce získať, o čom si myslí, že druhí majú lepšie, atraktívnejšie, výnosnejšie. Predsa vojna potom obnoví trhy, naštartuje výrobu. Poničené sa bude znova opravovať, my budeme znova behať a budovať.

Myslíme si, že nás sa hurikány, tornáda, stúpajúce moria, stále silnejšie horúčavy a rozširujúce sa púšte netýkajú. Nič z toho nie je našou záležitosťou, naším problémom.

ČAS ZMENY

Lenže to, čo prišlo, ten vírus, je globálne. A zrazu sme doma a máme čas byť s rodinou, venovať sa žene a deťom. Predtým sme si ani neuvedomovali, že rastú a že nás potrebujú. A že našu lásku a pozornosť potrebujú aj starí rodičia. Môžeme sa so všetkými rozprávať o živote. Konečne sme spomalili a zastavili sme sa. Viaceré fabriky prestali vyrábať, lietadlá skoro nelietajú, po cestách jazdí menej áut. Vzduch je priezračnejší, obloha nebesky modrejšia a rieky čistejšie.

Vírus dobehol každého. Mnohí vylasovali: *Kašleme naň!* No keď prišiel, všetci stíchli. Nezjavil sa iba tak. Prišiel zhora, a nie náhodou. Má osobitné poslanie. Zatriasol každým – od prezidenta až po upratovačku. Pôsobí

>>>

v hlavách a srdciach. Ide o osudové minúty, o prestavbu sveta a duše človeka. Takže treba hovoriť nielen o ľom, ale najmä, ako sa pomocou neho zmeniť. Ako zmeniť svet, spoločnosť a samého seba. Zrejme to nie je vírus, ale vyššie dobro, ktoré nám ukazuje, ako sme otupeli, akí sme otroci zhŕňania a egoisti. Domnievame sa, že preukazovanie milosrdenstva je iba výsadou bohatých. Hľadíme na všetko len cez matériu a cez svoje telo. Lenže dianie naokolo by sme mali vnímať cez to vnútorné v nás, cez našu dušu. Vtedy pochopí-

me, čo je nekonečné, dokonalé a večné, smerujúce človeka k šťastiu.

A strach zmizne.

POST SCRIPTUM

Strach sice zmizne, no ľudstvo zostaňe nepoučiteľné. Ale pritom biblická MÚDROST dávno „na ulici kričí, hlasne volá na námestiah: Dokedy sa budú posmešníci schuti vysmievat a blázni nenávidieť poznanie? Venujte pozornosť mojím výčitkám! Volala som vás a vy ste sa vzpierali, odmietli ste každú moju radu. A ja sa budem z vašej zá-

huby smiať, ked' na vás doľahnú obavy, úzkosť a súženie. Potom budú na mňa volať, ale ja sa neozvem, budú ma vyhľadávať, no nenájdú ma. Pretože nenávideli poznanie, nezvolili si bázeň pred Hospedinom, moju radu odmietli a pohrdli každou mojou výčitkou. Neskúsených totiž zabije ich poblúdenie a bláznov zahubí ich bezstarostnosť. Kto však mňa počúva, bude žiť v bezpečí, pokojne bez strachu zo zla.“

ANTON LAUČEK
(Snímka: Pixabay)

Očkovanie strachom

Nestrojená bratská láska sa vytráca, ked' sa ľud'om nedostáva pravda, voči ktorej by sa poslušnosťou mohli vnútorne očistiť. Ked' sa však pravda ľud'om hromadne upiera, potom sú dokonca motivovaní na nevraživosť, ba aj nenávist'.

Pravdu možno rôznymi spôsobmi zamlčovať, skresľovať, zastierať či predstierať – verbálne aj neverbálne – a to v bezprostrednej, no najnepozorovanejšie v tej mediálnej komunikácii, ktorá už najmenej dve storočia významne ovplyvňuje tú osobnú medzi konkrétnymi ľudmi, ako aj individuálne ľudské cítenie a úsudky.

SKRESĽOVANIE PRAVDY

V súčasnosti sa pravdivosť akéhokoľvek oznámenia posudzuje, keď nie výlučne, tak prinajmenšom s prihliadnutím na všeobecnosť jeho výskytu v médiách, presnejšie podľa jeho mediálneho pretriasania, a to pokial' možno osobnosťami, ktoré sa nezriedka nezávisle od svojich osobných kvalít tešia všeobecnej obľube, ohlasu či moci, teda nie podľa racionálneho vzťahu daného oznámenia k realite. Každý názor, ktorý sa dovoláva tejto racionálnosti, opodstatnenosťi a oprávnenosti určitého oznámenia, je a priori podozrivý. Už len úprimné úsilia nájsť – keď nepoviem vyslovit' pravdu – je nemiestne, ba neslušné, pričom akákoľvek skutočná neslušnosť môže byť celkom v poriadku, pokial' je v určitej, nie mimovoľnej súvislosti akceptovaná verejnou mienkou.

Hoci má zamlčovanie či skresľovanie pravdy vždy nejaký zámer, ktorý nutne predpokladá niekoho, kto ho poňal, zostáva rovnako účinné, rozumej škodlivé, keď sa šíri jednoduchým „papagájovaním“ alebo takzvané *bona fide*, teda v dobrej viere. Zámer pravdu skresľovať je podľa a v poslednej inštancii vlastne nel'udský. Nepočítať s ním však znamená vystavovať sa riziku ho prežrieteť a stať sa jeho sluhom. V porovnaní s tým však usvedčovať svet z hriechu, že totiž neverí v Ježíša Krista, ako stojí v Jánovom evanjeliu (porov. *Jn 16, 8-9*), je dielo Tešiteľa, Ducha pravdy, ktorého by mal v sebe každý kresťan nechať pôsobiť.

NESTROJENÁ LÁSKA

Spoločnosti budované megafónom médií dospievajú pomaly, ale isto k dokonalosti. Stále neuveriteľnejšie sa zužuje priestor, v ktorom by sa o spoločenskom a svetovom dianí dalo komunikovať bez použitia takých pojmov a fráz, ktoré nič netvrdia, ani nepopierajú, alebo, naopak, niečo tvrdia aj popierajú zároveň. Takto je budovaný masový, podstatne emotívny konsenzus, nárokujúci si obsiahnut' všetku reálitu z jediného hľadiska, ktorého individuálna akceptácia je podmienkou spoločenského postavenia jednotlivca v tomto svete.

Jednotiaca emócia môže byť iba láska, ale len vtedy, keď nie je strojená. Je však toto hľadisko – prirodzené, s vylúčením oných obávaných „fake news“ – skutočne prítomné v hlavnom prúde posolstiev súčasných médií vo vnútroštátnom alebo medzinárodnom meradle?

Na túto otázkou by si mal každý odpovedať, a podľa odpovede na ňu riadiť či korigovať svoje uvažovanie, vedomý súhlas či vedomý nesúhlas s tým, čo sa mu predkladá alebo k čomu je nevdojak navádzaný, aby neuviazol v strojenosti, ktorá je v konečnom dôsledku samovražedná, pretože vychádza z absolutizovanej sebalásky.

Strach, ktorého pandemické šírenie bolo v poslednom čase viazané na uistovanie „nie, nezomriete!“, známe zo záhrady Eden (*Gn 3, 4*), je mediálnym evergreenom už dlho. Bezpečnosť, teraz zdravotníckeho rázu, vystriedala tú, ktorú ohrozovali islamskí teroristi, ktorí, ako by sa dalo usudzovať z médií, sú v poslednom čase zrejme aj v karanténe.

V každom prípade bude terajšie očkovanie strachom neúčinné vo svete, ktorého vládca je už odsúdený. Stačí len prijať útechu sl'úbeného Ducha.

MILAN GLASER, SJ
(Snímka: Pixabay)

Nad antológiou *Kontrarevolučné verše (1944 – 1945)*

Štyridsiaty štvrtý

Obyvatelia Slovenska sú už od roku 1945 svedkami – či účastníkmi – štátnych osláv výročia 29. augusta 1944.

Pre túto udalosť komunistická Slovenská národná rada v roku 1948 uzákonila povinný názov *Slovenské národné povstanie – SNP*.

Vtieni hlučnej propagandy, ktorá utíchla len nakrátko v rokoch 1990/1991, niet miesta ani vôle na odbornú diskusiu a nestranné skúmanie priebehu, dopadov, ale najmä zmyslu tejto udalosti.

RÔZNOSŤ HODNOTENÍ

Pri skúmaní dobových prameňov bádateľ rýchlo zistí, že prijatie povstaleckej akcie nebolo jednotné a už vôbec nie jednoznačne pozitívne, za aké sa v súčasnosti oficiálne prezentuje. Zdá sa, že väčšina Slovákov povstanie – odštartované nešťastnými výčinmi sovietskych partizánov – chápala v prvom rade ako koniec pokojného života Slovenskej republiky, ako začiatok násilia až teroru. A napokon aj ako formu občianskej, bratovražednej vojny. Mimochodom, takto sa vyjadril aj Anton Neuwirth, katolícky intelektuál so slovensko-židovskými koreňmi, lekár, politik i čestný predseda Kresťanskodemokratického hnutia. V rozprave k návrhu zákona na znovuzavedenie SNP do kalendária štátnych sviatkov v septembri 1992 okrem iného povedal, že 29. august je deň „v ktorom sa začala tragédia slovenského národa. Áno, tragédia, lebo v ten deň zdvíhol Slovák zbraň proti Slovákom. Slovák začal zabíjať Slováka. Nikdy predtým to naše dejiny v takej miere nepoznali. Bol to prvý veľký bratovražedný boj na našich dejinách.“

Odboj proti Slovenskej republike, povstanie z roku 1944, ako i následné udalosti po roku 1945 marxistická historiografia označovala za „národnú“, prípadne „národnodemokratickú“ revolúciu. Pojem *revolúcia* bol vôbec vyzdihovaný, priam zbožšťovaný, čo vyplývalo už z učenia klasíkov marxizmu-leninizmu. Pritom, trievzo vzaté, revolúciu možno definovať ako odhadlanie zničiť legitímnú politickú moc, prípadne spoločenský poriadok a nahradí ju svojím vlastným „poriadkom“.

Revolúcie boli krvavé aj nekrvavé, len v 20. storočí možno uviesť viacej

ro príkladov. Podľa konzervatívneho brazílskeho profesora Plinia Correa de Oliveira hlavným cieľom revolúcii nie je odstrániť konkrétnu politickú osobu, dynastie či politický režim, ale „zničiť zákonný poriadok vecí a nahradíť ho nezákonou situáciu“. Za prvé revolúciu v dejinách pokladá protestantizmus, za druhú francúzsku, a za tretiu komunistickú revolúciu.

Medzi autormi zastúpenými v antológii sú mená známych bardov slovenskej poézie ako Beniak, Dilong, Žarnov, Strmeň, Zborovjan, Okál, Bešeňovský, Zvonický, Varinský, ale aj menej známi autori. Zbierka veršov, ktorá nám ukazuje augustové povstanie, prechod frontu, hrôzy vojny z iného pohľadu a z inej dimenzie, než na akú sme zvyknutí v podaní politikov a médií, je potrebnou práve v súčasnosti. Ked' už nie kvôli inému, tak kvôli objektívite a historickej pravde. Tá je totiž teraz – podobne ako pred rokom 1989 – znova nežiaduca.

Antológiu je rozdelená do troch logicko-chronologických celkov na báseňne týkajúce sa povstania, potom prechodu frontu (resp. vojny), a tretí celok tvoria básne, ktoré majú vo všeobecnosti protivojnové zameranie resp. sú volaním po pokoji. Ako dodatok je pripojená aj osobitná básnická zbierka Rudolfa Dilonga *Daváj, daváj!*, ktorú vydal pod autorským pseudonymom Ďuro Kyjak v nakladateľstve Slovak Press v Štokholme 1946 ako prvý zväzok v edícii Sloboda.

Ako posledná báseň je zaradená unikátna modlitba *Slovenský Otčenáš* z pečera niekdajšieho notára v Bátovciach Štefana Kuchárika. Vystríha Slovákov pred nejednotnosťou, vzájomnými bojmi a varuje pred stratou štátnosti. Táto modlitba nestratila na svojej aktuálnosti nič ani v súčasnosti, keď znova prechádzame ľažkými skúškami a v bytosťnom ohrození je ako národ, tak aj jeho domov – ľažko vybojovaná Slovenská republika...

MARTIN LACKO

Zost. Martin Lacko: Kontrarevolučné verše (1944 – 1945), Bytča, Slovenský dejepisný spolok, 2020

KONTRAREVOLUČNÉ
VERŠE (1944 – 1945)

ZOSTAVIL MARTIN LACKO

Povstalecké nokturno

Hodnotenia Slovenského národného povstania, neraz protirečivé, sa tiahnu celou druhou polovicou 20. storočia až doteraz. Zdá sa, že sa vyhli tzv. poézii o SNP, ktorá sa najčastejšie predstavuje ako „reakcia národnej protifašistickej literatúry na historickú a politickú súvislost medzi udalosťami druhej svetovej vojny a SNP“. No ani medzi básnikmi neboli rovnaký pohľad na udalosti augusta 1944...

Rudolf Dilong

Kto sa pravdy vzdáva

(na nápev *Kto za pravdu horí*)

Kto sa pravdy vzdáva,
kto lož miluje,
kto na rodné práva
slinu napľuje
a kto zradcom slúži
vlasti k údesu,
preňho moje slzy
kliatbu prinesú.

Svojet' hynie ranou,
smutno v komorách,
tlupy partizánov
tiahnu po horách
a ten, kto je drzý,
beží ku lesu;
preňho moje slzy
kliatbu prinesú.

Dvojkriž zlomený ???
nechcú ???
zradní muži, ženy
hviezdu červenú
dajú si na blúzy.
pripnú k účesu,
pre nich moje slzy
kliatbu prinesú

A ten, kto čest' tupí
rodnych chotárov,
ide medzi tlupy
divých barbarov,
toho, kto je z luzy,
cesty krivé sú,
preňho moje slzy
kliatbu prinesú.

Ó zem, naša paní,
dcéra Kriváňa,
poet tvorj chráni
od rúk živáňa,
slovenskej kto Múzy
haní adresu,
preňho moje slzy
kliatbu prinesú.

Karol Strmeň

Slovensku

Ked' vidím tvoju veľkú hanbu, zem,
zem slovenská, raj potokov a vŕšín,
nech príde, čo chce, všetko prijať chcem,
len nech sa teba ako byľka držím,

ty, ktorej ani z krvavými ústami
nepoviem: zlá si, luhajúca báje,
ty daj, nech v duši hučia mi
hlboké tvoje háje,

ty daj, nech ako plamene
mi blyskot tvojich jazier oči ťahá.
Zem slovenská, chudobná a drahá,
aj preto, že si krvavá,
že si dnes ako ticho prostred šíkov
a že je tvoja zástava
onuckou bojovníkov,

o hynúca a žijúca a drahá,
krajina srdca, ktorú vzývam žive
a pre ktorú mi opäť srdce bije
bojazlive, bojazlive,

ty, ktorá vieš, že mriem i žijem pre teba,
ó hynúca a žijúca a drahá,
ty, okrem ktorej ničoho mi netreba,
kruh mojich túžob, sudca môj i váha!

Julo Zborovjan

Listy vlasti

I.

Z jesene chorej spriadam tieto listy,
nech podá ti ich srdce priamo na jazyk.
Cež roky všetkých útrap nezrel na nás
nik, iba tí z pekiel besní antikristi,

ktorí nám prznit' prišli domov čistý
a zdrúzgať v duši vernej rodu tohto
vznik.

Tie roky slávy nezávidel, vlast', ti nik,
iba tí z pekiel besní antikristi.

Z boľavých rán ti dokiaľ viera prýsti,
och, daromne sa chvasce podlý
domovník!
Tak preukrtnú knutu nevie upliesť nik,
iba tí z pekiel besní antikristi!

II.

Svojimi v hanbe pokorená,
pozdvihni srdce k Hospodinu
a prekľaj všetky zradné mená,
nech leprou hnusnou do tmy zhynú!

III.

Ale ťa nedám vlkom svojim,
ešte si brúsim nôž i slová.
I keby viac a ešte znova
ranili, bili, i tak zhojím!

V postrehu chlapskom tu ti stojím,
a nik ma do tmy nepochová.
I keby viac a ešte znova
ranili, zibili, predsa zhojím!!

IV.

Za tvojou krásou s nami šiel,
však zranili ho ostrím skiel.

Ach keby básnik vyrieť smel
to hrozné dusno v boji z diel
prv, kým by smrťou onemel.

Na hŕbe domov hŕby tiel,
a na nich výkrik z kol'kých striel?

Nad všetkým Boh náš pomstiteľ!

>>>

Štefan Kuchárik

Slovenský Otčenáš

Otče náš,
ktorý si na nebesiach,
vzhliadni na nás, na Tvoju Slovač,
ktorá oddane a verne,
plná viery hľadí na Teba,

posväť sa meno Tvoje,
aby prestal konečne u nás
boj brata proti bratovi,
delenie nášho národa
a zbytočné hašterenie,
ktoré nás len oslabuje.

Príd' kráľovstvo Tvoje i u nás,
Tvojej vernej Slovače,
ktorej konečne doprial si
samostatného slobodného života
tu pod Tatrami

a umožnil si slobodné rozvinutie

nášho národného bohatstva.

My vieme,
že bez Tvojej vôle
by sa ani toto nebolo stalo!
Za Tvoje šľachetné skutky
tak tu na zemi,
ako aj v nebi
oslavujú Ča všetcia verní Slováci.

Nedaj,
aby toto Tvoje
a naše kráľovstvo tu pod Tatrami
bolo oslabené,
ale za verné a oddané duše naše
zveľaď a zväčši našu vlast,
aby ona pojala, ochraňovala
a vzala pod svoje krídla
všetky svoje deti.

Ale buď vôľa Tvoja,
jako v nebi, tak aj na zemi.
Tá vôľa,

ktorá aj po tisícočnom otroctve našom,
nedala zahynúť nám,
ale pozdvihla ubiedených a ponízených
medzi ostatné slobodné národy.

Vieme,
že len Tvoja vôľa
rozhodovala pri našom vzkriesení.
Pozri však na nás, Tvojich Slovákov,
ako si vážia a chránia
Tvojou dobrotu získanú
národnú slobodu a svoj štát – ideál,
o ktorom cez tisíc rokov dosiaľ
len snívali naši predkovia!

Chlieb náš každodenný daj nám dnes,
aby sme i telesne silní
mohli stať si do Tvojich služieb
na uhájenie, posilnenie a zveľadenie
našich všetkých bratov a štátu.
Aby sme mohli konečne
radostne privinúť na naše prisia

všetkých Slovákov.

I tých,
ktorí nateraz žijú od nás odlúčení
v cudzom priestore,
pod nenaškou knutou, v nevoľníctve
a ktorých plač dolieha nie len k nám,
ale iste aj k Tvojmu trónu.
Dopraj týmto našim odtrhnutým bratom
čím skoré stretnutie s nami,
aby mohli spravodlivo aj im rozdeliť
náš od Teba obdržaný slovenský chlieb.

A odpust' nám naše viny,
jako aj my odpúšťame našim vinníkom.
Netrestaj nás za naše poklesky,
za známu slovenskú nejednotnosť.
Sľubujeme Ti,
že svätoplukovské prúty,
rozviazanie ktorých na tisíc rokov
ničili náš samostatný štát,
viac nikdy,
ale nikdy
nebudú nami rozviazané,
ale jednotne budeme stáť
vždy a verne na Tvoju chválu
a slávu slovenského štátu.

Odpust' našim vinníkom,
ktorí z nevedomosti hatia v rozvoji
náš strom slobody.
Nedopust' však, ó Pane,
aby zločinná ruka nepriateľa
bezturene mohla napádať

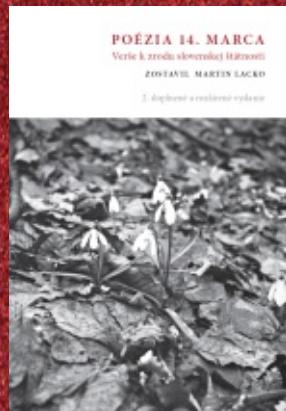
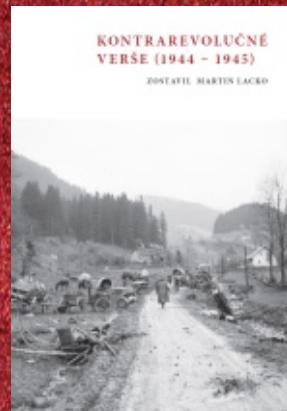
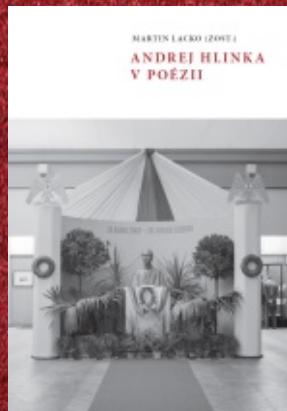
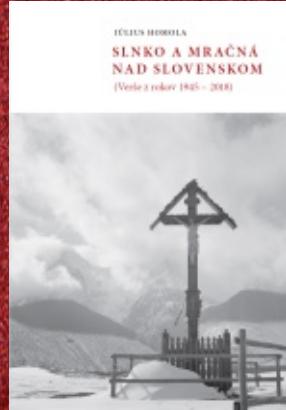
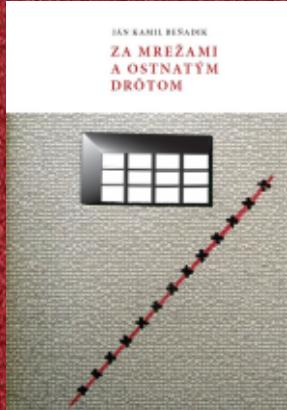
Tvoj holubičí národ,
ale ako spravodlivý sudca
zotni hlavu satanáša,
ktorý siaha na našu slobodu.

A neuved' nás v pokušenie,
aby sme nestratili pravú cestu slobody,
po ktorej kráčame teraz k lepšej
budúcnosti.
Nech terajšie naše položene
nenesie v sebe zárodok pokúšenia k
hriechu,
ale nech nás ešte nabáda
k poctivej práci a k boju za lepší
zajtrajšok.

Ale zbab nás zlého každého druhu.
Nech neničí náš národ červ
povýšenosť,
nespratnosť a panovačnosť.
Ach zbab nás Pane od rozkydanosti a
revnivosti,
bezbožnosti a internacionálizmu,
šovinizmu a bolševizmu.

Daj ó Pane,
vrúcne Ča prosíme,
aby celý slovenský národ
jednotný, slobodný,
v svojom samostatnom štáte
večne prekvital, mohutnel a rástol
k Tvojej sláve.
Amen.

Poznaj, aby si si zamíloval

Publikácie si možno zakúpiť v predajni Svojet'
(Liga Pasáž, Grössligova ulica) v Bratislave alebo objednať
mailom kniha.svojet@gmail.com či na telef. čísle 0903 946718

Žilinský
samosprávny
kraj

krajská
knižnica
v Žiline

KSIĄŻNICA
BESKIDZKA

Srdečne Vás pozývame
na **8. pamätný výstup**
na Veľký Rozsutec
na počesť svätého Jána Pavla II.

5. septembra 2020

Program

- 6:45 Odchod účastníkov špeciálnym autobusom zo Žiliny /autobusová stanica, nást. č. 10/
- 7:30 Sv. omša v kostole Sv. Cyrila a Metoda v Terchovej
- 8:15 Odchod účastníkov autobusom do Štefanovej
- 17:00 Záver, odchod účastníkov špeciálnym autobusom – smer Žilina

V prípade nepriaznivého počasia sa uskutoční svätá omša o 7:30 hod. a náhradný turistický program.
Viac informácií: Krajská knižnica v Žiline, p. Sobolová, tel. č. 0948 848 421.

VOX

Mesačník o náboženstve a kultúre

Vydáva o. z. Vox in deserto v spolupráci s Radou KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru
Vychádza mesačne v PDF podobe. Adresa redakcie: Dvojkrižna 4, 821 06 Bratislava;

ISSN 1339-3634

www.prikryl.sk/vox/

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl, tel. +421 915 793 811, e-mail: prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať e-mailom alebo telefonicky: vox.zdruzenie@gmail.com; +421 918 472 420

Číslo bankového konta: SK03 0200 0000 0035 0204 0751